

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський національний технологічний університет (ЧНТУ)
Навчально-науковий інститут економіки ЧНТУ
Гомельський філіал міжнародного університету «МИТСО», Білорусь
Батумський державний університет ім. Шота Руставелі, Грузія
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини, Білорусь
Господарська академія ім. Д.А. Ценова, Болгарія
Карагандинський державний технічний університет, Казахстан
Інститут менеджменту інформаційних систем, Латвія

**Міжнародна
науково-практична конференція
студентів, аспірантів і молодих вчених**

**ЮНІСТЬ НАУКИ – 2016:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНІ
АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

18-19 травня 2016 року

ЗБІРНИК ТЕЗ

ЧАСТИНА 5

|| **Проблеми захисту прав і свобод людини
і громадянина**

**International
Scientific-Practical Conference students and young scientists**

**YOUTH SCIENCE – 2016:
SOCIO-ECONOMIC AND HUMANITARIAN
ASPECTS OF SOCIETY DEVELOPMENT**

May 18-19, 2016

ABSTRACT BOOK

PART 5

|| **The protection problems of the human rights
and freedoms**

**Чернігів, 2016
Chernihiv, 2016**

УДК 34
ББК 65.9:67:74
М 34

*Друкується за рішенням вченої ради
Чернігівського національного технологічного університету
(протокол № 5 від 30 травня 2016 р.)*

М 34 **Юність науки – 2016: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства** : збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 18-19 травня 2016 р.) : у 7 ч. / Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2016. – Ч.5. 132 с.

УДК 34
ББК 65.9:67:74
М 34

Редакційна колегія:

Гонта О.І. – д.е.н., проф., директор навчально-наукового інституту економіки ЧНТУ

Остапенко Л. А. – к.ю.н., доц., директор ННІ права і соціальних технологій ЧНТУ

Берднік І.В. - к.ю.н., доц., декан юридичного факультету

Башлакова О.С. – к.е.н., доц., зав. каф. фінансів і кредиту Гомельського державного університету ім. Ф.Скорини

Коваленко С.О. – к.с.-г.н., доц., зав. каф. економіки і фінансів Гомельського філіалу Міжнародного університету «МИТСО»

Гечбаія Б.Н. - керівник департаменту бізнесу і адміністрування Батумського державного університету ім. Ш. Руставелі, доктор економіки, асоційований проф., факультет економіки та бізнесу

Кормило І.М. - провідний спеціаліст відділу підготовки науково-педагогічних кадрів, відповідальний секретар оргкомітету

У збірник увійшли тези доповідей студентів, магістрантів, аспірантів, викладачів, які брали участь у Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Юність науки – 2016: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства», яка відбулася у навчально-науковому інституті економіки Чернігівського національного технологічного університету 18-19 травня 2016 року.

У 5 частині наводяться тези доповідей учасників конференції, які брали участь у засіданні секції «Проблеми захисту прав і свобод людини і громадянина».

Матеріали надруковані в авторській редакції. Автори матеріалів відповідають за остовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел та посилання на них.

© Чернігівський національний технологічний університет, 2016

ЗМІСТ / TABLE OF CONTENTS

<i>Акуленко Л.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АТИПОВИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ	6
<i>Андрущенко С.В.</i> ДО ПРОБЛЕМИ ТИПОЛОГІЇ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	10
<i>Бабич Д.С.</i> ПРАВО ГРОМАДЯН НА ЕКОЛОГІЧНУ ОСВІТУ: ГЕНЕЗА ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ	14
<i>Базарна Т.С.</i> ЯКБИ Я БУЛА ПРЕЗИДЕНТОМ...	18
<i>Барабаш А.Г., Любченко Ю.М.</i> ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ ЖИТЛОВОЇ ТА ГРОМАДСЬКОЇ ЗАБУДОВИ	19
<i>Барабаш А.Г., Новгородська В.П.</i> ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ВИД КОРПОРАТИВНО -ГО ПІДПРИЄМСТВА	21
<i>Богдан Ю.М., Глумова Я.А.</i> ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ	24
<i>Богдан Ю.М., Климець Н.М.</i> ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ ДЖЕРЕЛА НАЦІОНАЛЬНОГО МИТНОГО ПРАВА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	27
<i>Богдан Ю.М., Феськовець Д.В.</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС ЕКСПЕРТА ЯК УЧАСНИКА ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ	30
<i>Бойко І.М.</i> ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ СІЛЬСЬКО- ГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	33
<i>Величко А.А., Маньківська К.О.</i> ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК	35
<i>Горботенко Х.М.</i> ДОТРИМАННЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В РАМКАХ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СИСТЕМ СВІТУ	38
<i>Зав'ялова А.В.</i> НЕКОМЕРЦІЙНА ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА	40
<i>Заяць А.Р.</i> УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ	43

<i>Книш Ю.О., Веремієнко С.В.</i> ЕВОЛЮЦІЯ ПРИНЦИПУ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ	47
<i>Козинець О.Г., Скрипка О.А.</i> ТЕОРІЯ НАРОДНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ЖАН-ЖАКА РУССО	51
<i>Козинець І.Г., Решотко А.О.</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	55
<i>Кокоча Д.Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ФОРМИ СУДОВИХ ДОКУМЕНТІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	59
<i>Копишковиць К.Є.</i> ЯКІСТЬ ЯК ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ	63
<i>Крамар Т.С.</i> СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗАПОВІДАЛЬНОГО ВІДКАЗУ	66
<i>Кропива О.С.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ОСІБ З ФУНКЦІОНАЛЬ -НИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ АСПЕКТІ	69
<i>Кучма О.А.</i> ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ АДВОКАТА ЯК ПРОЦЕСУАЛЬ -НОГО ПРЕДСТАВНИКА В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДІ	74
<i>Лось І.О.</i> АКТУАЛЬНІ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ	76
<i>Люблінський Р.М.</i> ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПІЛЬНОГО ЗАПОВІТУ ПОДРУЖЖЯ	79
<i>Мальцева Д.М.</i> «ЛЮДИНА» В ОСНОВІ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ	81
<i>Маньківська К.О.</i> ДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ ТА СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ	83
<i>Марус А.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СТАТТІ 150 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ «ДІТЕЙ»	86
<i>Марущак Н.В.</i> ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ	89
<i>Марущак О.А.</i> ОЗНАКИ СУДОВОЇ ВЛАДИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ	92
<i>Немченко Н. Ю.</i> ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	96

<i>Полевиченко Я.В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ «СУТЕНЕРСТВО АБО ВТЯГНЕННЯ ОСОБИ В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЮ»	100
<i>Пономаренко О.В.</i> ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ПОНЯТТЯ ДЕФОЛТУ	103
<i>Райнін І.Л.</i> НЕДОЛІКИ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ	108
<i>Савицька О.О.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ АНАЛОГІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СУДОЧИНСТВА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	110
<i>Саврацька Ю.М.</i> ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКО- ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА	114
<i>Сіра І.В., Дорошенко А.В.</i> ПРОБЛЕМИ ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ	116
<i>Сіра І.В., Статура А.О.</i> ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ	118
<i>Судак Н.В.</i> ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СТОРІН У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ	122
<i>Козинець О.Г., Скрипка О.А.</i> ТЕОРІЯ НАРОДНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ЖАН-ЖАКА РУССО	125
<i>Давиденко А.О.</i> ПРОБЛЕМИ ВИБОРЧОГО ЦЕНЗУ В УКРАЇНІ	128

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Акуленко Л.М., студентка гр. СР-121
Науковий керівник - Селецький О.В., к.ю.н.
Чернігівський національний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АТИПОВИХ ФОРМ ЗАЙНЯТОСТІ В УКРАЇНІ

Низький рівень життя населення України, практична відсутність «середнього класу», тобто певного прошарку забезпечених і соціально адаптованих людей, несправедлива майнова диференціація населення стали підґрунтям численних соціально-економічних проблем сучасного суспільства, які загострилися через політичну та фінансову нестабільність у країні.

Стрімка інформатизація суспільного виробництва при переході нашої країни до інноваційної моделі розвитку спричиняє перерозподіл працівників між секторами економіки, розширення сфери послуг, виникнення та розповсюдження нових нетипових напрямків зайнятості, відмінних від стандартних, в умовах яких співробітника наймають на основі трудового договору на повний робочий день.

Постійно зростаюча конкуренція спонукає підприємства до скорочення витрат, технологічний прогрес створює передумови для появи малих спеціалізованих виробництв, а масовий вихід на ринок праці пенсіонерів, студентів зумовлює зростання кількості робочих місць з гнучкими нестандартними умовами зайнятості.

Дослідженням питання про захист прав робітників в умовах розповсюдження нових (атипових) форм зайнятості займалися такі вчені, як: І. М. Шопіна, М. С. Поліщук, А. М. Лушніков, В. М. Лушнікова, С. О. Сільченко, Л. В. Котова, О. М. Медведєв, М. В. Семикіна, С. Р. Пасєка та багато інших.

У головному законі нашої держави - Конституції України - проголошено право кожного без винятку громадянина на гідну та добровільну працю [1]. Проте сучасні методи та форми зайнятості, що закріплені в діючих нормативно-правових документах, не можуть це право забезпечити. Отже, цілком очевидно виникає потреба узаконення, впровадження та закріплення інших нестандартних, атипових форм зайнятості, які, на наш погляд, значною мірою

допоможуть вирішити проблеми, які пов'язані з захистом прав працівників, та працевлаштування.

Сьогодні на ринку праці виникли нові форми нестандартної праці, не регламентовані чинним трудовим законодавством, серед яких варто відзначити дистанційну зайнятість (телероботу) і запозичену працю. Розвиток економіки постіндустріального суспільства та формування інноваційної моделі розвитку економіки України вимагає державного регулювання процесів в сфері нестандартної зайнятості, спрямованого на формування її інноваційного ядра.

Перш, ніж проаналізувати поняття «атипової зайнятості», вважаємо за доречне, визначитися із дефініцією «зайнятість». Отже, новий Закон України «Про зайнятість населення» дає легальне визначення зайнятості, під якою пропонується розуміти не заборонену законодавством діяльність осіб, що пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно [2].

Не вдаючись до аналізу наведеного визначення, зауважимо, що стандартною або типовою вважається повна зайнятість - зайнятість працівника за нормою робочого часу, передбаченою згідно із законодавством, колективним або трудовим договором. Це - наймана праця на умовах повного робочого часу на основі безстрокового трудового договору. При зміні хоча б однієї з перелічених умов доцільно вести мову про нестандартну зайнятість. Явище нетипової зайнятості добре відоме чинному законодавству про працю, ним регулюється, зокрема, самозайнятість, праця на умовах строкових трудових договорів або неповного робочого часу, праця за цивільно-правовими договорами тощо. Ці види зайнятості досліджувалися наукою трудового права й отримали належне правове забезпечення. Однак, ними зміст категорії нестандартної зайнятості не вичерпується.

Отже, критеріями «стандартної» зайнятості є: повний робочий день (повне трудове навантаження); робоче місце, що надається роботодавцем та постійний характер роботи за трудовим договором або контрактом.

Визначившись з терміном «зайнятість», доречно проаналізувати термін «атипова зайнятість».

Український вчений А. М. Колот визначає нестандартну (атипову) зайнятість від протилежного, тобто що всі форми, які відрізняються від вище перерахованих критерій, розглядаються як

нетипові [3, с. 75]. О. В. Жадан розглядає атипову зайнятість у широкому та вузькому розумінні. В широкому, він розуміє, нестандартність фактичних умов зайнятості, у вузькому - нестандартність трудової угоди [4, с. 120]. В. С. Васильченко під атиповою зайнятістю розуміє, зайнятість громадян, яка не має певних стандартів та повної регламентації (надомна, тимчасова праця та ін.) [5, с. 17].

Отже, поняття атипових (нових) є досить складним і в наведеному трактуванні зосереджується увага на комплексній інтерпретації атипових форм зайнятості, що розглядається за визначеними чинниками виокремлених класифікацій.

Правове регулювання праці здійснюється за принципом її диференціації, наслідком якої є розвиток нетипової трудової діяльності. Завданням державного регулювання нестандартної зайнятості передусім є оптимізація її структури з метою підтримки та розвитку її інноваційної складової для формування кадрового потенціалу інноваційного розвитку економіки України [6].

Забезпечення удосконалення системи правового регулювання нетрадиційного сектору зайнятості включає кілька рівнів, двома базовими з яких є національний та виробничий рівні.

На національному рівні передбачається: у нормативно-правовому вимірі: прийняття Закону України «Про захист трудових прав працівників, які виводяться за межі підприємств або наймаються з метою використання їх послуг третьою стороною» (назва законопроекту не остаточна, потребує редагування та удосконалення); включення до чинних нормативно-правових актів (зокрема до проекту нового Трудового кодексу України) більш жорстких гарантій умов зайнятості й оплати праці, які регулюватимуть особливості соціально-трудових відносин у системі нетрадиційного працевлаштування, а також фіксованих норм робочого часу та захисту прав на свободу асоціацій тощо; ратифікація відповідних Конвенцій МОП щодо захисту трудових прав працівників, які задіяні за нетрадиційними формами зайнятості.

В організаційному вимірі: створення спеціалізованих фондів додаткового страхування виплат та економічно-розрахункового забезпечення існування посередницьких агенцій з метою захисту найманих працівників від втрати матеріального відшкодування (заробітної плати, премій, додаткового соціального забезпечення та ін.) у разі виникнення форсмажорних обставин (наприклад, банкрутство агентства); унормування статусу і прав працівників, задіяних за нетрадиційними формами зайнятості, а також уніфікація

норм та положень забезпечення діяльності відповідних працівників нарівні із зайнятими за традиційними формами; активізація досліджень щодо наукового обґрунтування функціональних та інституціональних засад існування нетрадиційних форм зайнятості в контексті унормування трудових відносин між заінтересованими суб'єктами в певній площині структури ринку праці; формування широкої інформаційної бази, а також науково-методичне забезпечення досліджень означеної проблеми з використанням державного статистичного моніторингу нетрадиційної зайнятості в Україні (основним джерелом якого є обстеження та інспектування установ (підприємств, організацій, компаній) тощо.

На виробничому рівні пропонується: оптимізувати та уніфікувати колективно-договірне регулювання відносин усіх суб'єктів системи праці за єдиними стандартами (які поширювалися б на всіх працівників, незалежно від форм їхньої зайнятості); більш жорстко фіксувати за роботодавцями відповідальність за умови та безпеку праці з урахуванням специфіки нетрадиційних форм зайнятості; розробити й запровадити універсальні схеми колективно-договірного забезпечення функціонування системи нетрадиційної зайнятості, завдяки активізації соціального партнерства, а також під наглядом спеціалізованих професійних об'єднань та асоціацій відповідних груп працівників [7, с. 122-123].

Таким чином, дана проблема потребує нагального адекватного правового регулювання, здатного забезпечити гідний соціальний захист працівників запозиченої праці за підтримки консолідованих дій профспілок. Оскільки нетипові форми зайнятості вже мають приклади, законодавцю треба розглянути не стільки забороняючі норми, скільки перебачити серйозні регулятивні міри для попередження порушень трудових прав працівників.

Результатом розвитку нестандартної зайнятості вважаємо забезпечення гнучкості ринку праці, яке дозволяє отримати як економічні, так і соціальні переваги. Можливими економічними перевагами є отримання вищого рівня доходів для роботодавців за рахунок зниження витрат на робочу силу, а для працівників - від диференціації сфер прикладання праці. Соціальні переваги для працівників реалізуються через розвиток соціального капіталу, отримання суспільного визнання, можливостей підвищення кваліфікації та самореалізації. При змінах в економічному, соціальному та інституційному середовищах використання нестандартної зайнятості розширює адаптаційні можливості та мобільність суб'єктів ринку праці, що підвищує актуальність

оновлення існуючих стандартів використання робочої сили, вдосконалення статистичного вимірювання охоплення осіб нестандартними формами зайнятості, вимагає більш активного державного регулювання нестандартної зайнятості та перегляду трудового законодавства, колективних договорів і укладених контрактів для мінімізації ризиків в умовах нестабільності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на 5-й сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 р. № 5067-VI // Відомості Верховної Ради України. - 2013. - № 24. – Ст. 243.
3. Колот А.М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку: монографія / А.М. Колот. – К. : КНЕУ, 2010. – 251 с.
4. Жадан О.В. Причини та наслідки поширення нестандартної зайнятості на національному ринку праці / О. В. Жадан // Теорія та практика державного управління : зб наук пр. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2014. – Вип. 3 (46) – С. 117 – 124.
5. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості : навч. посіб. / В.С. Васильченко. – К. : КНЕУ. –2003. – 252 с.
6. Кохан В. П. Нестандартна зайнятість в Україні: виклики часу [Електронний ресурс] / В. П. Кохан. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/8837/B>.
7. Красильщиков А. Л. Захист трудових прав працюючих за умов нестандартної зайнятості: нормативно-правове забезпечення / А. Л. Красильщиков. – Демографія та соціальна економіка. – 2011. - № 1 (15). – С. 118-124.

Андрущенко С.В., студентка гр. ПР-144
Науковий керівник – к.філос.н., доцент Ємець Н.А.
Чернігівський національний технологічний університет

ДО ПРОБЛЕМИ ТИПОЛОГІЇ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Для України, як однієї з держав, що недавно стали на шлях демократичних перетворень, першочергове значення має питання спроможності інститутів демократії витримати випробування часом, вистояти в політичних конфліктах і кризах. Значною мірою це залежить від типу політичного режиму, що утворився в країні. Поняття політичного режиму дає ключ до розуміння сутності та призначення політичних інститутів і процесів, самої політики. Визначення цього поняття, з'ясування сутності й характеру політичної влади дає змогу виокремити політичні відносини з усієї сукупності суспільних відносин, має важливе значення для розуміння природи політики й держави. У політичній науці існує багато класифікацій політичних режимів, але будь-яка з них є умовною, оскільки у "чистому вигляді" і завершених політичних режимів у політичній практиці не існує.

Основними ознаками сучасного політичного режиму України є:

- Конституційні ознаки (виборність найважливіших органів політичної влади, юридична рівність громадян, гарантії прав меншості, багатопартійність і т.д.);
- Процесуальні ознаки (транзитивність, розбудова демократичної держави і т.д.);
- Режимні ознаки, тобто ознаки, що стосуються безпосередньо способів здійснення влади (електоральність, обмежена конкурентність політичного процесу, авторитарність у вирішенні деяких проблем, домінування виконавчої влади, безконсенсусний тип вирішення політичних конфліктів і т.д.). Положення ст. 1 Конституції України проголошує нашу державу демократичною; частина друга ст. 5 говорить, що "...єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування"[1]. Сьогоднішній стан України з точки зору політичного режиму – це звичайна в рамках авторитаризму плюралізація суспільного життя, яка може бути, а може й не бути початком становлення демократії. В сучасній Україні існує специфічний "змішаний" політичний режим, в якому поєднуються ознаки всіх основних "чистих" різновидів політичних режимів.

Щодо визначення типу політичного режиму України існує велика кількість думок, але єдиним вірним шляхом у вирішенні суперечностей навколо цього питання є спроба зіставити декілька типологій політичних режимів.

Український політичний режим є однією з модифікацій неопатримоніального політичного режиму. Неопатримоніалізм – це своєрідний симбіоз деяких елементів традиційного суспільства і сучасної держави. Внаслідок цього неопатримоніальним режимам притаманна невідповідність між "зовнішнім фасадом" сучасної держави (наявність конституції, писаного права, парламентсько-партійних інституцій, системи виборів та ін.) і внутрішньою логікою її функціонування, що є цілком патримоніальною.

Так, для України характерна персоналізація влади, коли для політичної самоідентифікації має головним є не політичні програми, а особистість політичного лідера. Іншою ознакою неопатримоніалізму в Україні є клієнталізм, або патронажні відносини, – це поширення етнічних, регіональних, сімейно-родинних та подібних зв'язків на політичну сферу. Розподіл посад, міністерських портфелів, пільг тощо здійснюється саме за цими критеріями. Наслідком таких відносин є високий рівень корупції, що нині є одним з найважливіших каналів досягнення політичних та інших цілей.

Політичний режим України можна визначити як напівдемократичний електоральний режим з делегативною характеристикою і напівконкурентним типом електорального змагання. Він поєднує елементи мажоритарної і пропорційної виборчих систем, тобто є змішаним за типом і неконсенсусним за змістом. А його невід'ємною характеристикою є авторитарний синдром. Характерними ознаками делегативної демократії є домінування виконавчої влади над представницькими органами; наявність непрямого контролю виконавчої влади над ЗМІ; нейтралізація чи усунення реальних і потенційних центрів опозиції; патронаж над громадськими об'єднаннями з боку виконавчої влади в обмін на публічну підтримку ними останньої; збереження певної автономії політичного суспільства; відсутність прямих обмежень громадянських прав і свобод. Майже всі перелічені характеристики притаманні й українському політичному режиму. Всенародно обраний президент на свій розсуд користується делегованими йому владними повноваженнями, що призводить до перетворення українських виборців аж до наступних виборів на пасивну аудиторію. А оскільки в державі мають місце спроби впливу на політичну конкуренцію з боку влади, то політичний режим України набуває напівконкурентного змісту. До того ж в Україні наявні обмеження свободи слова (що останнім часом не раз зазначали міжнародні організації) [5, с.9-11], тенденції до збільшення владних повноважень президента, клієнтурні моделі голосування та здійснення влади, ігнорування критики з боку опозиції чи інститутів громадянського суспільства. В цілому дані ознаки не є повними характеристиками авторитарного режиму, тож, мова йде про авторитарний синдром в Україні. За сполукою конституційних ознак український політичний режим є змішаним за типом, бо поєднує мажоритарну і пропорційну виборчі системи з президентською формою правління. Така спроба поєднання характеристик політичних режимів в Україні не є запорукою стабільності, навпаки, вона призводить до постійного конфлікту між гілками влади. Як відомо, при президентському правлінні уряд призначається президентом, а не парламентом, тож у партій, що добилися парламентського представництва, майже не має стимулів до створення коаліцій на підтримку урядової політики. Але президент, як голова виконавчої влади, не може ефективно управляти, не маючи підтримки парламенту. У свою чергу парламент не несе відповідальність за діяльність уряду. Звідси і виникає конфлікт. Спроба ввести в Україні пропорційне представництво політичних партій була обумовлена найкращими побажаннями створити ефективний парламент, на зразок

європейських систем. Але її поєднання з президентською формою правління не дає змогу досягти консенсусу у політичному процесі.

Відповідно до теорії А.Лейпхарта, оптимальним політичним режимом для України, якщо вона, звісно, хоче бути демократичною державою, має бути співсуспільна демократія, що характерна більшості європейських країн, і яка виявилась більш-менш нейтральною по відношенню до категорій “західних” і “незахідних” типів демократії, що особливо важливо у неопатримоніальному вимірі пострадянських країн. Ця теорія застосовується до суспільств, що характеризуються розподілом на сегменти. Сегменти можуть бути релігійного, ідеологічного, мовного, етнічного, національного і т.п. характеру. Основною метою співсуспільної демократії є вирівнювання протиріч та створення системи обмежень і противаг для великої кількості політичних еліт, а основною ознакою – співпраця еліт [4, №1-2].

Оскільки Україна є сегментованою державою за етнічною, мовною, регіональною, релігійною ознаками, має багатопартійну систему, партиципаторну політичну культуру, велику територію, різноспрямовані зовнішньо-політичні орієнтації, то концепція співсуспільної демократії їй як найліпше підходить. Вона може стати реальним вирішенням проблем конфліктності влади і утвердження демократії в Україні.

Якщо говорити про еволюцію політичного режиму України, то не можна виключити жодного з п'яти можливих варіантів його розвитку, що склалися у політологічному дискурсі: 1) консолідація тепер діючого політичного устрою, повільне, але неухильне просування до дедалі зріліших форм демократії; до ліберальної демократії, інтеграція у Європейський Союз; 2) набуття системою повного комплексу рис делегативної, тобто формальної демократії, в якій участь має зводиться до періодичних голосувань, а вся влада сконцентрована в руках глави держави, з перспективою її переродження в систему авторитарного правління; 3) виникнення нової форми правління; 4) повернення до старого однопартійного режиму у випадку приходу до влади крайніх “лівих”; 5) анархізація (і криміналізація) політичної системи та економіки і, як наслідок, входження країни в довготривалий період політичної нестабільності. Найбільш бажаним для України, звичайно, є перший варіант. А найменш імовірним є, усе ж таки, розвиток подій за четвертим і п'ятим сценаріями. Лише демократія як тип політичного режиму у будь-якому її різновиді (електоральна, ліберальна, співсуспільна і т.д.) є запорукою входження України до європейської і світової демократичної спільноти. А сумнівів щодо правильного напрямку

розвитку українського суспільства немає жодних, і передовсім через те, що демократизація (у тій чи тій формі, тим чи тим темпом) уособлює важливу тенденцію політичного розвитку країн сучасного світу, а європейська інтеграція – важливу тенденцію розвитку багатьох посткомуністичних країн.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
 2. Лейпхарт А. Многосоставные общества и демократические режимы. // Полис. – 1992. – № 1-2, 3, 4.
 3. Марциновський А. Останнє попередження Ради Європи? // Голос України, 1998. 4 грудня.
-

Бабич Д.С., студентка гр. ПР-132
Науковий керівник – Веремієнко С.В., ст. викладач кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права
Чернігівський національний технологічний університет

ПРАВО ГРОМАДЯН НА ЕКОЛОГІЧНУ ОСВІТУ: ГЕНЕЗА ТА ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Сучасні екологічні проблеми і пошуки шляхів їх вирішення є передумовами запровадження нової моделі освітньої системи ХХІ століття. Така система покликана бути орієнтована на формування якісно нової людини – людини екологічної, оскільки витоки екологічних проблем, слід шукати, перш за все, в самій людині, в особливостях її поведінки. Досвід останніх десятиліть засвідчив, що подолання екологічної кризи суто технічними засобами неможливе. Для зміни тенденції погіршення глобальних екологічних зрушень, людям необхідно перебудувати свій спосіб життя, що можливо тільки при певному рівні екологічної освіти та культури.

Отримавши незалежність, Україна повернулась обличчям до світових екологічних проблем. Були прийняті численні закони та підзаконні акти з актуальних екологічних питань і по суті екологічне законодавство стало оновленим, дієвим, яке і надалі вдосконалюється. Проте, все ж простежується такий негативний аспект як неспроможність громадян реально користуватися своїми законними правами. Причиною цього, у першу чергу, є низький рівень екологічних знань.

Можливість індивіда одержати екологічну освіту безпосередньо декларується однойменним правом, визначеним у нормах чинного законодавства. Вперше це право було офіційно закріплено в 1991 році у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» [1], який закріпив серед низки екологічних прав громадян право на одержання екологічної освіти. Для його реалізації

передбачено створення системи законодавчого забезпечення, тобто правова основа, яка б повно та досконало врегулювала суспільні відносини в галузі екологічної освіти. Означеним Законом не лише було закріплено суб'єктивне право громадян на екологічну освіту, але й встановлено юридичний обов'язок одержання екологічних знань для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів і призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища [2, с.154].

Досить показовим є той факт, що саме Україна першою серед країн колишнього СРСР на законодавчому рівні закріпила право громадян на екологічну освіту, що, однак, не сприяло його реалізації на належному рівні.

Право на одержання екологічної освіти належить для групи екологічних прав людини і громадянина. У загальному розумінні екологічні права громадян можна розглядати як сукупність закріплених у Конституції України, міжнародних актах, спеціальному екологічному та суміжному з ним законодавстві прав індивіда, тобто людини та громадянина, що реалізуються в процесі взаємодії з навколишнім природним середовищем та тих, що забезпечують задоволення його основних потреб у цій сфері [3, с.75].

Науковці розглядають екологічну освіту як систему знань про глобальні умови існування живого, комплекс просвітницьких і педагогічних заходів для формування природоохоронної свідомості, а на її основі – мотивації до відповідної діяльності [4, с.121]. Її особливість полягає в організації навчання всіх верств населення різних соціальних груп для усвідомлення причин глобальних екологічних змін у навколишньому середовищі та шляхів їх подолання.

Поштовхом для розвитку екологічної освіти в Україні, та й в усьому колишньому СРСР, стала Міжурядова конференція з просвітництва в галузі навколишнього середовища, що відбулась у Тбілісі в 1977 р. Вона визначила сутність екологічної освіти в сучасних умовах. Зокрема, у Декларації конференції зазначено, що освіта в галузі навколишнього середовища повинна бути всебічним, триваючим впродовж усього життя процесом освіти, який враховує події, що відбуваються у мінливому світі. Вона має підготувати людину до життя, озброївши її розумінням основних проблем сучасного світу і давши їй навички і засоби, необхідні для того, щоб вона могла відігравати, за належної поваги до етичних цінностей, дієву роль у поліпшенні життя і захисті навколишнього середовища [4, с.123].

На підставі зазначеного документу в 1993 – 1995 роках планувалося розробити державну концепцію екологічної освіти. Проте, реалізація задуму була здійснена лише в 2001 році. Рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України від 20 грудня 2001 року була затверджена Концепція екологічної освіти [5], яка спрямована на перебудову змісту освіти й виховання відповідно до вимог часу та основних положень Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті. У Концепції екологічна освіта розглядається як неперервний процес, що охоплює всі вікові, соціальні та професійні групи населення, а також всі рівні освіти: дошкільне виховання, загальну середню екологічну освіту, середню професійну екологічну освіту, вищу екологічну, післядипломну екологічну освіту.

Наступним кроком на шляху створення системи екологічної освіти стала Постанова Верховної Ради України «Про Основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» [6]. Цим актом передбачалась необхідність наукового обґрунтування, розроблення та прийняття серед інших також закону України «Про екологічну освіту».

Концептуальною основою для перебудови освітнього процесу в Україні, включаючи екологічну освіту, можна вважати стратегію Європейської економічної комісії ООН для освіти в інтересах сталого розвитку, яка була прийнята на Нараді високого рівня представників міністрів охорони навколишнього середовища і освіти (Вільнюс, 17-18 березня 2005 р.) [7, с. 12]. Основні параметри для впровадження положень сталого розвитку у вітчизняну освіту закладені в Законі України від 21 грудня 2010 р. «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» [8], в якому серед ряду першопричин екологічних проблем України названо недостатнє розуміння в суспільстві пріоритетів збереження навколишнього середовища та переваг сталого розвитку, недостатню сформованість інститутів громадянського суспільства та недотримання природоохоронного законодавства. Національна екологічна політика спрямована на досягнення стратегічних цілей, серед яких лідирує підвищення рівня суспільного екологічної свідомості. Для досягнення зазначеної цілі було поставлено ряд завдань, серед яких: розроблення до 2015 року і реалізація Стратегії екологічної освіти з метою сталого розвитку українського суспільства та економіки України

Не можна не погодитись з тим, що в чинному українському законодавстві закладені правові основи екологічної освіти та виховання, однак говорити про формування дієвого державно-

правового механізму забезпечення екологічною освітою усіх верств населення та закріплення цього на законодавчому рівні ще зарано. Слід констатувати, що перелік правових положень залишається у більшій мірі декларативним, що виключає можливість його застосування.

Нині спостерігається чітка тенденція, характерна для зарубіжних країн, - розглядати сучасний критичний стан навколишнього природного середовища як наслідок недостатнього розуміння закономірностей взаємозв'язку людини з довкіллям, що випливає з недоліків освіти. Сьогодні в усьому світі вдосконалюються методи і засоби екологічної освіти, розробляються і впроваджуються ефективні системи екологічної освіти і виховання, забезпечення практичної реалізації програм (концепцій, стратегій) гармонійного розвитку. Досвід зарубіжних країн дає можливість визначити такі головні заходи впровадження системи екологічної освіти:

1. Перегляд нормативно-правових актів у зазначеній сфері з врахуванням передового світового досвіду.

2. Впровадження дистанційних форм екологічного навчання; розвиток неформальної екоосвіти.

3. Створення відповідних органів з метою координації й контролю за реалізацією впровадження екологічної освіти [6, с. 153].

Поширення такого переконання в українському суспільстві у майбутньому має призвести до переосмислення ролі та значення екологічної освіти в системі загальної культури особистості і сприяти усвідомленню персональної відповідальності за наслідки дій людини для середовища її існування.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.
2. Фасоля, О. І. Ретроспектива законодавства України в галузі екологічної освіти / О. І. Фасоля // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2015. - № 4 (81). - С. 153-158.
3. Науково-практичний коментар Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» / За заг. ред. О.М. Шуміла. – Х.: «Фактор», 2006. – 592 с.
4. Сулацкова О. Ф. Філософські аспекти становлення та розвитку екологічної освіти в Україні / О. Ф. Сулацкова // Наук. вісник Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки: Філософські науки. – 2011.– № 24. – С. 121–124.
5. Концепція екологічної освіти в Україні, затверджена Рішенням Міністерства освіти і науки України № 13/6-19 від 20. 12. 2001. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/basele/ua-xmtbit.htm>
6. Постанова Верховної Ради України «Про основні напрями державної політики України у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки» від 5 березня 1998 року // Відомості Верховної Ради України. - 1998. - №38. - Ст.248
7. Балюк Г. Правове забезпечення екологічної складової сталого розвитку: проблеми законодавчого регулювання створення екологічної столиці світу та удосконалення екологічної освіти в Україні //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки / Вип. 92. – 2012. – с. 9-13

Базарна Т.С., студентка гр. ПР-112
Науковий керівник - Нітченко А.Г., к.і.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет

ЯКБИ Я БУЛА ПРЕЗИДЕНТОМ...

Україна – одна з великих країн Європи. Чудові природні умови, багата і щедра наша земля. Невичерпні природні багатства, ліси, ріки, моря, добрий і працелюбний народ.

Я живу в країні, яку люблю... Люблю, як ранішнє сонце, як сріблясту ранкову росу, як цвіт яблуні в моєму саду, як ніжні мамині руки... І мені не байдуже яким буде майбутнє моєї держави, хто буде стояти на чолі, чи опиниться моя Батьківщина в чужих руках чи навпаки зможе вистояти проти тисячі загарбників.

Дуже часто чую розмови про нашу владу, про вічну нестачу коштів, про завищені ціни та низькі зарплати. Тому, мабуть, кожна людина не раз намагалася уявити себе в кріслі Президента України. В кожного, навіть маленького українця, жевріють певні думки і плани як підняти з колін нашу неньку – Україну.

Тому сьогодні в цьому есе, набравшись сміливості і впевненості дозволю собі відкрито помріяти на тему: «А що дійсно було б якби я була Президентом...?»

Я не раз замислювалась над цим питанням, і хочу сказати що найважливішим для людей була б наявність робочих місць, своєчасна виплата заробітної плати і мрійливі посмішки, від надії на краще життя. Відбудувати і запустити всі заводи було б дуже чудово, хоча я й розумію яку кількість коштів потрібно витратити, але це дійсно підняло б нашу економіку. Я підвищила б пенсію пенсіонерам, адже за ці мізерні копійки дехто з них навіть полікуватися не може.

Дуже б хотілося підняти з колін село, оскільки воно являється основним годувальником міста. В області медицини я б у кілька разів збільшила фінансування і зробила б її дійсно безкоштовною, як це є в багатьох країнах Світу. Я б відродила вітчизняну промисловість, почистила б всі гілки влади від корупціонерів та зрадників. В управлінні країною працювали б дійсно гідні люди, які в першу чергу прагнули б змінити країну на краще, а не відтяпати собі найбільший шматок.

Кожен Президент повинен піклуватися про підрастаюче покоління, а не давати йому можливість повністю губити себе в алкоголі і наркотиках. Я б забезпечила всі дитячі будинки та інтернати всім необхідним, починаючи із взуття і закінчуючи влаштуванням кожного малюка в люблячу сім'ю. Але все ж таки найголовнішим було б проведення реформування освіти, оскільки саме вона найбільше світило кожного підрастаючого малюка. Кожному учню я б виплачувала стипендію в залежності від оцінок щоб в кожного було бажання прагнути до більшого. Більшість освітніх закладів я зробила б безкоштовними, діти вступали б до вишів лише за знання і гідні оцінки.

Дійсно, тут згадано не все... Хотілося б кожного разу ідучи на вибори сподіватися на щасливе майбутнє, бо нам в ньому жити, нам підіймати з колін свою країну для наших дітей, онуків та правнуків.

Зараз у моєму серці палає щира турбота за все, що відбувається в моїй державі, а голова завжди зайнята питанням про те, що я можу зробити саме сьогодні для процвітання свого краю. В Україні в даний момент занадто багато проблем: погані дороги, неякісне обслуговування, низького рівня фахівці. Невирішених питань вистачає, і з усім цим потрібно негайно боротися. Ми самі довели країну до цього, бо як би кожна людина ставилася до своїх обов'язків сумлінно і відповідально, то, вважаю і жили б ми по іншому.

Барабаш А.Г., к.ю.н., доцент,

Любченко Ю.М., студентка гр. ПР-123

Чернігівський національний технологічний університет

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ ЖИТЛОВОЇ ТА ГРОМАДСЬКОЇ ЗАБУДОВИ

Згідно з положеннями розділу III Концепції сталого розвитку населених пунктів одним з основних напрямків державної політики в цій сфері є формування повноцінного життєвого середовища, збалансування соціально-економічного розвитку поселень і прилеглих до них територій. На даний час в Україні спостерігається ситуація, коли фактичні земельні відносини виходять за межі правового регулювання. Зокрема, поняття земель житлової та громадської забудови є дещо застарілим та не відповідає сьогодишнім реаліям. Звідси впливає актуальність наукових досліджень правового режиму земель житлової та громадської забудови.

Безпосередньо визначення земель житлової та громадської забудови, наведене в ст. 38 Земельного кодексу України (далі – ЗКУ). Так, до земель житлової та громадської забудови належать земельні ділянки в межах населених пунктів, які використовуються для розміщення житлової забудови, громадських будівель і споруд, інших об'єктів загального користування.

Виходячи зі змісту названої статті, можна визначити наступні ознаки земель житлової та громадської забудови:

- земельна ділянка повинна бути розташована в межах населеного пункту;

- земельна ділянка повинна використовуватися для розміщення житлової забудови, громадських будівель та споруд, інших об'єктів загального користування.

Межа району, села, селища, міста, району у місті – це умовна замкнена лінія на поверхні землі, що відокремлює територію району, села, селища, міста, району у місті від інших територій.

Що стосується складу земель житлової та громадської забудови, то, насамперед до цієї категорії земель відносять земельні ділянки під житловими будівлями та спорудами: земельні ділянки для будівництва та обслуговування жилого будинку та господарських будівель (ст. 40 ЗКУ), земельні ділянки житлово-будівельних (жилих) кооперативів (ст. 41 ЗКУ) та земельні ділянки багатоквартирних житлових будинків (ст. 42 ЗКУ).

На думку М.В. Шульги, визначення земель житлової забудови, наведене в ст. 38 ЗКУ, є не зовсім повним, оскільки він вважає, що до цих земель мають належати не тільки земельні ділянки, що їх використовують для розміщення житлової забудови, а й ті що забезпечують належну експлуатацію цих об'єктів, а також ті, які відповідно до містобудівної документації підлягають забудові житловими будівлями [1; с. 250].

Перелік видів громадських будинків та споруд міститься у Державних будівельних нормативах В 2.2-9-99. До переліку включені будинки дитячих дошкільних закладів, навчальних закладів; будинки та споруди для охорони здоров'я і відпочинку, фізкультурно-оздоровчі та спортивні; будинки культурно-видовищних закладів, закладів дозвілля та культових закладів; будинки для підприємств торгівлі та громадського харчування тощо.

Однак, нинішня редакція ст. 38 ЗКУ не в повній мірі враховує ситуацію, яка склалася фактично. Так, велика кількість житлових будинків та споруд наразі розміщується за межами населених пунктів. Правовий режим земельних ділянок під такими будівлями не

встановлений. Більше того, відсутність правового регулювання породжує численні конфлікти та правопорушення. Будівлі зводяться на землях сільськогосподарського призначення, рекреаційного призначення. Виникають досить великі за площею «котеджні містечка».

Практика будівництва котеджних містечок надає інформацію для певних узагальнень. Вважається, що для створення котеджного містечка відведена для його будівництва земельна ділянка повинна мати комунальну інфраструктуру (транспортне сполучення, енергопостачання, зв'язок, каналізація тощо), соціальну інфраструктуру (заклади торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування, дошкільного виховання тощо), а також єдиний проект будівництва та єдиного забудовника. Варто зазначити, що найчастіше котеджні містечка розташовуються за межами великих міст, а то й взагалі за межами будь-яких населених пунктів. Котеджні містечка зводяться, як правило, за єдиним планом (проектом) забудови, який передбачає будівництво певної кількості котеджів одного або кількох типів [2].

Очевидно, що неможливо і надалі не помічати існування котеджних містечок. Законодавець повинен внести зміни до поняття земель житлової та громадської забудови. Пропонуємо статтю 38 ЗКУ викласти в наступній редакції: до земель житлової та громадської забудови належать земельні ділянки в межах населених пунктів, а також поза ними, які використовуються для розміщення житлової забудови, громадських будівель і споруд, інших об'єктів загального користування.

Список використаних джерел:

1. Земельне право України : підручник / за ред. М.В. Шульги. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 368 с.
2. Коваленко В. “Садок вишневий коло хати...” , або все, що ви хотіли знати про котеджні містечка, але боялися спитати \ Дзеркало тижня. – 2006. – 13 листопада.

Барабаш А.Г., к.ю.н., доцент,
Новгородська В. П., студентка гр. ПР-125
Чернігівський національний технологічний університет

ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ЯК ВИД КОРПОРАТИВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Світовий досвід свідчить, що фермерське господарство є однією з найбільш ефективних форм господарювання в аграрному секторі економіки. Дослідженнями правового становища фермерського господарства й окремих аспектів його діяльності в Україні займаються

такі вчені, як С.Ф.Домбровский, Л.С. Тараненко, О.Д. Костур, Ю.П. Макаренко, А.С. Мохненко, О.В.Панасюк, Г.П. Пасемко, М. Кропивко, В.С. Півторак, Н.І. Титова, О.О. Погрібний, Н.М. Оніщенко, Т.П. Проценко, В.Ю. Уркевич та інші. Однак, залишаються недостатньо вивченими питання особливостей правового статусу фермерського господарства, як виду корпоративного підприємства. Звідси слідує, що аналіз правового становища фермерського господарства, створеного за участі кількох осіб, є важливим та актуальним напрямком дослідження.

Будь-яке корпоративне підприємство має, щонайменше три ознаки:

- це об'єднання осіб та їх капіталів;
- це об'єднання осіб для здійснення господарської діяльності;
- це об'єднання має статус юридичної особи.

Частиною другою статті 1 Закону України «Про фермерське господарство» визначено, що фермерське господарство може бути створене одним громадянином України або кількома громадянами України, які є родичами або членами сім'ї, відповідно до закону. Якщо фермерське господарство створюється однією особою, тоді таке підприємство слід віднести до унітарних. Якщо фермерське господарство, крім безпосереднього засновника, має ще одного чи кілька членів, таке підприємство слід віднести до корпоративних підприємств.

На відміну від інших корпоративних підприємств (господарських товариств, виробничих кооперативів, обслуговуючих кооперативів) право на членство у фермерському господарстві суттєво обмежене. По-перше, членами фермерського господарства можуть бути лише фізичні особи. По-друге, членами фермерського господарства можуть бути лише громадяни України. По-третє, членами фермерського господарства можуть бути члени однієї сім'ї або родичі. Прийнятий у 2003 році Закон «Про фермерське господарство» не визначав перелік осіб, що відносились до членів сім'ї та родичів, що породжувало численні суперечки та напруженість при створенні суб'єкта господарювання. Тому в 2009 році Закон було доповнено додатковою нормою, яка встановлювала, що для цілей цього Закону до членів сім'ї та родичів голови фермерського господарства відносяться дружина (чоловік), батьки, діти, баба, дід, прабаба, прадід, внуки, правнуки, мачуха, вітчим, падчерка, пасинок, рідні та двоюрідні брати та сестри, дядько, тітка, племінники як голови фермерського господарства, так і його дружини (її чоловіка), а також особи, які перебувають у родинних стосунках першого ступеня

споріднення з усіма вищезазначеними членами сім'ї та родичами (батьки такої особи та батьки чоловіка або дружини, її чоловік або дружина, діти як такої особи, так і її чоловіка або дружини, у тому числі усиновлені ними діти).

Майновою основою господарювання фермерського господарства є його майно (складений капітал). Майно фермерського господарства належить йому на праві власності. Майнові права, що входять до складеного капіталу фермерського господарства, передаються йому на визначений у Статуті термін. У власності фермерського господарства може перебувати будь-яке майно, в тому числі земельні ділянки, житлові будинки, господарські будівлі і споруди, засоби виробництва тощо, яке необхідне для ведення товарного сільсько-господарського виробництва і набуття якого у власність не заборонено законом. Можливість віднесення до складеного капіталу фермерського господарства земельних ділянок зумовлює необхідність врахування особливостей їх обігу та використання: цільове призначення земельних ділянок, раціональне використання земельних ділянок та їх охорона, мораторій на відчуження земель сільськогосподарського призначення та земельних часток (паїв), право на безкоштовну приватизацію земельних ділянок членами фермерського господарства.

Що стосується господарської діяльності фермерського господарства, то воно визначає напрями своєї діяльності, спеціалізацію, організує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію, на власний розсуд та ризик підбирає партнерів з економічних зв'язків у всіх сферах діяльності, у тому числі іноземних. Як зазначає О. Маслак, на початку дев'яностих років минулого століття фермерські господарства належали до дрібнотоварних виробників продукції. Основною метою їх діяльності було забезпечення власних потреб у сільськогосподарській продукції і продовольстві та продаж надлишків такої продукції. За існуючий період розвитку цілі та завдання фермерської діяльності змінювалися. Наразі більшість фермерів виробляють продукцію для продажу і лише частину такої продукції залишають для власних потреб [1]. Отже, можна стверджувати, що єдиною особливістю притаманною господарській діяльності саме фермерських господарств з-поміж всіх інших корпоративних суб'єктів господарювання є основний напрямок такої діяльності: вироблення товарної сільськогосподарської продукції, її переробка та реалізація з метою отримання прибутку.

Згідно зі статтею 8 Закону України «Про фермерське господарство» фермерське господарство підлягає обов'язковій

реєстрації. Реєстрація фермерського господарства здійснюється у порядку, встановленому законом для державної реєстрації юридичних осіб. Однак, при створенні фермерського господарства слід враховувати, що процес його реєстрації можна розпочати лише за наявності у господарства земельної ділянки. Згідно зі статтею 7 Закону України «Про фермерське господарство» земельні ділянки господарству можуть належати на праві власності та/або за правом оренди. Для отримання (придбання) у власність або в оренду земельної ділянки державної власності з метою ведення фермерського господарства громадяни звертаються до відповідної районної державної адміністрації. Для отримання у власність або в оренду земельної ділянки із земель комунальної власності з метою ведення фермерського господарства громадяни звертаються до місцевої ради.

Вищевикладене свідчить, що фермерське господарство є особливим видом корпоративних підприємств. Крім загальних ознак корпоративного підприємства, фермерське господарство характеризується спеціальними законодавчими обмеженнями щодо кола його членів, складу майна та особливостей формування такого майна.

Список використаних джерел:

1. Маслак Олександр. Проблеми та перспективи фермерства в Україні / О. Маслак// Економічний гектар. – №21(316), листопад 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichniyi-gektar/3999-problemy-ta-perspektyvy-fermerstva-v-ukraini.html>

Богдан Ю.М., ст. викладач,
Глумова Я.А., студентка, гр. П-121
Чернігівський національний технологічний університет

ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ

Аналізуючи історію розвитку людства, поняттю «захисту прав і свобод людини і громадянина» не завжди віддавали пріоритетне місце. А інколи таке поняття призводило до гострих протиріч між індивідом та державою в особі її компетентних органів. Всі нині існуючі права людини і громадянина, закріплені в міжнародних документах, конституціях, законодавстві, були вистраждані і відвойовані людством впродовж тривалого часу. Нині захист прав і свобод людини і громадянина є найважливішою функцією кожної країни світу. Задля підтримки цієї функції, органи державної влади розробляють велику кількість нормативно-правових документів в різних сферах державної

діяльності, які б підтримували і вдосконалювали систему захисту прав і свобод. В статті 21 Конституції України зазначено, що права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними[1]. Не виключенням є й митна політика України, яка для забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина розробляє певний комплекс форм та заходів їх захисту, одним з яких є – митний контроль.

Метою даної статті, є розкриття поняття митного контролю, його сутності та специфіки, визначенні його як форми захисту прав і свобод людини і громадянина.

Митне законодавство України постійно перебуває в процесі становлення та вдосконалення з метою його адаптації до європейського та світового законодавства з урахуванням митної політики держави. Митним кодексом України передбачено, що митному контролю підлягають усі товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщуються через митний кордон України. Таким чином, митний контроль - сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку[2]. Важливою специфічною особливістю митного контролю є те, що він здійснюється виключно органами доходів і зборів відповідно до Митного кодексу та інших законів України. Але це не означає, що органи доходів та зборів не можуть залучати під час митного контролю інших державних органів. Так частиною 1 статті 319 Митного кодексу України передбачено, що товари, що переміщуються через митний кордон України, крім митного контролю, можуть підлягати державному санітарно-епідеміологічному, ветеринарно-санітарному, фітосанітарному, екологічному та радіологічному контролю. У пунктах пропуску через державний кордон України зазначені види державного контролю (крім радіологічного) здійснюються органами доходів і зборів у формі попереднього документального контролю на підставі інформації, отриманої від державних органів, уповноважених на здійснення цих видів контролю, з використанням засобів інформаційних технологій. Органи доходів і зборів взаємодіють з державними органами, уповноваженими на здійснення зазначених видів контролю, координують роботу з їх здійснення у пунктах пропуску через державний кордон і в зонах митного контролю на митній території України в порядку, встановленому цим Кодексом та іншими законами України[2]. Це положення статті дає зрозуміти, що для більш

всебічного захисту та прав і свобод людини і громадянина можуть залучатися й інші державні органи та відповідні служби, щоб попередити порушення митних правил, яке може загрожувати безпеці життя та здоров'ю фізичним особам.

Форми в яких здійснюється митний контроль передбачені митним законодавством і здійснюються шляхом: перевірки документів та відповідних відомостей, які надаються органам доходів і зборів під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України; митного огляду (огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, огляду та переогляду ручної поклажі та багажу, особистого огляду громадян). При чому особистий огляд громадян є винятковою формою і проводиться за письмовим рішенням керівника органу доходів і зборів або особи, яка виконує його обов'язки, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю приховує предмети контрабанди чи товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через територію України. В умовах побудови правової держави, в якій вищою цінністю є людина, її права та свободи, така форма митного контролю є не стільки необхідною, скільки вимушеною.

Також до форм митного контролю відносять усне опитування громадян та посадових осіб підприємств, огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон та інші форми визначені Митним кодексом України.

З метою забезпечення більшої ефективності, щодо захисту прав і свобод людини і громадянина органи доходів та зборів при здійсненні контролю використовують різні засоби інформаційних технологій, у тому числі електронної бази даних щодо товарів, переміщення яких контролюється іншими державними органами в частині дотримання заборон щодо переміщення цих товарів через митний кордон України.

Здійснення митного контролю ніяк не може перешкоджати правам громадян, саме тому, митним законодавством передбачений ряд належних громадянам прав. При проходженні митного контролю громадяни мають право: а) бути присутніми під час огляду предметів, що їм належать; б) своєчасно і повно ознайомитись з офіційними текстами законів, інших правових актів, які стосуються митної справи; в) залишати в митниці на збереження валюту, цінності, речі, предмети, що не пропускаються через кордон митницею [3, с.131].

Також, ніхто не може позбавити особу права на оскарження рішень, дій або бездіяльності органів доходів та зборів. Це можна назвати навіть важливою складовою системи стримувань і противаг митних відносин. Де з однієї сторони широкі владні повноваження посадовців органів доходів та зборів, а з іншої сторони – сама можливість оскарження рішень.

Проаналізувавши поняття «митного контролю», визначивши його сутність та специфіку, дійшли висновку, що митний контроль – є різновидом державного контролю, отже, він має здійснюватися на принципах: законності, системності, систематичності, дієвості, гласності. І не може суперечити або перешкоджати законним правам і свободам людини і громадянина, а навпаки, покликаний здійснювати їх захист від порушення митних правил, захист від здійснення контрабанди, забезпечувати захист від ввезення товарів на які покладено заборону щодо поширення на території України або вивезення таких товарів з України. Отже, з в певністю можна назвати митний контроль як однією з форм захисту прав і свобод людини і громадянина. Але не можна стверджувати, що він є досконалою формою, так як багато в чому ще потребує доопрацювання. А тому, розвиток митної системи та політики держави має постійно розвиватися та пристосовуватися до нових форм суспільства. Велику роль в цьому відіграє європейська інтеграція у світове співтовариство.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/paran4234#n4234>
2. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page>
3. Митне право України: навчальний посібник / за заг. ред. проф. В.В.Ченцова – К. – 2007. – 283 с.

Богдан Ю.М., ст. викладач,

Климець Н.М., студентка, гр. П-121

Чернігівський національний технологічний університет

ОСНОВНІ ЗАКОНОДАВЧІ ДЖЕРЕЛА НАЦІОНАЛЬНОГО МИТНОГО ПРАВА: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Митне законодавство України постійно удосконалюється. Воно відповідає європейським стандартам та нормам, яке розпочало своє формування нещодавно. Йому близькі риси і особливості, які створюють додаткові труднощі, які ускладнюють процес аналізу законодавства. Охоплюють проблеми в галузі митної справи та його правового регулювання, яке вбачає в собі некоректність розвитку,

підпорядкованість потребам та інтересам громадян. Але процес формування митного законодавства України не є завершеним.

Сучасне митне законодавство є одним із найважливіших чинників, щодо реалізації зовнішньоекономічної політики держави, захисту її національних інтересів на міжнародному рівні, а також прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України [1].

Дослідженням цієї теми систематизації сучасного митного законодавства проводилося на основі нормативно-правової бази та наукових праць. Детально були розглянуті роботи таких науковців, як С. С. Алексеева, В. С. Журавського, О. В. Зайчука, Д. А. Керімова, В. С. Ковальського, В. С. Нерсесянца, Н. М. Оніщенко, В. Ф. Опришка, Є. В. Погорєлова, О. В. Петришина, П. М. Рабіновича, М. М. Рассолова, О. Я. Рогача, Ю. О. Тихомирова та інших.

У правовому регулюванні діяльності митних органів визначальними є норми Конституції України, тобто вона формує вищий рівень, має вищу юрисдикційну дію [3].

Конституційні норми є нормами прямої дії, тобто підлягають безпосередньому застосуванню на практиці при вирішенні конкретних питань, у тому числі у сфері митної справи [3], у зв'язку з цим Конституція є підґрунтям для подальшої законодавчої та іншої нормотворчої діяльності. Разом з тим Конституція України в багатьох випадках не має прямої дії в правовому регулюванні митних відносин, безпосередньо не регулює діяльність органів доходів і зборів, це здійснюється звичайними законами або навіть підзаконними нормативними актами.

Конституційні норми, які безпосередньо стосуються здійснення митної справи в Україні, закріплені у статті 18 Конституції України, а згідно з статтею 92 Конституції України визначаються засади зовнішньоекономічної діяльності та митної справи в Україні.

Основний Закон містить велику кількість юридичних норм, які визначають порядок та умови здійснення митної справи в Україні, його норми становлять основоположне значення для митно-правового регулювання. У Конституції містяться основні напрямки подальшого розвитку як митного права, так і низки інших правових галузей. Адже усі інші джерела митного права приймаються на підставі й у відповідності з положеннями Конституції. Отже, Основний Закон є головним, найважливішим джерелом митного права України.

Наступним елементом митного права є закони. Вони мають вищу юридичну силу у порівнянні з іншими актами держави. Закони, що регулюють митну справу в Україні, то їх можна поділити на загальні та спеціальні [4].

З кодифікованих законодавчих актів основним джерелом національного митного права є Митний кодекс України [5]. Він є комплексним митним законом, що врегульовує вихідні відносини митного характеру та підґрунтям для всього митного законодавства країни.

Іншим не менш важливим кодифікованим актом є Податковий кодекс України, інші поточні митні закони. Також структурними елементами митного законодавства України є підзаконні нормативно-правові акти, до них входять: укази Президента України, постанови кабінету Міністрів України, накази ДФСУ та нормативні акти інших центральних органів виконавчої влади.

Отже, сукупність джерел митного права складає єдину систему, що має свою структуру. Усі складові елементи цієї системи перебувають у відносинах субординації та ієрархічної підпорядкованості. Основними принципами побудови сучасного митного законодавства є конституційність і законність. Конституційність передбачає точну відповідність усіх джерел митного права головним принципам митного регулювання, закріпленим у Конституції України.

Законність означає обов'язкову відповідність підзаконних актів приписам законів, на основі і для розвитку яких приймалися ці підзаконні акти [6, с.118].

Таким чином, до структури митного законодавства України на сучасному етапі його розвитку належать: Конституція України; міжнародні договори України у сфері митної справи; закони – кодифіковані та не кодифіковані; ряд інших нормативно-правових, які мають силу закону. Сучасний стан митного законодавства характеризується множинністю суб'єктів, які уповноважені видавати нормативно-правові акти, – це і Верховна рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, органи доходів та зборів, ДФСУ та інші центральні органи виконавчої влади.

Розвиток митного законодавства, який безпосередньо пов'язаний із прийняттям досконалих нормативно-правових актів є одним із головних пріоритетів діяльності органів державної влади, від цього залежить не тільки економічна безпека держави, а й її авторитет у світі. Тому перспективними вбачаються наукові дослідження, які допоможуть віднайти нові методологічні і теоретичні підходи вдосконалення національного митного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Калініченко Альона Іозівна Систематизація митного законодавства: сутність та форми : дис... на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук: 12.00.07[Електронний ресурс] / Калініченко Альона Іозівна. – Харків, 2015.- 200 с. - . – Режим доступу: http://nauka.nlu.edu.ua/download/diss/Kalinichenko/d_Kalinichenko.pdf

2. Юридичний енциклопедичний словник. - М. : Світова енциклопедія, 1987. – 528с.
 3. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
 4. Настюк В. Я. Митний закон як основна форма митного законодавства / В. Я. Настюк // Проблеми законності. Вип. 42. – Х. : Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого, 2000. - С. 131-136.
 5. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
 6. Шульга М.Г. Система джерелмитного права України / М. Г. Шульга // Проблеми законності. Вип. 40.– Х. : Нац. юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого, 2003. – С. 118–125.
-

Богдан Ю.М., ст. викладач,
Феськовець Д. В., студент гр. П-121
Чернігівський національний технологічний університет

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЕКСПЕРТА ЯК УЧАСНИКА ПРОВАДЖЕННЯ В СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ

З метою реалізації конституційних положень, відповідно до яких людина, її честь та гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, діяльність органів державної влади повинна бути спрямована на утвердження та забезпечення прав, свобод та законних інтересів осіб. Забезпечення учасників провадження у справах про порушення митних правил юридичними можливостями, достатніми для реалізації ними своїх процесуальних прав та обов'язків сприяє підвищенню рівня законності в діяльності органів доходів і зборів, виступає важливим чинником виконання завдань провадження у справах про порушення митних правил. [1, с. 62]

Усі особи, що беруть участь у провадженні у справах про порушення митних правил, реалізують свої права та виконують обов'язки в межах тих правовідносин, в які вони вступають у зв'язку із притягненням винної особи до адміністративної відповідальності. [2, с. 3]

Стаття 497 Митного кодексу України визначає осіб, які беруть участь у провадженні у справах про порушення митних правил: особи, які притягуються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил; власники товарів, транспортних засобів комерційного призначення – безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів, транспортних засобів із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для приховування товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил від митного контролю, а також транспортних засобів, що використовувалися для переміщення товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил через митний кордон України поза місцем розташування

митного органу (заінтересовані особи); представники осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил, та заінтересованих осіб (законні представники, представники, які діють на підставі довіреності, доручення); захисники; представники органів доходів і зборів; свідки; експерти; перекладачі; поняті.

Серед осіб, що сприяють здійсненню провадження у справах про порушення митних правил, важливе місце займає експерт – особа, що володіє спеціальними знаннями в певній галузі науки, техніки, мистецтва, релігії тощо і залучена до дослідження тих або інших обставин справи.

Експертні організації, незалежно від форм власності, повинні мати статус юридичної особи. Вони зобов'язані бути незалежними настільки, щоб їх фінансове положення повністю виключали можливість будь-якого впливу на персонал або результати експертизи з боку комерційних або правоохоронних органів. До обов'язкових умов, що забезпечують їхню незалежність, слід віднести: відсутність спільних комерційних інтересів з постачальниками або споживачами продукції, що досліджується; відсутність господарської діяльності в області розробки та виготовлення продукції, що досліджується; незалежність експертів від адміністрації, зацікавленої в проведенні експертизи.[3, с. 13].

З'ясування правового статусу експерта залишається питанням, яке недостатньо висвітлене, представляє певний інтерес, як з практичних, так і з теоретичних позицій. Участь експерта у розгляді конкретної справи про порушення митних правил зумовлена об'єктивними передумовами і ґрунтується на точному дотриманні принципів провадження. Невипадково Митний кодекс України встановив, що у разі, коли виникає потреба у спеціальних знаннях, органи доходів і зборів у провадженні якої знаходиться справа про порушення митних правил, призначає експертизу.

Стаття 502 Митного кодексу України визначає, що експертом може бути особа, яка має необхідні знання для надання відповідного висновку. Експерт призначається посадовою особою органу доходів і зборів, в провадженні якої перебуває справа про порушення митних правил, у разі потреби в спеціальних знаннях. Експерт зобов'язаний надати об'єктивні висновки з поставлених перед ним питань. Експерт має право: ознайомитися з матеріалами справи, які стосуються предмета експертизи; заявляти клопотання про надання йому додаткових матеріалів, необхідних для надання висновків.[5]

В провадженнях у справах про порушення митних правил відповідальність експерта і обставини, що виключають його участь, не встановлені. Відсутність такого припису можна визнати не вірними, адже він не забезпечує в повній мірі ефективну участь експерта у справі, його відповідальність за висновки. Доцільно було б встановити адміністративну відповідальність до експертів, що надали завідомо неправдивий висновок. Оскільки, експерт обов'язково повинен нести кримінальну та адміністративну відповідальність, зокрема за відмову або ухилення від надання висновку у справі про порушення митних правил. Адже дана поведінка експерта (її можна кваліфікувати як правопорушення) буде перешкоджати ефективному і вчасному проведенню посадовою особою органів доходів і зборів провадження у справах про порушення митних правил і їх розгляду. [4, с. 33]

Таким чином питання призначення експертизи у справах про порушення митних правил потребує більш детальної регламентації. Доцільно закріпити в Митному кодексі України подальші дії посадової особи органів доходів і зборів після проведення експертизи, всі її юридичні наслідки, а саме як використовується висновок експертизи у вигляді доказу у справах про порушення митних правил.

Питання про відповідальність експерта нерозривно пов'язана з тим, на якій із стадій можлива його участь. Залучення експерта на стадії розгляду справи про порушення митних правил, в деяких же випадках, в залежності від конкретних обставин справи, не виключається участь експерта і на стадії порушення справи про порушення митних правил, при перевірці змісту протоколу. Можлива участь експерта у ході розгляду скарги на постанову по справі про порушення митних правил.

Список використаних джерел:

1. Бурцева О.В. «Фізична особа як учасник провадження у справах про порушення митних правил / Бурцева О.В. // Митна справа. – 2011. – № 2. – С. 61-65;
2. Приймаченко Д.В. Суб'єкти провадження у справах про порушення митних правил: проблеми питання процесуального статусу / Д.В. Приймаченко // Митна справа. – 2006. - № 6. – С. 3-6;
3. Ліпінський В.В. Новації МК України в частині притягнення до адміністративної відповідальності за вчинення порушення митних правил / В.В. Ліпінський // Вісник АМСУ. - Серія «Право». – 2012. - № 2. – С. 11-15;
4. Дусик А.В. Правовий статус експерта у провадженні по справах про порушення митних правил / А.В. Дусик // Митна справа. – 2002. – № 1. – С. 27-35;
5. Митний кодекс України від 13.03.2012 // Відомості Верховної Ради України від 09.11.2012. - № 44-45; № 46-47; № 48.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ТА БЕЗПЕЧНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Необхідним елементом механізму життєзабезпечення людини є задоволення її потреб у харчуванні. Однак зі зростанням кількості населення Землі й одночасним зменшенням площ земельних ділянок, придатних для вирощування сільськогосподарської продукції, значним погіршенням природно-кліматичних умов особливої гостроти набуває питання забезпечення людей зазначеною продукцією не лише в достатній кількості, а й такою, що відповідає сучасним вимогам безпечності та якості, які ставляться до неї. Насамперед це пов'язано з тим, що в разі придбання сільськогосподарської продукції неналежної якості піддається загрозі найважливіше – життя і здоров'я людини, що визначено Конституцією України найвищою соціальною цінністю[1, с. 4]. Таким чином, саме безпечність та якість сільськогосподарської продукції є одним з основних факторів, що впливає не лише на стан продовольчої безпеки країни, але й на стан здоров'я та життя людини.

В Україні питання якості та безпечності харчових продуктів регулюється низкою законодавчих актів: Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23.12.1997 року, «Про санітарно-епідеміологічне благополуччя населення» від 24.02.1994 року, «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015 року, «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції» від 02.12.2010 року та інші, які часто суперечать один одному, а також породжують дублювання функцій контролюючих органів, що викликає неефективність системи контролю безпечності харчових продуктів. Більшість санітарних вимог до харчових продуктів з часу розпаду СРСР у 1991 року не переглядалися до цього часу. Варто звернути увагу, що Міністерство економічного розвитку і торгівлі України видало укази про скасування розроблених до 1992 року 12776 ГОСТів, більшість з яких втрачать чинність на початку 2018 року. Вказане свідчить про намагання України відмовитися від радянської системи ГОСТів і перейти до європейської системи. Фактично відмова від радянських ГОСТів призведе до кардинальної зміни в правовому регулюванні забезпечення якості сільськогосподарської продукції.

Державне регулювання відносин щодо забезпечення якості та безпеки сільськогосподарської продукції здійснюють Кабінет Міністрів України, Міністерство охорони здоров'я України, Державна санітарно-епідеміологічна служба України, Державна ветеринарна та фітосанітарна служба, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів та її органи на місцевому рівні. Названі державні органи в межах належної їм компетенції здійснюють державне нормування показників якості та безпеки харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів, державну реєстрацію нормативних документів на харчові продукти, продовольчу сировину і супутні матеріали, декларування відповідності харчових продуктів, продовольчої сировини та супутніх матеріалів, сертифікацію харчових продуктів, продовольчої сировини, супутніх матеріалів, запроваджують системи контролю якості та безпеки виробництва цих продуктів, сировини, матеріалів тощо. Керівні органи перелічених державних структур реалізують управлінські, координаційні, організаційні, інформаційні та інші функції. Проведення ринкового нагляду, лабораторних досліджень і сертифікаційних випробувань покладається на науково-дослідні інститути та сертифіковані випробувальні лабораторії, які можуть бути самостійними, або ж створюватися при дослідних установах [2, с. 230].

Звертаємо увагу на те, що поруч з сільськогосподарською продукцією ми постійно зазначаємо поняття продукти харчування. Тому виникає необхідність у їх співвідношенні. Так, сільськогосподарська продукція є ширшим поняттям, ніж продукти харчування, через наявність у її складі крім продуктів, безпосередньо готових до вживання, ще й кормів для тварин, а також сировини для переробної промисловості. Застосувавши аналогію, можна визначити узагальнені ознаки якості й безпеки продукції сільського господарства. Для якості сільськогосподарської продукції – це, по-перше, сукупність найвищих за своїм проявом корисних фізико-біологічних властивостей продукції, зумовлених сортовими та породними особливостями, по-друге, здатність повною мірою задовольнити відповідні потреби людини. Безпечною є продукція сільського господарства, яка: 1) ні прямо, ні побічно не створює шкідливого впливу на здоров'я людини; 2) відповідає медико-санітарним вимогам та відповідним технічним стандартам.

Таким чином, виникає діалектична єдність і протилежність – безпечний продукт не завжди буває якісним, але якісний продукт повинен відповідати критерію безпечності. Прикладом першого із

зазначених положень є загальновідома нинішня ситуація, коли вершкове масло практично не містить молочних продуктів, а створюється шляхом застосування новітніх технологій емульгації пальмової олії. Такий продукт є неякісним з точки зору віднесення його до вершкового масла, проте він є безпечним з точки зору нанесення шкоди здоров'ю людини. І, навпаки, якісний продукт за сукупністю своїх властивостей повинен відповідати найвищим вимогам до нього в усіх аспектах, тобто і з боку безпечності [3].

Отже, правове забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції потребує подальшого вдосконалення. Особливого значення це питання набуває у зв'язку з необхідністю приведення українського законодавства у сфері харчових продуктів у відповідність до законодавства Європейського Союзу.

Список використаних джерел:

1. Організаційно-правові засади безпечності та якості сільськогосподарської продукції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / В. С. Кайдашов; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х., 2012. - 19 с.
2. Забезпечення якості та безпечності сільськогосподарської продукції та продуктів харчування в Україні / Л. А. Жураковська // Вісник Сумського національного аграрного університету. Фінанси і кредит. - 2013. - № 1. - С. 229-235. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vsnau_2013_1_43
3. Аграрне право України : підручник / за ред. В.М. Єрмоленка. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 608 с.

Величко А.А., ст. викладач кафедри цивільного,
господарського права і процесу,
Маньківська К.О., студентка групи П-141
Чернігівський національний технологічний університет

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК

У наш час та протягом всього століття не втрачає своєї актуальності проблема законодавчого захисту прав жінок. Будучи невід'ємною частиною прав людини, вони, на жаль, повною мірою не реалізуються в жодній державі. На сьогоднішній день у зв'язку з численними факторами порушення прав, включаючи дискримінацію рівноправності чоловіків та жінок, недостатнє виконання міжнародних стандартів, які стосуються охорони здоров'я жінок, кінцевим результатом таких порушень зберігається високий рівень жіночої смерті сферах суспільного життя. На даний момент переконання, що чоловіки мають права, а жінки – лише сімейні «обов'язки» втрачає свою актуальність і не збігається із передовими поглядами на роль жінки в суспільстві.

Більшість країн усвідомлюють той факт, що права жінок є важливою складовою прав людини. Сучасні цивілізовані країни засуджують дискримінацію щодо прав жінок. Поняття «дискримінація щодо жінок» означає будь-які обмеження за ознаками статі, що спрямоване на послаблення або зводить нанівець визнання, користування та здійснення жінками незалежно від їх сімейного стану на основі рівноправного становища чоловіка та жінки прав та основних свобод в політичній, економічній, соціальній, культурній та інших галузях.

Даним питанням займалися ряд вчених таких як : С. Айвазова, Д. Гом'єн, В. А. Карташкін, А. Молкомме, С. В. Полєніна, О. В. Сягровець, Р. Рекха, М. Родрігес, Т. І. Фулей, А. С. Чеботарьова та інші. Основна увага яких приділялась етапам історії розвитку, змісту міжнародно – правового захисту прав жінок.

Міжнародний захист прав жінок є невід'ємною частиною інституту міжнародного захисту прав людини. Основними міжнародними актами щодо захисту прав у цій сфері слід відзначити Стату Організації Об'єднаних Націй 1945 р. та Загальну декларацію про права людини 1948 р.[1, с.20] Завдяки цим міжнародним актам ООН почала приймати нормативно - правові акти стосовно захисту прав жінок.[2]

Один з найголовніших міжнародних документів стосовно жіночих прав, який поширюється більшість сфер життя, – це Конвенція ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок». В ній вперше на рівні міжнародних норм наголошувалось на відповідальності урядів за дискримінацію жінок не тільки в суспільній, але й у приватній сфері, тобто за дискримінацію в родині. Ця Конвенція дає також можливість уточнити термінологію, що описує ситуацію жінок у суспільстві. [3, с.12]

Пізніше була прийнята Європейська хартія 1961р., робота над якою продовжувалася більш ніж 8 років, метою якої було здійснення соціальних прав без дискримінації, впровадження прав на безкоштовну медичну допомогу та соціальне забезпечення, права дитини, підлітків, працюючих жінок, права матері та сімі і т.д. Потім витоки Європейської хартії знайшли своє місце у Загальній декларації прав людини. [4]

Також значним успіхом у розумінні прав жінок було підтвердження принципу прав жінки на Віденській конференції з прав людини у 1993 році. Приблизно 171 держава, на той час, погодилася з висновками конференції. В якій йшлося, що «права жінок є невід'ємною складовою і неподільною частиною загальних прав

людини. Повна і рівна участь жінок у політичному, цивільному, економічному, суспільному і культурному житті на національному, регіональному і міжнародному рівнях, а також ліквідація усіх форм дискримінації за ознакою статі є першочерговими цілями міжнародного співтовариства». [5]

Але незважаючи на суттєву підтримку країн та значний успіх цієї конференції, все ж таки залишається низка недоліків та завдань які необхідно вирішити. За це питання взялася американська правозахисниця М. Шулер, яка аналізуючи документи Всесвітньої конференції з прав людини бачить багать завдань для вирішення цього питання.

Вона бачить так ситуацію:

- По-перше, потрібно ліквідувати дихотомію «суспільне життя – приватне життя» і встановити відповідальність держав за порушення прав жінок.

- По-друге, забезпечити універсальність прав людини. Хоча в Віденській декларації йдеться про те, що релігію та культуру не слід використовувати як виправдання порушення людських прав жінок, однак той факт, що Декларація приділяє особливу увагу «національним і регіональним особливостям та історичним, культурним і релігійним корінням», залишає дуже багато місця для інтерпретацій, які суперечать інтересам жінок

- По-третє, розширити визначення економічних та соціальних прав.

- По-четверте, посилити контроль ООН за дотриманням прав людини.

За останні два десятиліття було проведено чотири конференції ООН зі становища жінок.

Міжнародні правозахисні та неурядові організації, а також центри жіночих та гендерних досліджень, мережа яких дуже розвинута в багатьох країнах, ведуть активні дослідження в галузі вивчення самих міжнародних документів та можливостей їх впливу на становище жінок в різних країнах.

Рівноправ'я чоловіків і жінок є невід'ємною частиною прогресу людства, важливою умовою розбудови демократичної правової держави. Процес зміни міри рівності має наростаючий характер. З'являються нові сфери суспільного життя, що освоює жінка, а ті види суспільної праці, що раніше вважалися традиційно чоловічими, – наука, політика, деякі види спорту – опановують жінки. Сучасний стан суспільних відносин не дозволяє ігнорувати знання, навички та творчі

здібності жінок, а потребує негайного і повного їх використання. Рівна участь жінок у професійному, політичному та громадському житті повинна бути поєднана з їх рівною відповідальністю при прийнятті рішень на державному рівні.

Список використаних джерел:

1. Загальна декларація прав людини // Права людини. Міжнародні договори України. – К.: Юрінформ, 1992. – С. 20.
2. Устав Організації Об'єднаних Націй // [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_010
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979 [Електронний ресурс] .– Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_207
4. Сульжук Л. Ф. Міжнародний захист прав жінок 18.08.11 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rv.gov.ua/sitenew/rivnensk/ua/publication/content/7765.htm>
5. Сягровец Е. Участие БССР в разработке специальных международных конвенций по защите прав женщин // Журнал международного права и международных отношений. – 2007. – № 1. – С. 13.

Горботенко Х.М., студентка гр. ПР-112
Науковий керівник – Нітченко А.Г., к.і.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет

ДОТРИМАННЯ ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В РАМКАХ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИХ СИСТЕМ СВІТУ

Права людини (так само як і обов'язки) є одним з елементів правових систем. Як відомо, «будь-яка система права є, з одного боку, похідною від системи прав і свобод кожної людини та їхніх об'єднань, а, з іншого – права і свободи окремої людини, у тому числі й громадянина, зумовлені системою права, що існує в державі» [1]. Право і держава нерозривно взаємопов'язані, але кожна країна будує свою правову систему, беручи до уваги свої індивідуальні особливості історичного розвитку. Тому сучасні правові системи різних держав відрізняються одна від одної, і мають свої характерні риси. Зрозуміти глибинну сутність прав людини, на наш погляд, можна лише вивчивши суть самої правової системи. Так, у романо-германській правовій системі сукупність прав і свобод людини і громадянина виражена у системі правових норм, що регулюють в першу чергу поведінку кожної людини і громадянина у суспільстві, а також – взаємовідносини суспільства та його державних та самоврядних органів управління з кожною людиною та людськими спільнотами.

Держави, що належать до англо-саксонської правової системи, більшою мірою покладаються не на всезагальні правові норми поведінки людини, а на загальновизнані у суспільстві принципи людського співіснування, що ґрунтуються на морально-етичних

засадах: справедливості, розумності, балансу інтересів, довіри, порядності та відповідальності.

Мусульманська цивільно-правова система містить свої підходи до регулювання рівності (рівноправності), особистих, політичних і соціально-економічних прав людини. Зокрема, мусульманська модель має два варіанти: класичний (мусульманський фундаменталізм, радикалізм) в Ірані, Саудівській Аравії, Брунеї та ін. країнах і регулювання прав людини в «просунутих» мусульманських державах, що зазнали (у тому числі під час колонізації) поряд із гнобленням вплив європейської культури та продовжують сприймати її деякий вплив і тепер (Єгипет, Ірак, Сирія та ін.).

Мусульманська концепція, або концепція рівності за шаріатом, пов'язана з традиційним мусульманським правом. В принципі в мусульманському праві права людини визнаються, йдеться про мусульманську концепцію прав людини і навіть про мусульманську справедливість. Але це відноситься не до кожної людини. Основні закони країн мусульманського фундаменталізму походять із коранічних установ про нерівність громадян у зв'язку з їхньою вірою (повні права можуть мати тільки «правовірні» – мусульмани, тільки вони можуть мати громадянство держави, займати різні посади). Наголошується про «природжену» нерівноправність жінок із чоловіками (іноді в конституціях «просунутих» країн, щоправда, визнається, що жінки і чоловіки рівні, але із застереженням – «за шаріатом», а шаріат таку принципову рівність відкидає). Також нерівні особи, що належать до різних племен (шляхетних і інших) і навіть суніти і шиїти. Отже, ця модель прав людини має елементи полуфеодалного характеру.

У країнах мусульманського фундаменталізму немає політичних партій і парламентів, немає виборів. Свобода слова можлива тільки в рамках коранічного вчення, тобто на ділі неможлива, об'єднання заборонені. Мусульманська правова система визнає тільки одне співтовариство – мусульманську умму, яка, по ісламу, має міжнародний характер і повинна привести до створення всесвітнього халіфату. Таким чином, мусульманська концепція суттєво відрізняється від європейської, а її головна особливість полягає в тім, що іслам джерелом прав і свобод людини визнає тільки шаріат.

У цілому, релігійні правові системи світу мають характерні риси та своє відображення в певних аспектах: кожна правова система, є частиною певної релігії – ісламу, індуїзму, іудаїзму. Норми права засновуються на релігійних уявленнях і віруваннях, внаслідок чого правові й релігійні норми тісно переплетені та часто збігаються. На

відміну, наприклад, від романо-германської правової системи релігійні правові системи наділяють людину різним правовим статусом – правами й обов'язками згідно з приналежністю до певної групи, виділеної за такими критеріями: статевим, національним, релігійним або соціальним.

Слід відмітити, що система права і наявні механізми захисту прав є повною мірою відображенням та проявом духу, розвитку, характеру й реальних умов існування народів. Наприклад, у країнах, що належать до континентальної системи права функціонує один механізм захисту прав, а в країнах, які належать до системи загального права інший. У рамках однієї правової системи, механізми захисту прав відрізняються один від одного й мають свої особливості. Відомо, що в країнах, що належать до континентальної системи права на перший план висунуто норми права. В країнах, що належать до системи загального права основне значення має юридична практика, тобто судовий прецедент. Тому і механізми захисту прав в країнах, які належать до різних систем права відрізняються. Можна також стверджувати, що розвиток та функціонування механізму захисту прав залежить не тільки від законодавця, а й від своєрідності правової системи.

Отже, на сьогоднішній день саме сутність правової системи визначає відмінність сучасних моделей прав людини.

Список використаних джерел:

1. Сущенко В. М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні (у контексті верховенства права). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2216/Sushchenko_Problemy_realizatsii_ta_zakhystu.pdf?sequence=1.

Зав'ялова А.В., студентка гр. ПР-112

Науковий керівник – Нітченко А.Г., к.і.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет

НЕКОМЕРЦІЙНА ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА

Конституцією та Законами України передбачені організаційно-правові та нормативно-правові гарантії прав та свобод людини і громадянина в Україні. Зокрема, відповідно до ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [1]. Особлива роль у забезпеченні даного права відводиться інституту господарської діяльності.

Відповідно до ст. 3 Господарського кодексу України господарською є діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність [2]. Слід зазначити, що господарська діяльність надзвичайно різноманітна. У залежності від мети здійснення вона поділяється на два види: комерційну (підприємницьку) – з метою отримання прибутку та некомерційну – для досягнення певних економічних та соціальних результатів, без мети отримання прибутку [3, С. 11]. Таким чином, поряд з підприємництвом некомерційна господарська діяльність є різновидом господарської діяльності, тобто діяльністю суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва. Однак поняття суб'єктів некомерційної господарської діяльності варто розглядати не тільки з погляду суб'єктного складу некомерційної господарської діяльності, якій присвячена глава 5 Господарського кодексу України (ст. 52-54). Варто також використовувати поняття непідприємницьких товариств та установ, закріплених у ст. 85 та 86 Цивільного кодексу України і поняття неприбуткових організацій, закріплених у Податковому кодексі. Так, у відповідності до ст. 85 Цивільного кодексу України непідприємницькими є товариства, які не мають на меті одержання прибутку для його наступного розподілу між учасниками [4]. Водночас ст. 86 Цивільного кодексу встановлено, що непідприємницькі товариства (кооперативи, крім виробничих, об'єднання громадян тощо) та установи крім основної діяльності можуть здійснювати і підприємницьку діяльність, якщо вона відповідає меті, з якою вищезазначені товариства та установи було створено, та сприяє її досягненню. Згідно ж з положеннями Податкового кодексу України, неприбутковим підприємством, установою та організацією є підприємство, установа та організація, що одночасно відповідає таким вимогам: утворена та зареєстрована в порядку, визначеному законом, що регулює діяльність відповідної неприбуткової організації; установчі документи якої містять заборону розподілу отриманих доходів (прибутків) або їх частини серед засновників (учасників), членів такої організації, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов'язаних з ними осіб; установчі документи якої передбачають передачу активів одній або кільком неприбутковим організаціям відповідного виду або зарахування до доходу бюджету у разі припинення юридичної особи (у результаті її ліквідації, злиття, поділу, приспінання або перетворення) [5].

Суб'єкти господарювання можуть здійснювати некомерційну господарську діяльність на основі права власності (основного речового права у сфері господарювання) або права оперативного управління в організаційних формах, які визначаються власником або відповідним органом управління чи органом місцевого самоврядування з урахуванням вимог, передбачених Господарським кодексом України та іншими законами. Причому право оперативного управління майном у господарському законодавстві є характерним саме для суб'єктів некомерційної господарської діяльності. Правовий режим майна суб'єкта господарювання безпосередньо впливає на організаційно-правову форму, в якій суб'єкт може існувати. Господарським законодавством передбачена певна кількість організаційно-правових форм господарювання, які можуть бути застосовані для здійснення некомерційного господарювання з урахуванням вимог, що передбачені Господарським кодексом та іншими законами. Наприклад, серед суб'єктів некомерційної господарської діяльності, за якими майно закріплюється на праві оперативного управління, можна виділити казенні підприємства, основною метою створення яких є забезпечення потреб держави.

Некомерційні організації є видом суб'єктів господарської діяльності, смостійність яких передбачена чинним законодавством. На сьогодні створена певна правова база для здійснення некомерційної господарської діяльності: Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, Закони України «Про громадські об'єднання», «Про політичні партії в Україні», «Про благодійну діяльність та благодійні організації», «Про свободу совісті та релігійні організації», «Про кооперацію» [6] та інші нормативно-правові акти, однак правова основа господарської діяльності некомерційних організацій залишається недосконалою, має колізійний характер. Юридична практика свідчить про велику кількість судових справ, пов'язаних зі спорами щодо здійснення господарської діяльності некомерційними організаціями.

Формальним основним критерієм розмежування господарської комерційної діяльності і некомерційної господарської діяльності є наявність мети одержання прибутку. Однак відсутність мети одержання прибутку автоматично не означає її фактичного неотримання некомерційними суб'єктами господарювання. У такому випадку додатковим критерієм для цих суб'єктів господарювання є порядок розподілу отриманого прибутку та його витрата.

Отже, некомерційне господарювання, як вид господарської діяльності, має чимало спільних рис з підприємництвом. Воно теж

здійснюється у сфері виробництва, спрямоване на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт, чи надання послуг, а також, характеризується самостійністю та систематичністю. Відмінність полягає в тому, що некомерційне господарювання не має на меті одержання прибутку.

Права і свободи господарюючих суб'єктів, гарантії їх діяльності визначає і захищає держава, яка відповідає перед людиною за свою діяльність. Конституційні основи правового господарського порядку в Україні націлені на забезпечення державою захисту прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, у тому числі некомерційного та недопущення використання власності на шкоду людині і суспільству.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Тлумачення від 15.03.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV в редакції від 01.05.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>
3. Вінник О. В. Господарське право: Курс лекцій / О. В. Вінник. – К.: Атіка, 2004. – 624 с.
4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV в редакції від 01.04.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI в редакції від 01.02.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Закон України «Про громадські об'єднання», від 22.03.2012 р. № 4572-VI в редакції від 01.01.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>; Закон України «Про політичні партії в Україні» від 05.04.2001 р. № 2365-III в редакції від 01.05.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2365-14>; Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» від 05.07.2012 р. № 5073-VI в редакції від 26.09.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>; Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 р. № 987-XII в редакції від 01.01.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/987-12>; Закон України «Про кооперацію» від 10.07.2003 р. № 1087-IV в редакції від 06.11.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1087-15>

Заяць А.Р., студентка гр. ПР-121

Науковий керівник - Шпомер А.І., к.ю.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет

УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Останнім часом на теоретичному і практичному рівнях актуальні є питання правового регулювання участі прокурора в господарському процесі. Неусталеною та суперечливою залишається судова практика щодо участі прокурора в господарському судочинстві в інтересах держави. Це відбувається через суб'єктивне тлумачення окремими господарськими судами визначення органу, чий інтерес представляє прокурор. Існують різні думки щодо повноважень

прокурора подавати позови і брати участь у господарському процесі в інтересах держави і громадян. Тому актуальним є визначення концептуальних засад інституту представництва прокуратури в господарському судочинстві.

Відповідно до Конституції України (статті 121– 123) прокуратура – це самостійний інститут влади, що не належить до жодної з її гілок. Одним із головних завдань прокуратури є представництво інтересів громадянина або держави в суді. Повноваження прокурорів, організація, функції та порядок діяльності прокуратури визначається Конституцією України, Законом України «Про прокуратуру» [1], іншими законодавчими актами.

Питання правового регулювання представницької діяльності органів прокуратури були предметом дослідження таких науковців, як: Г. Середи, М. Руденка, М. Штефана, В. Сухоноса, М. Косюти, Т. Корнякової, М. Мичка, В. Губенка, Т. Дунаса, О. Михайленка, Т. Маслової, О. Севрук та інших.

Взагалі участь прокурора в судовому процесі суттєво вирізняє його з поміж інших учасників. Це пов'язано із особливим правовим статусом, що мають органи прокуратури в системі влади.

Метою даної статті є дослідження та аналіз підстав і умов участі прокурора в господарському судочинстві.

Визначаючи правову природу представництва прокурора у господарському судочинстві, необхідно виходити із сутності інституту прокуратури як органу, який здійснює функцію охорони закону, державно-правових відносин. Вступаючи у господарський процес, прокурор стає його учасником і підпорядковується тим правилам, які регулюють процесуальну діяльність суб'єктів господарського процесу. Прокурор – особливий суб'єкт господарського процесу і його участь у господарському судочинстві зумовлена необхідністю виконання функції представництва інтересів громадянина або держави у випадках, передбачених законом. Тобто функція представництва інтересів у господарському суді є для органів прокуратури конституційною.

Підставою для представництва в господарському суді є звернення до прокуратури громадян, юридичних осіб та посадових осіб, повідомлення в засобах масової інформації або власна ініціатива прокурора. За відповідними зверненнями прокурор зобов'язаний вжити заходів щодо поновлення порушених прав та законних інтересів громадянина та держави, усунення причин і умов, що сприяли їх порушенню, а також притягнення до встановленої законом

відповідальності осіб, які винні в порушенні прав і законних інтересів громадянина або держави [3].

Згідно з ч. 2 ст. 2 Господарського процесуального кодексу (далі – ГПК) України прокурор, який звертається до господарського суду в інтересах держави, у позовній заяві самостійно визначає, в чому полягає порушення інтересів держави, та обґрунтовує необхідність їх захисту, а також вказує орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах. У разі відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до господарського суду, прокурор зазначає про це у позовній заяві. Відповідно до ч. 1 ст. 18 ГПК України прокурор є самостійним учасником судового процесу [4].

Зі змісту ч. 2 ст. 2 ГПК України вбачається, що прокурор, який звертається до господарського суду в інтересах держави, повинен обґрунтувати наявність підстав для здійснення представництва інтересів держави в суді.

Підстави здійснення представництва інтересів громадянина чи держави передбачена ч. 1 ст. 29 ГПК України. Відповідно до цієї статті прокурор бере участь у розгляді справ за його позовами, а також може виступити за своєю ініціативою у справі, порушеній за позовом інших осіб, на будь-якій стадії її розгляду для представництва інтересів громадянина або держави. З метою вступу у справу прокурор може подати апеляційну, касаційну скаргу, заяву про перегляд рішення Верховним Судом України та про перегляд рішення за нововиявленими обставинами або повідомити суд і взяти участь у розгляді справи, порушеної за позовом інших осіб. При цьому прокурор для представництва інтересів громадянина або держави в господарському суді (незалежно від форми, у якій здійснюється представництво) повинен обґрунтувати наявність підстав для здійснення такого представництва, передбачених ч. 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» [5].

Прокурор, який бере участь у розгляді господарської справи, несе обов'язки і користується правами сторони, крім права на укладення мирової угоди. Відмова прокурора від поданого ним позову не є обов'язковою для позивача, і так само відмова позивача від позову не є обов'язковою для прокурора. У відповідних випадках спір підлягає вирішенню по суті. Лише у разі, коли обидва згадані учасники судового процесу – прокурор і позивач – заявили про відмову від позову, суд може припинити провадження зі справи згідно з п. 4 ч. 1 ст. 80 ГПК, з урахуванням вимог ч. 6 ст. 22 ГПК України.

Прокурор може взяти участь у вже порушеній справі про банкрутство і представляти інтереси держави як кредитора. У цих випадках прокурор несе обов'язки і користується правами кредитора, крім прав і обов'язків, передбачених ч. 2 ст. 36 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Такі ж повноваження прокурор має у справі про банкрутство, порушеної за його заявою [3].

Аналіз судової практики дозволяє зробити висновок, що після 2015 р. прокуратура (у переважній більшості випадків) обґрунтовувала своє право на пред'явлення позову відсутністю в інших державних органів коштів для сплати судового збору для подачі позовної заяви. Як правило, прокурором не надавалося жодних доказів та інших обґрунтувань щодо неможливості державних органів представляти самостійно свої інтереси в суді [2].

Безумовно, відсутність у державного органу коштів на сплату судового збору не є обставиною, яка підтверджує наявність підстав для не здійснення прокурором представництва у суді. На сьогодні судова практика, здебільшого, погоджується з наведеною аргументацією та суди відмовляють прокуратурі у відстроченні, розстроченні чи звільненні у сплаті судового збору [5].

Новелою законодавства стало покладання на прокурора обов'язку завчасного повідомлення зацікавленої особи про подачу позову. Відповідно до абз. 2 ч. 4 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», прокурор зобов'язаний попередньо, до звернення до суду, повідомити про це громадянина та його законного представника або відповідного суб'єкта владних повноважень [2].

Проведений аналіз законодавства дозволяє зробити висновок про те, що участь прокуратури у господарському процесі є однією з основних конституційних функцій представництва інтересів держави і громадян, прокурори не обмежені у повноваженнях представництва їх інтересів. Прокурор залишається учасником позовного провадження у господарських судах. Проте участь прокурора у господарському процесі не зменшило кількість позовів, що подавалися прокурорами, як обґрунтованих, так і необґрунтованих. Лише економічний важіль впливу (обов'язок оплачувати судовий збір) став реальним і дієвим інструментом, який спонукає прокуратуру більш виважено підходити до звернень з поданнями до господарського суду та потенційно зменшує кількість безпідставних звернень прокурора до суду.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141.
2. Закон України «Про прокуратуру»: Закон України від 14 жовтня 2014 року // Урядовий кур'єр. – 2014. – № 212. – 14 листопада.

3. Селіванов М.В. Участь прокурора у господарському процесі: перші підсумки після змін у законодавстві: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://yurincm.com/ru/yuridichnyi_visnyk_ukrainy/overview/?id=2552.
 4. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 1992 - №6.
 5. Нагребельний А. на захисті інтересів громадянина і держави / Юридичний вісник. – Випуск від 2014-10-25: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://yurincm.com/ua/legal_practice/analytichna_yurysprudentsiia/na_zakhysti_interesiv_gromadianyna_i_derzhavy-publication/.
-

Книш Ю.О., студентка гр. ПР-143,
Веремієнко С.В., ст. викладач кафедри теорії та історії держави і
права, конституційного права
Чернігівський національний технологічний університет

ЕВОЛЮЦІЯ ПРИНЦИПУ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

Міжнародні відносини – це складне соціальне явище. Держави, які є основними учасниками цих відносин, знаходяться на різних рівнях соціально-економічного розвитку, мають власні політичні, економічні та інші інтереси, забезпечення яких періодично призводить до суперечок і конфліктів між ними. За цих умов особливого значення набуває принцип мирного вирішення міжнародних спорів.

У вітчизняній теорії міжнародного права склалася традиція відносити даний принцип до переліку основних принципів міжнародного права – загальнообов’язкових норм, що визначають фундаментальні засади сучасного міжнародного правопорядку. Наразі принцип мирного вирішення міжнародних спорів розглядається як сума дії двох принципів: співробітництва та заборони застосування сили та погрози силою, а його зміст намагаються розкрити як оборотну сторону суми заборон, що містяться в п. 4 ст. 2 Статуту ООН, які охоплюються узагальнюючим поняттям «застосування сили» [1, с. 351].

На думку багатьох вчених, мирне вирішення міжнародних спорів є найбільш дієвим засобом обмеження застосування сили у міжнародних відносинах, незважаючи на те, що довгий час силові методи використовувались як легальний спосіб розв’язання міжнародних спорів. Саме тому вбачається нагальна потреба у дослідженні історії виникнення та розвитку даного основоположного принципу міжнародного права.

Перші спроби закріплення принципу мирного вирішення міжнародних спорів у багатосторонньому міжнародно-правовому акті мали місце наприкінці ХІХ - початку ХХ ст. Так, Перша Гаазька

конференція миру 1899 р. стала відправною точкою для укладення Конвенції про мирне розв'язання міжнародних зіткнень, яка на Другій Гаазькій конференції 1907 р. отримала нову редакцію.

Відповідно до ст. 2 Конвенції про мирне розв'язання міжнародних зіткнень 1907 р. держави-учасниці погоджуються в разі істотної розбіжності або зіткнення, перш ніж вдаватися до зброї, звертатися, наскільки дозволять обставини, до добрих послуг або посередництва однієї або декількох дружніх держав [2]. Варто зазначити, що застереження, яке міститься в наведеній статті, - «наскільки дозволять обставини» - по суті зводить нанівець зобов'язання щодо мирного вирішення спорів.

Таким чином, в умовах визнання допустимості застосування сили в міжнародних відносинах звернення до мирних засобів врегулювання спорів на той час не носило юридично обов'язкового характеру.

Статут Ліги Націй, прийнятий у 1919 р., хоча й передбачав обов'язкове застосування в певних випадках окремих засобів мирного розв'язання міжнародних спорів (третейський і судовий розгляд, звернення до Ради або Зборів Ліги), не містив чітко сформульованого принципу мирного розв'язання міжнародних спорів і допускав війну як законний засіб вирішення спорів. Відповідно до ст. 12 Статуту члени Ліги Націй повинні були передавати суперечку, що «може викликати розрив», на третейський або судовий розгляд чи на розгляд Ради Ліги. При цьому вони зобов'язувалися не вдаватися до війни впродовж тримісячного терміну після третейського або судового рішення чи доповіді Ради. Відповідно до ст. 13 держави - сторони спору погоджувалися передавати спори правового характеру, не розв'язані дипломатичним шляхом, на третейський або судовий розгляд. При цьому інші члени Ліги зобов'язалися не вдаватися до війни проти тієї сторони спору, яка вже погодилася на третейський або судовий розгляд спору - тобто війна проти іншої сторони, якщо вона не оголосила про згоду передати справу на судовий розгляд, розглядається як допустимий засіб.

Відповідно до ст. 15 спір, який може спричинити розрив між членами Ліги, якщо його не передано на третейський або судовий розгляд, має передаватися сторонами спору до Ради Ліги. При одноголосному прийнятті доповіді Ради інші члени Ліги зобов'язалися не вдаватися до війни проти сторони, що визнавала й зобов'язувалася діяти відповідно до висновків доповіді. Отже, і в цьому випадку війна проти іншої сторони допускалася: за відсутності одноголосності члени Ліги залишали за собою право «діяти так, як вони вважають за

необхідне для підтримання права та справедливості», тобто були вільні у виборі між мирними і військовими засобами.

Відповідно до ст. 17, якщо члени Ліги відмовлялися виконувати передбачені Статутом зобов'язання з урегулювання спору, Рада могла «прийняти будь-які заходи і робити будь-які пропозиції, спроможні попередити ворожі дії і розв'язати конфлікт».

Таким чином, до недоліків Статуту можна віднести ті факти, що, по-перше, силове вирішення спорів як і раніше допускалося, а по-друге, не передбачалася можливість активних дій з боку Ради або Асамблеї Ліги, які могли б спонукати держави прийняти те або інше рішення і провести його в життя [3, с. 151].

Зазначені недоліки Статуту Ліги Націй призвели до необхідності прийняття Протоколу про мирне вирішення спорів 1924 р., який передбачав вирішення міжнародних спорів за допомогою арбітражу або рішенням Ради Ліги. Держава, яка порушила зобов'язання мирного вирішення спору, розцінювалося як агресор, і проти неї могли бути вжиті відповідні заходи. Однак цей міжнародно-правовий документ не набув чинності (багато в чому через протидію Великобританії) [4, с. 132].

Вперше принцип мирного вирішення спорів в обов'язковому порядку знайшов своє втілення у Паризькому договорі про відмову від війни як знаряддя національної політики від 27 серпня 1928 року. Договір був ініційований Держсекретарем США Френком Б. Келлогом і міністром закордонних справ Франції Аристидом Брианом і тому отримав назву «Пакт Бріана - Келлога». У ст. 1 Пакту прямо вказується: «Високі Договірні Сторони визнають, що врегулювання або вирішення всіх спорів, що можуть виникнути між ними, або конфліктів, якого б характеру або якого б походження вони не були, повинні завжди знаходитися лише в мирних засобах». Однак через нестачу заходів щодо його примусового забезпечення Пакт де-факто залишився нечинним [5, с. 124].

Отже, принцип мирного врегулювання міжнародних спорів уже сформувався до Другої світової війни і був закріплений на міжнародному договірному рівні.

Створення ООН і прийняття її Статуту призвели до загального визнання і закріплення принципу мирного вирішення міжнародних спорів, який набув універсального й імперативного значення, отримавши статус норми *jus cogens*. У ст. 2 Статуту, де сформульовано основні принципи сучасного міжнародного права, п. 3 містить власне принцип мирного вирішення спорів, який полягає в тому, що «всі Члени Організації розв'язують свої міжнародні спори мирними

засобами таким чином, щоб не піддавати загрозі міжнародний мир, безпеку і справедливість» [6].

Закріплення принципу в більш конкретній і точній формі дозволило Статуту ООН зробити крок уперед порівняно із попередніми формулюваннями цього принципу, що існували раніше.

Принцип мирного вирішення міжнародних спорів у змістовному плані послідовно розкривається в ряді наступних документів. Перш за все це Підсумковий акт НБСЄ 1975 р., що містить Декларацію принципів, якими держави-учасниці (НБСЄ) керуватимуться у взаємовідносинах. У цьому документі підтверджені всі основні положення, що розкривають зміст принципу мирного врегулювання спорів у Декларації про принципи 1970 р., а сам принцип отримав чітку лаконічну назву, якій відтоді віддають перевагу, посилаючись на цей принцип - «Мирне врегулювання спорів».

Не обмежуючись проголошенням цього принципу Статут ООН приділяє велику увагу регламентації інших принципів і заходів, що стосуються підтримання миру. До таких заходів Статут відносить мирні засоби вирішення спорів, викладені в ст. 33 (переговори, обстеження, посередництво, примирення, арбітраж, судовий розгляд, звернення до регіональних органів або угод та ін.); принцип заборони застосування сили і загрози силою (п. 4 ст. 2 Статуту); здійснення широкої співпраці в розв'язанні міжнародних проблем економічного, соціального, культурного та гуманітарного характеру (ст. 1 Статуту).

Викладені в Главі VI Статуту ООН засоби врегулювання спорів і вирішення конфліктів, отримали подальший розвиток у різних деклараціях, прийнятих Генеральною Асамблеєю, зокрема в Манільській декларації 1982 року про мирне вирішення міжнародних спорів, Декларації про посилення ефективності принципу відмови від погрози силою або її застосування в міжнародних відносинах 1987 р., у Декларації 1988 року про запобігання і усунення спорів і ситуацій, які можуть загрожувати міжнародному миру і безпеці і про роль Організації Об'єднаних Націй в цій сфері. ООН має в розпорядженні значний досвід у застосуванні мирних засобів і якщо спори і конфлікти залишаються нерегульованими, то не тому, що не відомі методи мирного врегулювання суперечок або їх недостатньо. Причиною може бути, по-перше, відсутність у сторін політичної волі в досягненні врегулювання своїх розбіжностей за допомогою засобів, передбачених Главою VI Статуту, та, по-друге, відсутність у третьої сторони, якщо вибрана така процедура врегулювання, відповідних важелів [7, с. 438].

Отже, еволюція принципу мирного вирішення міжнародних спорів представлена рядом міжнародних договорів і декларацій, котрі,

в силу того як вони обмежували право звертатися до війни, поступово розвивали засоби мирного вирішення міжнародних спорів і встановлювали юридичний обов'язок держав використовувати такі засоби. Проте, формальна заборона агресивної війни і запровадження формального обов'язку вирішувати міжнародні спори мирними засобами не призводить автоматично до мирного співіснування держав, і перед міжнародним правом постає необхідність пошуку дієвих механізмів забезпечення дотримання зазначеного принципу у практиці міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

1. Тропін З.В. Криза універсализму в діяльності мирних засобів вирішення міжнародних спорів та їх реалізація // Часопис Київського університету права. – 2014. - №2. – С.351-354
2. Конвенції про мирне розв'язання міжнародних зіткнень від 18.10.1907 р. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_938
3. Курс міжнародного права. В 6 т. — Т. II. Основные принципы современного международного права. — М.: Наука, 1967.
4. Емельянова Н.Н. Принцип мирного разрешения споров как средство обеспечения международной безопасности // Вестник РУДН. Серия Юридические науки. – 2012. - № 3. – с.130-140
5. Дмитрієв А. Мирні засоби розв'язання міжнародних спорів в історії міжнародного права // Підприємство, господарство і право. – 2002. - №11. – С.123-125
6. Статут Організації Об'єднаних Націй // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/en/charter-united-nations/index.html>
7. Назаренко О. А. Сучасна концепція підтримання миру в рамках ООН / О. А. Назаренко // Правове регулювання економіки: зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; відп. ред. В. Ф. Опришко. – 2012. – № 11-12. – С. 433–442.

Козинець О.Г., к.і.н., доцент,
Скрипка О.А., студент гр. ПР-125

Чернігівський національний технологічний університет

ТЕОРІЯ НАРОДНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ЖАН-ЖАКА РУССО

Протягом XVII – XVIII ст. прямо чи опосередковано представники філософської та політико-правової думки, зокрема Гоббс, Локк, Монтеск'є, Вольтер, Дідро, Гельвецій, Гольбах, Руссо та інші, працювали над розробкою теорії суспільного договору та природних прав людини. Найбільше в цьому напрямку було зроблено французькими просвітниками, серед яких вирізнявся оригінальністю Жан Жак Руссо. За основні положення своєї теорії він вважався найрадикальнішим із французьких просвітників. Він розробив теорію про пряму форму правління народу державою (пряму демократію), вперше в політичній думці намагався пояснити причини соціальної нерівності та описати її види, охарактеризувати договірний спосіб походження держави, створив теорію про народний суверенітет.

Проблеми суспільства, держави і права мислитель починає вирішувати, вивчаючи природний і громадянський стан людини. Розвиток цивілізації, за його поглядами, був пов'язаний із появою і зростанням суспільної нерівності, або з регресом свободи. «Людина народжена бути вільною, а між тим скрізь вона у кайданах» – такими словами Руссо відкривав трактат «Про суспільний договір».

У трактаті «Про суспільний договір» французький просвітителю обґрунтував систему демократичних прав, здійснення яких повинне було, на його думку, знаменувати «ідеальне суспільство», торжество загальнолюдської демократії.

У своїй ідеалізованій конструкції народного суверенітету Руссо відкидає вимоги будь-яких гарантій захисту прав індивідів у їх взаємовідносинах із державною владою. Відповідні гарантії, згідно Руссо, потрібні проти підданих, щоб забезпечити виконання ними своїх зобов'язань перед сувереном. Звідси, на думку Руссо, і виникає необхідність примусового моменту у відносинах між державою і громадянином.

У цілому суспільна угода, за словами Руссо, дає політичному організму (державі) необмежену владу над усіма його членами. Ця влада спрямовується спільною волею, він називає її суверенітетом. За змістом концепції Руссо, суверенітет єдиний, і мова взагалі може і повинна йти про один-єдиний суверенітет – суверенітет народу. При цьому під «народом» як єдиному носії суверенітету Руссо має на увазі всіх учасників суспільної угоди, а не якийсь особливий прошарок суспільства, як це стали трактувати згодом радикальні прихильники його концепції народного суверенітету [3 с. 186].

Суверенітет трактується мислителем як «здійснення загальної волі», необмеженої влади, що направляється загальною волею. За умовами суспільного договору вона належить народу. Ідеї народного суверенітету разом із ідеями рівності і свободи виступають у Руссо як основні принципи республіканського ладу, центральні пункти його політичної програми.

Суверенітет народу проявляється у здійсненні ним законодавчої влади. Вступаючи в полеміку з Монтеск'є та іншими просвітителями, Руссо доводив, що політична свобода можлива лише в тій державі, де законодавцем є народ. Свобода, за визначенням Руссо, полягає в тому, щоб громадяни знаходилися під захистом законів і самі їх приймали. Виходячи з цього він формулює і визначення закону. «Всякий закон, якщо народ не затвердив його безпосередньо сам, недійсний; це взагалі не закон» [4, с. 74]. Лише там, де законодавець – народ є дійсна свобода. Закони – акти загальної волі. Тому парламент чи інші

представницькі збори депутатів, вважає мислитель, не можуть бути представниками народу, вони лише його уповноважені: «вони нічого не можуть постановляти остаточно». Усякий закон, якщо народ не затвердив його безпосередньо сам, недійсний.

Виконавча влада (уряд) – сила суверена, згідно з Руссо, рішення якої не відносяться до компетенції суверена чи сфери закону. Ця влада виражається в актах приватного характеру. Вона – посередній організм між підданими і сувереном. Уряд є лише його служителем, уповноваженим здійснювати закони і підтримувати свободу як громадянську, так і політичну. Устрій виконавчої влади, у цілому, повинен бути таким, щоб «вона завжди була готова жертвувати урядом для народу, а не народом для уряду» [3, с. 187].

Поєднання влади законодавчої і виконавчої робить правління непридатним. Як міру, покликану запобігти узурпації влади чиновниками, мислитель пропонував періодично скликати Народні Збори для вирішення питань про довіру уряду і посадовим особам. «Проведення таких зібрань, - писав Руссо, - має своєю метою збереження суспільного договору» [3, с. 187]. Народоправство, на його думку, виключає необхідність у поділі державної влади як гарантії політичної свободи. Досить розмежувати компетенцію законодавчих і виконавчих органів, підкорити виконавчу владу суверену.

На відміну від більшості мислителів Руссо вважав суверенітет народу невід'ємним і неподільним [1, с. 237]. Народ не може нікому віддати своє право на самоврядування та вирішення своєї долі. Уряд – лише тимчасовий агент суверенного народу, Руссо проти передачі парламенту або кому б то не було законодавчої влади. Причому виконавчу і судову владу, передавши уряду, все ж повністю підпорядковує народу – суверену. Суверенність повинна віддаватися загальній волі народу і не потребує представницьких установ. Руссо висунув вимогу єдності прав і обов'язків громадянина. Трактуючи свободу як підпорядкування закону, він висловлював ідею про можливість примусу до свободи.

При народовладді можлива тільки одна форма правління – республіка, тоді як форма організації уряду може бути різною – монархією, аристократією або демократією, в залежності від числа осіб, що беруть участь в управлінні. Як зазначав Руссо, в умовах народовладдя «навіть монархія стає республікою».

Прообразом народовладдя для нього служили плебісцити в Римській республіці, а також комунальне самоврядування в кантонах Швейцарії.

Для переходу до справжнього народовладдя потрібен мудрий законодавець. Щоб відкрити найкращі правила співжиття, потрібний розум високий, розуміючий пристрасті і природу людей, готовий трудитися в одному столітті, а пожинати плоди в іншому. «Потрібні були б Боги, – резюмує Руссо, – щоб дати закони людям» [3, с. 188]. Діяльність такого незвичайного законодавця просвіщає народ і готує ґрунт для мудрих актів суверена.

Доктрина Руссо стала одним із основних ідейних джерел у процесі підготовки та проведення Великої французької революції кінця XVIII ст., і особливо в період перебування при владі яacobinців [2, с.105-106].

Так, у своїй ідеалізованій конструкції народного суверенітету Руссо передбачає рівність прав і обов'язків громадян і держави. Межі державної влади в її взаєминах із підданими, відповідно до його вчення, ставляться межами загальних угод. Верховна влада, якою б необмеженою, священною, недоторканою вона не була, не переступає і не може переступити межі загальних угод. Кожна людина може цілком розпорядитися тим, що їй ці угоди надали з її майна і свободи. Отже, людина ніяк не вправі накласти на одного з підданих більший тягар, ніж на іншого.

Ідеї Руссо зіграли важливу роль в подальшому розвитку теоретичних уявлень про державу і право. Його соціальна доктрина, за визнанням І.Канта і Г.Гегеля, послужила одним із головних теоретичних джерел німецької філософії кінця XVIII – початку XIX ст. Розроблена Руссо програма переходу до справедливого суспільства шляхом докорінної перебудови державної влади лягла в основу ідеології політичного радикалізму.

Список використаних джерел:

1. Волгин В.П. Развитие общественной мысли во Франции в XVIII в. – М.: Изд-во АН СССР, 1958. 415 с.
 2. Дворцов А.Т. Жан-Жак Руссо. – М.: Наука, 1980. – 112 с.
 3. Демиденко Г. Г. Історія вчень про право і державу Навчальний посібник / Харків: Консум, 2004. – 432 с.
 4. История политических и правовых учений: Учебник / Под ред. О.Э.Лейста. – М.: Юрид.лит., 1997. – 576 с.
-

Козинець І.Г., старший викладач,
Решотко А.О., студентка гр. ПР 142
Чернігівський національний технологічний університет

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ БЮДЖЕТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Особливе місце у будь-якій державі належить бюджету, який є її невід'ємним атрибутом, забезпечує соціально-економічний розвиток. Дотримання законності в бюджетній сфері є головним завданням державної політики. На сьогоднішній день бюджетна система України модернізується і реформується, більш активно здійснюється законодавче регулювання бюджетних правопідносин. Проблемним на шляху реформування є питання про відповідальність за бюджетні правопорушення та порядок накладання стягнень за них. Прийняття у 2010 році Бюджетного кодексу додало роздумів вченим юристам і практикам. Оскільки, даючи визначення бюджетному правопорушенню в Кодексі не визначаються його види. Детально не врегульоване питання суб'єктів бюджетних правопорушень, а порядок накладання санкцій за правопорушення в бюджетній сфері регулюється не систематизованою кількістю нормативних актів, що ускладнює їх використання.

Згідно ст.116 Бюджетний кодекс України бюджетним правопорушенням визнається недотримання учасником бюджетного процесу встановленого Бюджетним Кодексом чи іншим бюджетним законодавством норм щодо складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджету чи звітування про виконання бюджету [1].

Бюджетне правопорушення, як і будь-який інший вид правопорушення характеризується низкою ознак та особливостей. Суспільна шкідливість, небезпечність - основна об'єктивна ознака, визначальна риса правопорушення і його основоположна об'єктивна основа, що відмежовує правомірне від протиправного. Суспільна шкідливість проявляється в тому, що правопорушення завжди пов'язане з посяганнями на пріоритети і цінності людського суспільства, зачіпає особисті і суспільні інтереси. Акт правопорушення завжди є викликом суспільству, знехтуванням тим, що суттєве, цінне для нього. Суспільна шкідливість чи небезпечність правопорушення полягає в тому, що воно посягає на важливі цінності суспільства, на умови його існування. Необхідно згадати ще одну неодмінну ознаку

кожного правопорушення - шкоду. Характер шкоди може розрізнятися по об'єкту, розміру й іншим ознакам, але правопорушенню завжди характерна соціальна шкода. Вона може мати матеріальний чи моральний характер, бути вимірною чи ні, більш-менш значною, що відчувається окремою людиною, колективом і суспільством у цілому. Та чи інша характеристика шкоди залежить від видів порушених інтересів, суб'єктивних прав, об'єкта правопорушення.

Для того, щоб перейти безпосередньо до відповідальності за бюджетне правопорушення, спочатку потрібно з'ясувати склад бюджетного правопорушення. Склад бюджетного правопорушення включає в себе наступні елементи: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Якщо не буде хоча б одного з наведених елементів, тоді не може йти мова про правопорушення. Розглянемо кожен елемент окремо.

Об'єкт бюджетного правопорушення - коло бюджетних правовідносин, яким була заповдіяна шкода. У відповідності з переліком бюджетних правопорушень визначених в ст.116 Бюджетного кодексу їх можна класифікувати на таку, що стосуються доходної частини бюджетів, витратної частини, платіжної та правової дисципліни. Бюджетні правопорушення також класифікують залежно від стадії бюджетного процесу та залежно від того, в якому нормативно-правовому акті їх визначено.

Суб'єктом правопорушення вважається особа винна у вчиненні бюджетного правопорушення. Слід зазначити, що при вчиненні бюджетних правопорушень передбачений спеціальний суб'єкт - посадова особа, з вини якої допущено порушення бюджетного законодавства. Згідно розділу V Бюджетного кодексу суб'єктами відповідальності за бюджетне правопорушення можуть бути: 1) учасники бюджетного процесу, які, з одного боку, є головними розпорядниками бюджетних коштів, з другого - мають контрольні повноваження щодо використання бюджетних коштів; 2) посадові особи, які є представниками державних установ; 3) одержувачі бюджетних коштів; 4) посадові особи, які є представниками установи - одержувача бюджетних коштів [1].

Відповідальність за порушення бюджетного законодавства виникає в тих суб'єктів, які мають бюджетні повноваження та є головними учасниками бюджетного процесу, зокрема Президента України, Верховної Ради України та комітету Верховної Ради України з питань бюджету, Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади, Національного банку України, Рахункової палати, Державної фінансової інспекції України, Державної казначейської

служби України, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Вони є головними розпорядниками бюджетних коштів і саме ця ознака покладена в основу відомчої класифікації видатків бюджету [2].

Суб'єктивна сторона - форма провини особи, яка вчинила бюджетне правопорушення.

Бюджетний кодекс передбачає, що особи, винні в порушенні бюджетного законодавства, несуть цивільну, дисциплінарну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законами України.

Отже, відповідальність за порушення бюджетного законодавства визначена Бюджетним кодексом України, деякі питання відповідальності врегульовуються Цивільним кодексом України, Кодексом законів про працю України, законодавством про державну службу, Кодексом України про адміністративні порушення та Кримінальним кодексом України.

Законодавець закріпив перелік заходів, що застосовуються до учасників бюджетного процесу – державних установ за вчинені ними бюджетні правопорушення, а саме це попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства, зупинення операцій із бюджетними коштами, призупинення бюджетних асигнувань, зменшення бюджетних асигнувань, повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету, зупинення дії рішення про місцевий бюджет, безспірне вилучення коштів із місцевих бюджетів, інші заходи впливу, які можуть бути визначені законом про Державний бюджет України. На думку Л.К. Воронової та М.П. Кучерявенка зазначені заходи впливу, є переліком способів забезпечення належного виконання обов'язків учасником бюджетного процесу [3, с.557]. На противагу, О.П. Гетманець, розглядаючи дане питання стверджує, вказані в БКУ заходи впливу за порушення бюджетного законодавства можна розглянути як фінансові санкції, які виконують правоохоронну й каральну функції фінансово-правової відповідальності в бюджетному контролі [4], що на нашу думку є слушним.

Розглядаючи цивільну відповідальність, треба звернути увагу на п. 2 ст. 2 Цивільного Кодексу, де зазначено, що «учасниками цивільних відносин є: держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права» [5]. Зокрема, органи державної влади та органи місцевого самоврядування є учасниками договірних відносин із фізичними та юридичними особами, з приводу найму (оренди), позички,

перевезення, які регулюються гл. 58, 60, 64 Цивільного кодексу України, що безпосередньо пов'язано із використанням бюджетних коштів та тендерними процедурами. Правові основи акумуляції, перерозподілу та використання бюджетних ресурсів визначені бюджетним законодавством.

Дисциплінарна відповідальність державних службовців регламентується трудовим законодавством та законодавством про державну службу.

Адміністративна відповідальність за порушення бюджетного законодавства передбачена ст. 164-12 Кодексу України про адміністративні правопорушення [6], де визначені розміри штрафів до посадових осіб, що скоїли порушення, залежно від виду порушення. Перелік порушень, наведений у зазначеній статті, базується на ст. 116 Бюджетного кодексу України. У випадку, якщо особа протягом року притягувалась до адміністративної відповідальності і здійснила аналогічне порушення вдруге, розмір штрафних санкцій збільшується.

Кримінальна відповідальність за порушення бюджетного законодавства передбачена у ст. 210, 211 Кримінального кодексу України «Нецільове використання бюджетних коштів, здійснення видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням» та «Видання нормативно-правових актів, що зменшують надходження бюджету або збільшують витрати бюджету всупереч закону». Одночасно тут визначено відповідальність у цих випадках [7].

Таким чином, бюджетні правопорушення визначені у Бюджетному кодексі України, Кодексі України про адміністративні правопорушення, Кримінальному кодексі України та в інших нормативно-правових актах, де наведені більш загальні підстави для виникнення відповідальності.

Відповідальність за порушення бюджетного законодавства не чітко визначена у бюджетному законодавстві для кожного учасника бюджетного процесу. У зв'язку з цим необхідно конкретизувати у Бюджетному кодексі види бюджетних правопорушень, за які винні притягуються до відповідальності залежно від того, на якій стадії бюджетного процесу вони скоєні, і які саме нормативно-правові акти було порушено при цьому. Існує потреба також у конкретизації повноважень органів фінансового контролю для зміцнення фінансової дисципліни.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 8.07. 2010 р. № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

2. Клименко Н. Окремі аспекти відповідальності за порушення бюджетного законодавства в Україні /Н. Клименко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2012-1-17.pdf>
 3. Бюджетний кодекс України : наук.-практ. коментар : станом на 1 берез. 2011 р. / за ред. Л. К. Воронової, М. П. Кучерявенка. - Харків : Право, 2011. - 606 с.
 4. Гетманець О.П. Фінансові санкції як заходи впливу за порушення бюджетного законодавства /О.П. Гетманець. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bookz.com.ua/26/PD111_07.pdf
 5. Цивільний кодекс України від 16.01. 2003 р. № 435-IV. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
 6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 груд. 1984 р. № 8073-X. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
 7. Кримінальний кодекс України від 5.04. 2001 р. № 2341-III. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
 8. Стахурська І.М. Шляхи вдосконалення відповідальності за порушення бюджетного законодавства в Україні /І.М. Стахурська // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». Вип. 2. Том 2. – 2015. –С.193-197.
-

Кокоша Д.Ю., студентка гр. ПР-134
Науковий керівник – Керноз Н.Є., старший викладач
Чернігівський національний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ ФОРМИ СУДОВИХ ДОКУМЕНТІВ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Ухвалені Комітетом Міністрів Ради Європи 28 лютого 2001 року Рекомендації Rec (2001) 2 щодо побудови та перебудови судових систем та правової інформації в економічний спосіб та Рекомендації Rec (2001) 3 щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій вказували про необхідність застосування інформаційних технологій в юридичному секторі держав-членів Ради Європи.

Зокрема, в Додатку до Рекомендації Rec (2001) 3 вказано, що для забезпечення доступності правової інформації в електронній формі державі слід надавати текст закону, як у тому вигляді, у якому він був прийнятий, так і у вигляді тексту з наступними виправленнями й змінами, в електронній формі, легкодоступній для публіки. Простий доступ до текстів у базі даних законодавства для фізичних осіб має бути безкоштовним. Крім того, засоби зв'язку із судами й іншими юридичними установами (відділами реєстрації актів тощо) слід якомога більше спростити, застосовуючи новітні технології. Це передбачає за умови дотримання вимог безпеки й таємниці приватної інформації можливості відкриття провадження за допомогою електронних засобів; здійснення подальших процесуальних дій у рамках провадження в середовищі електронного документообігу;

одержувати відомості про хід справи шляхом одержання доступу до судової інформаційної системи; одержання інформації про результати провадження в електронній формі; одержання доступу до будь-якої інформації, що має відношення до ефективного провадження (статутне право, судові прецеденти й судові процедури). Інформація в електронній формі про судові процеси має бути загальнодоступною [4].

У зарубіжних країнах ідея електронного інформування зародилась у кінці 1980-х р.р. та була розвинута завдяки певним успіхам та пілотним проектам у 90-х р.р. У 1988 році Федеральні суди Сполучених Штатів почали впровадження пробної версії системи доступу до судових актів – Public Access to Court Electronic Records (PACER). Система забезпечує цілодобовий доступ до судових документів через мережу Інтернет, можливість завантаження та друкування документів, а також одночасний доступ до файлів справи кількох осіб. Федеральний суд Австралії був першим австралійським державним судом, який у жовтні 2000 року запровадив систему електронної подачі документів (e-Filing), яка дозволяє пред'являти позови і супровідну документацію, а також проводити платежі за використання системи по кредитній карті. Надалі з'явилася можливість повідомлення клієнтів про отримання та прийняття/відхилення їх документів. У 2002 році почалась експлуатація такої системи і у судах Канади, які надають безкоштовний доступ до рішень, які знаходяться у їхніх базах даних[8].

Відповідно до ч. 2 ст. 2 Закону України «Про доступ до судових рішень» від 22.12.2005 р. в редакції Закону України «Про забезпечення права на справедливий суд» № 192-VIII від 12.02.2015 р. усі судові рішення є відкритими та підлягають оприлюдненню в електронній формі не пізніше наступного дня після їх виготовлення і підписання [2].

26 листопада 2015 року до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, що набрали чинності 13.12.2015 р., були внесені зміни, якими доповнено всі процесуальні кодекси щодо електронної форми документів. Так, зокрема статтю 209 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) [3] доповнено частиною восьмою такого змісту: «Усі судові рішення викладаються письмово у паперовій та електронній формах» [1].

В Україні у 2012 році Державним підприємством «Інформаційні судові системи» розроблений проект «Електронний суд», основною метою якого є налагодження процесу оперативного обміну інформацією в електронному вигляді між судовими установами, учасниками судового процесу, а також іншими державними структурами з метою забезпечення справедливого та неупередженого правосуддя в Україні. Проект запроваджується поетапно, але впевнено, і поступово набирає популярності серед учасників процесу, які швидко відчули переваги такого обміну інформацією [5].

З 1 жовтня 2013 року запроваджено порядок щодо надсилання судами учасникам судового процесу та кримінального провадження текстів судових повісток у вигляді SMS-повідомлень. Особа може заповнити спеціальну форму-заявку і підписатися на SMS-розсилку і тоді на відповідний номер телефону надходитиме повідомлення – содова повістка.

На офіційному веб-порталі судової влади України є розділ, який містить інформацію щодо роботи «Електронного суду». Зокрема, в ньому є відомості про те, що з 17 червня 2013 року у всіх місцевих та апеляційних судах загальної юрисдикції запроваджено порядок щодо обміну електронними документами між судом та учасниками судового процесу в частині надсилання судом таким учасникам процесуальних документів в електронному вигляді, паралельно з документами у паперовому вигляді [9].

Все активніше набирає обертів послуга отримання від суду процесуальних документів у електронному вигляді. Сьогодні таке надсилання відбувається паралельно з паперовим. Щоб залучитися до цієї послуги, громадянині – учаснику судового процесу необхідно здійснити кілька простих кроків, а саме: зареєструвати поштову скриньку електронного суду за адресою <http://mail.gov.ua/>; подати до суду заявку, яку зручно роздрукувати із своєї ж поштової скриньки. З моменту подання такої заявки та її реєстрації в АСДС, всі процесуальні документи у справі (ухвали, постанови, рішення), що долучатимуться до системи, одразу ж після підписання електронним цифровим підписом судді автоматично надсилатимуться на поштову скриньку учасника процесу, які упродовж години будуть йому доступні. Крім того, на сайті суду учасник процесу зможе подивитися, на якому етапі перебуває розгляд справи [5].

У мережі Інтернет з 2015 року існує веб-сайт Кабінету електронних сервісів, в якому є інформація для громадян про різні послуги, зокрема, в розділі «Електронний суд» містяться відомості про сплату судового збору, щодо стадій розгляду судових справ,

надсилання процесуальних документів електронною поштою, судової повістки у вигляді SMS-повідомлень учасникам судового процесу та багато іншого [6].

Основною перевагою обміну процесуальними документами через мережу Інтернет стане те, що особа зможе контролювати строки прийняття процесуальних рішень суддею, що дає можливість для перевірки дотримання процесуальних строків суддею – з боку суду вищої інстанції, або головою суду при виникненні такої необхідності (наприклад, надходження скарги). Окрім цього, суддя зможе здійснювати самоконтроль, що позитивно вплине на організацію його роботи. При цьому, сторони зможуть завчасно довідатися про день та час розгляду справи, а в разі відкладення або перенесення судового засідання з тих чи інших підстав, визначених законом – про визначену суддею дату та час нового судового засідання.

Формування справ в електронному вигляді дає можливість формувати електронні архіви, що зменшить обсяги паперових архівів, які є досить значними. Перевагою електронних судових справ є те, що відпадає необхідність направляти матеріали справ в паперовому вигляді для перегляду в апеляційному чи касаційному порядку, що значно зменшить витрати на відправку справ, особливо багатотомних [7, 55-57].

Посилаючись на положення ст. 208 ЦПК України, де видами судових рішень визначаються ухвали і рішення, а також на підставі проведеного аналізу даної теми в цивільному судочинстві можна констатувати, що впровадження електронного судочинства має велику перспективу, але на сьогодні для її більшого вдосконалення необхідно внести наступні зміни до ЦПК України, зокрема:

1. Доповнити статтю 208 ЦПК України такими визначеннями «рішення - це письмове паперове та електронне рішення суду будь-якої інстанції в цивільній справі, у якому вирішуються вимоги позову»;

2. Частину 2 статті 208 ЦПК України викласти в такій редакції «ухвала – це письмове паперове або електронне рішення суду будь-якої інстанції в цивільній справі, яким вирішуються питання, пов'язані з процедурою розгляду цивільної справи, та інші процесуальні питання, пов'язані з рухом справи в суді будь-якої інстанції, клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення розгляду справи, оголошення перерви, зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду, тощо, якими не вирішуються вимоги позову»;

3. Частину 5 статті 209 ЦПК України викласти в такій редакції:
«Ухвали, постановлені без виходу до нарадчої кімнати, викладаються секретарем судового засідання у письмовій паперовій та електронній формі».

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» від 26.11.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/835-19>
2. Закон України «Про доступ до судових рішень». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. // Відомості Верховної Ради України (ВВР).- 2004. - № 40-41, 42.- ст.49 із змінами.
4. Рекомендація Rec (2001) 3 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо надання громадянам судових та інших юридичних послуг з використанням новітніх технологій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/>
5. «Електронний суд»: його особливості і перспективи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zib.com.ua/ua/print/51427>
6. Кабінет електронних сервісів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kap.minjust.gov.ua>
7. Камінська І. В. “Електронний суд” як гарантія доступності правосуддя // Вісник Академії адвокатури України. – 2013. - № 28. - С. 52-60.
8. СМС і електронне правосуддя. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studopedia.su/10_10700_sms-i-elektronne-pravosuddya.html
9. Судова влада України: офіційний веб-портал. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua>

Конюшковер К.Є., студентка гр. ПР-124

Науковий керівник – Барабаш А.Г., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет

ЯКІСТЬ ЯК ЕКОНОМІКО-ПРАВОВА КАТЕГОРІЯ

Серед науковців поширена думка, що XXI століття буде століттям якості, якості в усіх її проявах – якості продукції і послуг, якості праці, якості навколишнього середовища і, в цілому, якості життя. Проблема забезпечення якості така ж давня, як і саме людство. В усі часи люди прагнули забезпечити високу якість, особливо у випадках, коли треба було гарантувати безпеку використання продукції, збереження здоров'я людини, навколишнього середовища тощо [7].

У ринковій економіці проблема якості є базовим чинником підвищення рівня життя, економічної, соціальної й екологічної безпеки. Якість – комплексне поняття, що характеризує ефективність усіх сторін діяльності: розробка стратегії, організація виробництва, маркетинг і ін. Найважливішою складовою всієї системи якості є якість продукції.

Метою даного дослідження є аналіз поняття «якості» як економічної та правової категорії.

Визначення поняття «якість» пропонується в тлумачному словнику Даля В. (1881 р.): «Якість – властивість, або належність, все, що складає сутність особи, або речі»[4].

За визначенням Німецького товариства якості, якість є сукупність властивостей і ознак виробів або процесів, які обумовлюють ступінь їх придатності для використання за призначенням.

Американський національний інститут стандартів (ANSI) спільно з Американським суспільством якості (ASQ) використовує наступне визначення якості: якість – це кількість особливостей і характеристик продукту або послуги, що простирається на його здатність задовольняти дані потреби.

Міжнародна організація по стандартизації (міжнародний стандарт ISO 9000-1994) визначає якість як сукупність характеристик об'єкта, що відносяться до його здатності задовольняти встановлені і передбачувані потреби.

Поняття «якість» в економічній літературі визначається як ступінь відповідності виробу встановленим стандартам і технічним умовам, що дозволяють задовольнити конкретну потребу у витратах, тобто якість відображає здатність виробу виконувати задану функцію. Якість як економічна категорія – це суспільна оцінка, що характеризує ступінь задоволення потреб у конкретних умовах споживання тієї сукупності властивостей, що явно виражені або потенційно закладені в товар [5].

Кузьміна М.М. визначає поняття якості як сукупність властивостей продукції, юридично закріплених у стандартах, міжнародних договорах та актах національного законодавства і (або) передбачених умовами договору, що відповідають вимогам безпеки і належать до її здатності задовольняти потреби споживачів відповідно до призначення [6].

На думку вченої Горбашко О.А., якість як економічна категорія означає істотну визначеність об'єкта, у відповідності з якою він відрізняється від іншого об'єкта. У свою чергу, визначеність об'єкта формується на основі окремих властивостей або їх сукупності. Властивість при цьому розуміється як спосіб прояву певної сторони якості об'єкта стосовно до інших об'єктів, з якими він може взаємодіяти. З правових позицій категорія якості визначається Горбашко О.А. як сукупність властивостей об'єкта, що відповідає вимогам, встановленим у нормативно-правових документах [3].

Поняття якості, як категорії у чинному вітчизняному законодавстві відсутнє, хоча в Конституції та інших нормативно-

правових актах України закріплене «право на якість» та поняття «належна якість товарів та послуг». Так, відповідно до ст. 50 Конституції України, «кожен має право на безпечне для життя й здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена». Відповідно до ст. 3 Закону України «Про захист прав споживачів» споживачі мають право на належну якість товарів, торговельного обслуговування, безпеку товарів та на необхідну, доступну, достовірну та своєчасну інформацію про кількість, якість, асортимент товарів. А в статті 12 цього Закону зазначено, що: споживач має право вимагати від продавця (виготівника, виконавця), щоб якість придбаного ним товару (виконаної роботи, наданої послуги) відповідала вимогам нормативних документів, умовам договорів, а також інформації про товар (роботу, послугу), яку надає продавець.

Стаття 1 Закону України «Про захист прав споживачів» визначає поняття «належна якість товару, роботи або послуги», як властивість продукції, яка відповідає вимогам, встановленим для цієї категорії продукції у нормативно-правових актах і нормативних документах, та умовам договору із споживачем.

Вбачається недоцільним підхід вітчизняного законодавця щодо застосування у законодавстві одночасно двох термінів: «якості» та «належної якості». Тобто виділення на загальне та окреме, або загальне та спеціальне не є потрібним у даному випадку. Дані поняття є тотожними. Якщо ми говоримо про якісні товари, послуги чи продукцію, то відразу маємо на увазі належну якість.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] : Закон України № 254к/96-вр від 28.06.1996р. (із змінами і доп.). Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
2. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року // Відомості Верховної Ради УРСР. - 1991 р. - № 30. - Ст. 379.
3. Горбашко Е.А. Управление качеством - Уч. пособие Питер, 2008. - 384 с.
4. Даль В. И. Большой иллюстрированный толковый словарь русского языка: современное написание: ок. 1500 ил. / В. И. Даль. – М. : Астрель: АСТ: Хранитель, 2007.
5. Іванілов О.С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. С. Іванілов - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 728 с.
6. Кузьміна М.М. Господарсько-правове забезпечення якості продукції / М.М. Кузьміна: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – Харків, 2010. - 15 с.
7. Шаповал М.І. Менеджмент якості: Підручник. – 3-ге вид., випр. і доп. / Шаповал М.І. – К.: Знання, КОО, 2007. - 471с.

СУТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ЗАПОВІДАЛЬНОГО ВІДКАЗУ

Інститут заповідального відказу був відомий ще за часів римського права. Але у римському праві його називали терміном «легат», що походить від латинського «*legatum*» - призначення за заповітом. Легатом (або заповідальним відказом) називалося розпорядження, яке робилося в заповіті спадкодавцем і полягало у наданні певній особі якогось права чи іншої вигоди за рахунок спадкового майна [1]. Легат міг охоплювати будь-яку частину майна, яке входило до спадщини. Предметом легату могло бути те майно і речі, які були в обороті і ті, які могли б мати для легатарія (та особа, на користь якої був призначений легат) певний економічний або ж моральний інтерес. Право на призначення легату мав виключно заповідач. Легатарієм могла виступати лише та особа, яку можна було призначити спадкоємцем. Також було декілька способів призначення легату. Спадкодавець міг зазначити його у заповіті або ж оголосити про нього публічно чи приватно, але при цьому мали бути присутні не менше п'яти свідків. З цього випливає, що легат не міг призначатися законом, а лише шляхом встановлення в заповіті. На той час легат не породжував абсолютно ніяких зобов'язань для легатарія. Також легатарій міг після смерті самого спадкодавця витребувати легат у спадкоємця. Із розвитком права і суспільних відносин спадкоємці досить часто почали використовувати легати.

На сьогодні законодавством також передбачено положення, яке закріплює право спадкодавця на заповідальний відказ. Так, за статтею 1237 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), заповідач має право зробити у заповіті заповідальний відказ [2]. Отже, заповідальний відказ – це право, а не обов'язок. Але в юридичній літературі побутує думка про те, що визначення заповідального відказу як права є не досить повним і точним. Л. В. Шевчук пропонує для повного розуміння змісту і суті заповідального відказу визначити його як правовий інститут цивільного права та як формальний акт. Інститут заповідального відказу – це сукупність норм, які спрямовані на регулювання відносин, що виникають внаслідок даного розпорядження заповідача. Як формальний акт заповідальний відказ являє собою розпорядження, яке здійснюється в межах заповіту [3].

Також, законодавець встановлює осіб, які можуть бути відказоодержувачами – ті особи, які входять, а також ті, які не входять до числа спадкоємців за законом (ч.2, ст. 1237 ЦК України). Іншими словами, відказоодержувачами можуть бути будь-які особи. Але, С. Я. Фурса вважає, що спадкоємець за заповітом не може бути одночасно і спадкоємцем, і відказоодержувачем, тому що, в такому випадку, така особа буде мати подвійний статус, що є недоцільним [4]. З даною думкою можна погодитися, адже, якщо в одній особі поєднати ці два статуси, то спадкоємець муситиме виконувати покладене на нього зобов'язання на свою ж користь, що є абсурдним. До того ж, статус спадкоємця за своєю природою є значно ширшим, ніж статус відказоодержувача. Це проявляється в тому, що відказоодержувач не вступає у відносини спадкування, тобто, не є спадкоємцем. Він вступає у відносини не із заповідачем, а із спадкоємцем, на якого покладається зобов'язання виконати заповідальний відказ.

Зміст заповідального відказу розкривається через його предмет. Так, предметом заповідального відказу може бути передання відказоодержувачеві у власність або за іншим речовим правом майнового права або речі, що входить, або не входить до складу спадщини (ч. 1, ст. 1238 ЦК України). З цього положення випливає, що заповідач поєднує спадкоємця і відказоодержувача зобов'язальними правовідносинами. Так, у відказоодержувача виникає право вимоги до спадкоємця, частка якого обтяжується даним заповідальним відказом. Тому, можна сказати, що відказоодержувач набуває статусу кредитора, а спадкоємець - боржника.

Відповідно до закону, спадкоємець, на якого заповідачем покладено заповідальний відказ, зобов'язаний виконати його лише у межах реальної вартості майна, яке перейшло до нього, з вирахуванням частки боргів спадкодавця, що припадають на це майно (ч. 3, ст. 1238 ЦК України). Тобто, заповідальний відказ буде виділятися з того майна, яке залишиться у спадкоємця після погашення ним боргів заповідача.

Також законодавець встановив певні обмеження для відказоодержувача стосовно користування та розпорядження ним заповідальним відказом. Так, право користування житловим будинком, квартирою або іншою будівлею, надане відказоодержувачеві, не є підставою для проживання у них членів його сім'ї, якщо у заповіті не зазначено інше (ч. 2, ст. 1238 ЦК України). Тобто, відказоодержувач не може самовільно поселити у наданому йому у користування житловому приміщенні будь-яких інших осіб. На мою думку, дане положення сприяє захисту інтересів спадкоємця. Ці інтереси можуть

порушуватися шляхом виникнення незручностей при проживанні разом з ним сім'ї відказоодержувача.

Ще одна особливість заповідального відказу полягає у тому, що при втраті чинності заповідального відказу не настає спадкова трансмісія. Так, за статтею 1239 ЦК України, заповідальний відказ втрачає чинність, у разі смерті відказоодержувача, що сталася до відкриття спадщини. Це можна пояснити тим, що заповідальний відказ нерозривно пов'язаний з особою відказоодержувача. Але законодавством наводиться лише випадок смерті відказоодержувача до відкриття спадщини. Але, можна сказати, що заповідальний відказ втрачає свою чинність і у разі смерті відказоодержувача після відкриття спадщини, оскільки саме відказоодержувач має право вимоги до спадкоємця про виконання заповідального відказу. І тому, в такій ситуації можна застосувати за аналогією норму статті 1238 ЦК України, за якою право на користування майном, яке охоплене заповідальним відказом, є таким, що не відчужується, не передається та не переходить до спадкоємців відказоодержувача. Отже, втрата чинності заповідального відказу є остаточною і безумовною.

Безпосередньо у відказоодержувача є право прийняти заповідальний відказ або відмовитися від нього. Заповідальний відказ вважатиметься прийнятим, якщо протягом шести місяців з дня відкриття спадщини відказоодержувач не відмовився від нього. У тому випадку, якщо відказоодержувач відмовляється від прийняття заповідального відказу, він є таким, що втратив чинність, оскільки відмовитися на користь третьої особи відказоодержувач не має права, тому що право користування таким майном не може передаватися іншим особам. Також у законодавстві відсутня норма про те, що заповідач може здійснити підпризначення відказоодержувача, що ще раз підтверджує нерозривний зв'язок заповідального відказу з особою відказоодержувачем. Тому, у разі відмови від прийняття заповідального відказу, майно, яке ним охоплено, автоматично переходить до частини майна спадкоємця за заповітом.

Отже, на підставі викладено вище можна зробити висновок про те, що заповідальний відказ має важливе значення для особи, яка визначається відказоодержувачем. Заповідач, встановлюючи заповідальний відказ, поліпшує матеріальне або моральне становище відказоодержувача шляхом наділення його майновим правом або речами. Також заповідальний відказ важливий і для самого заповідача. Це полягає у тому, що заповідальний відказ допомагає йому здійснити його волю, яка полягає у тому, щоб майно перейшло до особи на праві користування, а за заповітом таку волю здійснити неможливо, тому що

спадкоємці спадкують майно на праві власності. Ще заповідальний відказ спрямований на вираження тієї волі заповідача, яка спрямована на те, щоб забезпечити важливу для нього особу, яка не входить до числа спадкоємців, житлом, навіть і на праві користування. Тим самим заповідач зберігає і майно спадкоємців, яких він зазначив у заповіті, адже, у разі відмови відказоодержувача від прийняття заповідального відказу, майно переходить до даних спадкоємців.

Список використаних джерел:

1. Новицький І. Б. Римське право / І. Б. Новицький / - [Електронний ресурс] - Режим доступу <http://yport.inf.ua/ponyatie-vidyi-legendov.html>
2. . Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. - № 40–44. – Ст. 356. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Шевчук Л. В. Поняття заповідального відказу / Л.В. Шевчук/ Науковий вісник Чернівецького університету. – 2006. –С.30-34.
4. Фурса С. Я. Спадкове право / С. Я. Фурса / Практичний довідник - [Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://meگو.info/матеріал/842-право-заповідача-на-заповідальний-відказ>

Кропива О.С., студент гр. ФР-131
Науковий керівник - Бабакова В.М. ст. викладач
Чернігівський національний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ОСІБ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ В НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНО- ПРАВОВОМУ АСПЕКТІ

Становлення людини, як повноцінної істоти в сучасному світі у більшості асоціюється з еталоном повноцінності без усіляких вад здоров'я, всі свої потреби людина може реалізувати за умови лише власного бажання. В цей самий час серед більшості повноцінних людей є певна категорія людей, що має різноманітні фізичні та психічні вади, наявні у людей з самого народження чи, які виникли в процесі життєдіяльності.

Розгляд питання міжнародно-правового захисту прав інвалідів є актуальним, і в даний час, і буде актуальним завжди. Особи з різноманітними функціональними обмеженнями не є такими індивідами, що не відповідають сучасному суспільству, вони є такими ж самими людьми, лише з певними відхиленнями і вони мають право на реалізацію власних свобод, на досягнення своїх бажань, у тому числі й використання права на працю, чим багато роботодавців нехтують в сучасному світі, особливо в Україні.

Аналіз різноманітних літературних джерел свідчить, що понад 500 мільйонів людей в усьому світі мають функціональні обмеження в результаті різного роду фізичних та психічних розладів. Не тільки на

міжнародному рівні було прийнято ряд нормативно-правових актів за допомогою різноманітних міжнародних організацій. У дослідженнях правового регулювання праці осіб зі зниженою працездатністю автори приділяють увагу питанням трудових відносин з інвалідами, а особливості охорони праці людей з стійкими функціональними обмеженнями розглядалися, в недостатньому обсязі. Цій темі приділяли значну увагу такі дослідники, як Г. І. Чанишева, В. І. Прокопенко, І. Я. Кисельов, Н. Б. Болотіна, О. М. Міхатуліна, Б. С. Беззуб та багато інших.

Особи з функціональними обмеженнями не можуть вести повноцінний спосіб життя, хоча й щиро бажають цього, через наявні в суспільстві соціальні й фізичні бар'єри, а також ментальні перепони, з боку оточуючого населення, що перешкоджають їх повноцінній участі в житті суспільства. Про це свідчать дослідження даної проблеми різними міжнародними організаціями [1].

У загальноприйнятих правилах забезпечення рівних, однакових для всього населення планети, можливостей саме інвалідів, що були прийняті Генеральною Асамблеєю ООН (№ 48/96 від 20 грудня 1993 р.), дано визначення поняття терміну „інвалід”. Під цим терміном „інвалід” розуміють „будь-яку особу, яка не може самостійно забезпечити ведення цілком або частково свого особистого і/або соціального життя через недолік від уродженого або не уродженого характеру, фізичних або розумових здібностей” [2]. Закон України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні" у ст.2 дає визначення, що „інвалідом є особа зі стійким розладом функцій організму, що при взаємодії із зовнішнім середовищем може призводити до обмеження її життєдіяльності”.

Приділяючи значну увагу до вищезазначеної проблеми, весь світ розробив значну нормативно-правову базу. Самим головним нормативно-правовим актом на рівні всього сучасного світу залишається прийнята 10 грудня 1948 р. Генеральною асамблеєю ООН Загальна декларація прав людини, у якій було проголошено: "Усі люди народжуються вільними й рівними у своїй гідності та правах" (ст. 1), "Соціальний розвиток передбачає надання кожній людині право на працю й вільний вибір заняття" (ст. 6), "Кожна людина має право на працю, на вільний вибір роботи, на справедливі та сприятливі умови праці, та захист від безробіття (ст. 23) [3].

У 1980 році Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) прийняла Міжнародну класифікацію дефектів інвалідності й непрацездатності (надалі Правила). В цьому документі зазначено, що „інвалідність - це будь-яке обмеження або відсутність (у результаті

дефекту) здатності здійснювати ту чи іншу діяльність таким чином або в таких межах, що вважаються нормальними для людини". У класифікацію ВООЗ, в концепції зазначених Правил були включені пункти, в яких було дано тлумачення терміну „інвалідність” („disability”), який містить у собі значну кількість різних функціональних обмежень, що зустрічаються серед населення.

20 грудня 1993 р. Генеральна Асамблея ухвалила резолюцію №48/96 "Про стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів". Мета цих Правил полягає в забезпеченні такого становища, при якому інваліди, як члени суспільства, разом з іншими членами суспільства, мали б рівні права й обов'язки. Виконуючи прийняті рішення і акцентуючи підвищену увагу, 20 грудня 1993 р. Генеральна Асамблея ООН проголосила 3 грудня Міжнародним днем інвалідів.

В Україні закріплено ряд гарантій захисту трудових прав інвалідів на охорону праці, зокрема, у Кодексі законів про працю (далі КЗпП), Законі України „Про охорону праці”, а саме: підприємства, які використовують працю інвалідів, зобов'язані створювати для них умови праці з урахуванням рекомендацій медико-соціальної експертної комісії та індивідуальних програм реабілітації, вживати додаткових заходів безпеки, що відповідають специфічним особливостям цієї категорії працівників (ст. 11 Закону України „Про охорону праці”); при прийнятті на роботу інвалідів за рекомендаціями МСЕК, випробувальний строк не встановлюється (ст. 26 КЗпП); строковий трудовий договір може бути достроково розірваний на вимогу працівника у разі його хвороби або інвалідності, які перешкоджають виконанню роботи за договором (ст. 39 КЗпП); робота інвалідів у нічний час, залучення до надурочних робіт допускається лише за їх згодою і за умови, що не суперечать медичним рекомендаціям (ст.ст. 55, 63, 172 КЗпП).

Згідно ст. 19 Закону України „Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні” для підприємств, установ, організацій, громадських організацій інвалідів, а також фізичних осіб, які використовують найману працю встановлюється норматив робочих місць для працевлаштування інвалідів у розмірі 4% середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік, а якщо працює від 8 до 25 осіб – у кількості одного робочого місця. Виконанням нормативу робочих місць вважається працевлаштування підприємством відповідної кількості інвалідів, для яких це місце роботи є основним [4].

Вивчаючи аспекти трудових відносин і охорони праці можна сказати, що в кожній країні існують спеціальні норми з охорони праці даної категорії осіб. В більшості країн Європи, для прикладу, встановлена мінімальна квота прийому інвалідів на роботу, правила про пристосування машин і механізмів до особливостей інвалідів що працюють, введено додатковий контроль за звільненням інвалідів (за узгодженням з державними органами); заборонена дискримінація інвалідів при прийомі на роботу. Так, у ФРН кожний роботодавець, в якого працює понад 10 працівників, зобов'язаний 6% робочих місць надати інвалідам. У Франції, відповідно до Закону про соціальну зайнятість інвалідів (1968 р.), на підприємствах 10,3% персоналу повинні становити інваліди праці, 10 % - інваліди війни. В Люксембурзі підприємства з числом працівників понад 25 чоловік зобов'язані прийняти, щонайменше, одного інваліда на повний робочий день. На підприємствах з числом працівників понад 50 чоловік квота для інвалідів - 2 %, понад 300 чоловік - 4 %. Треба зауважити, що дані норми носять заохочувальний характер для всіх роботодавців, а саме: при прийомі на роботу інвалідів понад встановлену норму, вони звільняються від сплати внесків до фонду соціального страхування на цих працівників, їм надається ряд інших пільг, у тому числі податкових. Роботодавці, які не зарезервували відповідно до закону робочі місця для інвалідів, зобов'язані виплачувати компенсаційний податок, зазвичай на користь фонду зайнятості, який спрямовує ці кошти на розширення зайнятості інвалідів.

Закон про інвалідів, прийнятий у 1990 році у США передбачив особливо широке коло пільг і зручностей для інвалідів, ряд різноманітних заходів щодо охорони їхньої праці. Він проголосив повну рівність людей з функціональними обмеженнями з іншими працівниками в усіх сферах трудових відносин, визначив обов'язкове спорудження на виробництвах, де зайняті інваліди, наявність спеціальних в'їздів, ліфтів, дверей, підйомників, доріжок для подолання інвалідами з колясками бордюрів і пандусів, особливих пристроїв для нормального доступу осіб із втратою слуху до телефонного зв'язку тощо.

Адміністрація всіх підприємств (незалежно від форм власності і видів господарювання) зобов'язана створювати безпечні і не шкідливі для здоров'я умови праці, здійснювати заходи, спрямовані на відновлення працездатності інвалідів. Постановою Кабінету Міністрів України від 3 травня 1995 р. № 31412 затверджено Положення про робоче місце інваліда і про порядок працевлаштування інвалідів [5].

Робоче місце для особи з функціональними обмеженнями може бути звичайним, якщо за умовами праці та з урахуванням фізичних можливостей інваліда воно може бути використано для його працевлаштування, і спеціалізованим, обладнаним спеціальним технічним оснащенням, засобами, пристосуваннями і пристроями для праці інваліда залежно від анатомічних дефектів чи нозологічних форм захворювання та з урахуванням вказівок медико-соціальної експертної комісії, професійних навичок, можливостей і знань інваліда. Таке робоче місце може бути створено як на підприємстві, так і вдома, що відбувається дуже часто.

Згідно внесених змін до Закону України «Про охорону праці» ст. 12 „інвалідів дозволяється залучати до надурочних робіт та робіт у нічний час (з 10-ї години вечора до 6-ї години ранку)” [6]. Задля цього роботодавець має обов'язково дотримуватися процедури щодо такого залучення. Насамперед йому треба з'ясувати, чи є протипоказання до такої роботи встановленні медико-соціальною експертною комісією. Далі роботодавцю треба отримати згоду на залучення до роботи самого інваліда. Також згідно зі ст. 64 КЗпП України треба отримати дозвіл виборного органу профспілкової організації підприємства на проведення надурочних робіт.

Отже, зважаючи на вищенаведене, можна сказати, що подолання проблеми забезпечення прав інвалідів, як однієї з найуразливіших верств населення, на сьогоднішній день є дуже актуальним в Україні на всіх можливих рівнях

Список використаних джерел:

1. Виступ першого заступника Генерального директора ЮНЕСКО Федеріко Майора на відкритій сесії. Додаток V. Резолюція 1/5. 4/3, прийнята на Двадцятій сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО; Всемирная программа действий в отношении инвалидов/ Организация объединенных наций. Нью-Йорк, 1983 р.; Международная классификация дефектов, инвалидности и нетрудоспособности (МСДИН). Всемирная организация здравоохранения. Женева, 1980 год.
2. Действующее международное право в трех томах / Составители Ю. М. Колосов и Э. С. Кривчикова. Том. 1. - М., 1996. - 864 с.
3. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. Міністерство закордонних справ України, Декларація від 12/10/48 за № 995-015.
4. Закон України від 21 березня 1991 р. «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні» зі змінами від 5 червня 2003 р.// ВВР. - 2003. - № 39. - С. 448.
5. Положення про робоче місце інваліда і про порядок працевлаштування інвалідів, затверджене Постановою КМУ від 3 травня 1995 р. № 314 // Законодавство України про працю. зб. нормат. актів: У 3 кн. - К., 1999 р. - Кн. 1.
6. Закон України «Про охорону праці» від 21 листопада 2002 р. зі змінами до ст. 12 Закон України «Про охорону праці» № 1331-IV від 25 листопада 2003 р. Законодавство України про працю. - К., 2007. - С. 100.

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ АДВОКАТА ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРЕДСТАВНИКА В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДІ

На сьогодні в Україні актуальним є питання законодавчого закріплення можливості отримання учасниками господарського процесу юридичної допомоги в особі адвоката, хоча ст. 59 Конституції України передбачає право на захист всім учасникам судового процесу. Тому актуальним є дослідження на теоретичному рівні особливостей участі адвоката в господарському процесі, його прав та функцій.

На думку О.Задніпровського, адвокат є спеціальним самостійним суб'єктом цивільного, господарського, кримінального і адміністративного процесу, що здійснює в будь-якому суді тільки одну функцію – сприяння захисту законних прав і свобод особи, що представляється ним, з обмеженими правами і обов'язками і представництво його інтересів шляхом надання юридичної допомоги[3].

Відповідно до чинного Господарського процесуального кодексу (далі ГПК) участь адвоката як представника сторін та третіх осіб у господарському процесі необхідно розглядати лише через призму інституту процесуального представництва. Загальноприйнятим є визначення представництва в господарському процесі як діяльності представника при розгляді справи в судовому процесі, що здійснюється від імені особи, яку представляють з метою досягти для неї найбільш сприятливого рішення, а також для надання допомоги в реалізації своїх прав.

Діяльність представника в господарському процесі складається з юридичних дій, що йому доручає здійснити особа, яку він представляє. В літературі процесуальний представник визначається як учасник судового процесу, який на підставі певних повноважень виступає від імені іншої сторони або третьої особи і виконує процесуальні дії в суді в її інтересах, набуваючи (змінюючи, припиняючи) для неї права та обов'язки [4].

Справи в господарському суді через представників можуть вести як організації, так і громадяни.

Справи юридичних осіб у господарському суді ведуть їх органи, що діють у межах повноважень, наданих їм законодавством та установчими документами, через свого представника. Представниками юридичних осіб можуть бути керівники підприємств та організацій, інші

особи, повноваження яких визначені законодавством або установчими документами, які діють на підставі документів, що посвідчують їхнє посадове становище, а також інші особи, повноваження яких підтверджуються довіреністю від імені підприємства, організації, за підписом керівника або іншої уповноваженої особи, скріпленим печаткою підприємства, організації.

Громадяни – суб'єкти підприємницької діяльності можуть вести свої справи в господарському суді особисто або через представників, повноваження яких підтверджуються нотаріально посвідченою довіреністю.

Вказане положення закону не можна визнати досконалим, оскільки в інших процесуальних кодексах прописано можливість участі адвоката в судовому процесі на підставі ордеру чи угоди.

Процесуальні права й обов'язки адвоката як представника визначаються, виходячи з обсягу прав та обов'язків тієї особи, яку він представляє, і в межах повноважень, які закріплені в довіреності (ордері, угоді). Однак, у представника відсутні самостійні процесуальні права й обов'язки. Тому можна стверджувати, що адвоката як представника не можна вважати самостійним учасником господарського процесу.

Така діяльність для адвоката, а саме, представництво в господарському судочинстві – це вид публічно-правової діяльності, змістом якої є надання кваліфікованої юридичної допомоги довірителю (клієнтові).

Відповідно за Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» незалежність адвоката від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, політичних партій, громадських організацій тощо, обумовлена його особливим положенням і гарантіями встановленими законом.

За цим законом не припустиме будь-яке втручання в адвокатську діяльність, вимагання від адвоката, його помічника, посадових осіб і технічних працівників адвокатських об'єднань відомостей, що становлять адвокатську таємницю. Не може бути внесено подання органом дізнання, слідчим, прокурором, а також винесено окрему ухвалу суду щодо правової позиції адвоката у справі.

Спираючись на це, можна стверджувати, що представництво в господарському процесі для адвоката скоріш є одним із видів діяльності, при здійсненні якої він реалізує багато функцій.

Представництво, як вид діяльності адвоката в господарському процесі, охоплює і включає різні напрями. Зокрема, такі, як надання юридичних порад і консультацій, підготовка і складання різних юридичних, в тому числі процесуальних, документів (наприклад, запитів,

довідок з законодавства, позовних заяв, відзивів на позовні заяви, заяв, апеляційних і касаційних скарг тощо), збирання доказів, подання їх суду і участь в дослідженні доказів, участь в судових засіданнях на різних стадіях процесу.

Таким чином, можна зробити висновок, що в Україні існує потреба вдосконалення закріплення правового статусу адвоката як процесуального представника в господарському процесі. Тому вважаємо за необхідне в ГПК України передбачити, що адвокат в господарському процесі має право здійснювати представництво і надавати довірителю юридичну допомогу в суді на підставі ордера або угоди, а також може бути представником особи за довіреністю з обсягом прав і обов'язків, визначених довірителем у вказаній довіреності. В такому випадку адвокат вправі буде вчиняти передбачені Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» всі покладені на нього функції, не буде обмежений в своїх повноваженнях і зможе здійснювати захист законних прав і свобод кожного громадянина.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс: від 19.02.2016 / Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/page2>
2. Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність»: від 05.07.2012 / Відомості Верховної Ради України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
3. Задніпровський О. Здійснення представництва в суді адвокатами і іншими особами / Задніпровський О. // Юридична практика. – 12.08.2003. – № 32 (294).
4. Господарське процесуальне право України : підручник / за ред. О. І. Харитонової. – К. : Істина, 2008. – 360 с.

Лось І. О., студентка гр. МПР-111
Науковий керівник – Козинець О.Г., к.і.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет

АКТУАЛЬНІ ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

У нинішній час думки і погляди науковців прикуті до проблем, що сформовані в філософсько-правовому полі. Їх вияв вимагає глибокого і змістовного дослідження.

Серед значного кола проблем, можна зазначити про такі як: невизначеність ролі права та механізмів його втілення, нестійкість поглядів у суспільстві з приводу евтаназії, банківської чи лікарської таємниці та інші неузгодженості.

Для дослідження даних питань необхідна базисна основа. Такою може стати філософія права, як синтетична наука світоглядного характеру.

Філософія права має давню історію. Але сучасний її розвиток розпочався з XVIII ст. У XIX ст. вагомий внесок у цю справу зробили Г. Гегель, І. Кант та інші західноєвропейські мислителі. Філософія права була шанована і в дореволюційній Росії. Вона викладалась у Київському, Харківському, Одеському та інших університетах як обов'язкова дисципліна. Проблеми цієї науки активно досліджували російські й українські вчені. Серед них Я. Козельський, Л. Петражицький, М. Коркунов, П. Лодій, К. Неволін, М. Ренненкампф, М. Ковалевський, Б. Кістяківський, М. Палієнко, С. Дністрянский, Ф. Тарановський, Є. Спекторський та інші. За радянської влади філософії права не приділялось належної уваги. Вона отримала друге дихання з початком перебудови. Тепер у незалежній Україні філософія права знову читається у юридичних і філософських вищих навчальних закладах. Поновились й теоретичні дослідження проблем цієї науки як філософами, так і юристами [1].

На сучасному етапі дослідженням філософсько-правових проблем займаються: М.В. Попович, О. С. Онищенко, Ю. С. Шемшученко, С.Алексєєв, Р.Байніязов, В.Бачинін, А.Белобородов, Ю.Дмитрієнко, О.Певцова, Д.Сочнев, Ю.Тихонравов, К.Федоренко, М.Цимбалюк, В.Шкода та інші.

Філософське осмислення права покликане реалізовувати здобутки філософської думки, які пов'язують право з такими цінностями, як свобода, справедливість, рівність. Сучасна філософія права розглядає право з погляду онтологічного аналізу його місця і ролі в загально-історичному поступі людства. На цій основі можливе глибше розуміння і вдосконалення, і, навіть, перетворення, існуючих в Україні права та правової системи відповідно до потреб соціального поступу і реальних суспільних можливостей. Саме вітчизняна філософія права і правознавство покликані осмислити такі перетворчі процеси, зокрема процеси трансформації позитивного права, перетворення у сфері юридичної наукової та практичної діяльності [1].

Проблеми з'являються тому, що значна кількість людей не вважає за необхідне дотримуватись передбаченого нормами. З приводу чого утворюється прогалина в людській свідомості і правовому секторі, з часом формується звичка в порушення відповідного правового канону, а з часом це стає нормою. І на основі цих необдуманих кроків, відбувається поглинання правових, етичних та інших регламентуючих основ суспільного буття, індивідуальної і масової свідомості.

Головні суперечності сучасного осмислення права викликані історично обумовленими концептуальними розбіжностями в підходах до формування теоретичної бази, на основі якої доцільно проводити

системний аналіз глобальних суспільних процесів, пов'язаних із соціальними перетвореннями або кризовими змінами [2, с. 27].

Держава і суспільство є начебто єдино-цілісними організмами, але насправді виявляються різними (якщо не полярними) соціально-політичними системами. Вони, справді, єднаються і можуть тимчасово гармоніювати, але лише тоді, коли інтереси та потреби держави і суспільства як найоптимальніше збігаються. Розбрат настає, якщо вони, ці інтереси та потреби, входять у фазу соціальних протиріч, державно-суспільних протистоянь. Ось саме в цей період виокремлюються, чим далі все більше «оголюючись», проблеми формозв'язку між державою та суспільством. Формозв'язок – це змістова, знакова, символічна чи сутнісна залежність однієї форми від іншої. Форма є виглядом, який сприймається людськими почуттями через контури. Зміст – це сутність, властивості та якості держави і суспільства, як і, до слова, усіх інших природних та соціальних предметів та речей, процесів і явищ, з ними пов'язаних [3].

З приводу факторів, які так чи інакше утворюють філософсько-правові проблеми, слід звернути увагу на філософське бачення права Кантом: «коли він намагався представити право у зв'язку з моральністю, воно втрачає свої специфічні риси, коли ж намагається підкреслити специфічні риси права, воно втрачає свій зв'язок з моральністю». Тобто конфліктних проблем у принципі уникнути не можливо, та можна спробувати знизити їх кількість. Необхідно дослідити законодавчі огріхи, знайти компромісні рішення, відмінити нормативні документи які фактично не діють, спробувати врегулювати конфлікти які виникають між нормами права і в той час не забуваючи про філософське надбання, яке сформоване віковим досвідом.

Отже, необхідно зазначити що в процесі життєдіяльності людина, роблячи певні кроки, може досягти як негативних так і позитивних результатів. Тобто, кожна людина є суб'єктом усіх процесів, що відбуваються в ньому. У зв'язку з цим вона зобов'язана щоденно й повсякчасно здійснювати перенесення знань у суспільно-громадську практику. Всі повинні усвідомлювати, що результату в утвердженні громадянського суспільства й правової держави не буде без того, щоб свідомість із суспільної, матеріалізованої в наукових текстах і вченнях, стала індивідуально визначеною, суб'єктно спрямованою та відповідальною.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми філософії права. Студопедія ваша школопедія. – 18.05.2015р. // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_345047_aktualni-problemi-filosofiyi-prava.html
2. Бачинін В. Антонізм і аномія // Філософська і соціологічна думка, -1993. -№2. -С 27-35.
3. Філософсько-правові проблеми правової культури. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://referat-ok.com.ua/kulturologiya-ta-mistectvo/sociofilosofski-problemi-pravovoji-kulturi>.

Люблінський Р. М., студент гр. П-131
Науковий керівник – Конончук Н. М., к.ю.н., старший викладач
Чернігівський національний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СПІЛЬНОГО ЗАПОВІТУ ПОДРУЖЖЯ

З прийняттям Цивільного кодексу України (далі ЦК України) з'явилася категорія «спільний заповіт», що являє собою заповіт, укладений подружжям.

Згідно зі ст. 1243 ЦК України подружжю надано право скласти спільний заповіт щодо майна, яке належить йому на праві спільної сумісної власності [1]. У разі складення спільного заповіту частка у праві спільної сумісної власності після смерті одного з подружжя переходить до другого з подружжя, який його пережив (ч.2 ст. 1243 ЦК України).

Надання подружжю права складання єдиного заповіту було неоднозначно сприйнято серед науковців-правників [2]. Так, С.Я. Фурса вказує, що схема заповіту подружжя розширює права громадян, спільне майно не потрібно ділити між подружжям, воно повністю переходить до зазначених спадкоємців, це й зумовлює зміцнення подружніх взаємин [3]. На думку Т.П. Коваленко, спільний заповіт подружжя не тільки не створює якихось зручностей, переваг, порівняно з укладенням окремого заповіту, а навпаки, він може стати підставою для неабияких життєвих ускладнень [4]. Т.В. Курило звертав увагу, що зазвичай подружжя володіє не лише спільним сумісним майном, а й певним майном, яке належить йому на праві приватної власності. Дослідник вважає, що законодавець штучно обмежує останню волю громадянина, оскільки позбавляє його можливості в спільному заповіті розпорядитися всім своїм майном, що суперечить одному з основних принципів спадкового права - принципу свободи заповіту [4]. Водночас С.Я. Фурса зазначає, що оскільки в нормі закону немає заборони щодо включення до заповіту подружжя розпорядження й щодо особистого майна, подружжя може визначити в ньому і спадкоємців особистого майна [3].

Також деякі вчені виділяють і інші проблеми, що виникають у зв'язку зі спільним заповітом подружжя. Так, К.І. Кучерук і К.С. Босак вважають установленим той факт, що заповіт подружжя обмежує права й обов'язки спадкоємців. Завдяки аналізу передбачених у законі норм правила про обов'язкову частку у спадщині не застосовуються до відносин, що виникають стосовно заповіту подружжя, а саме:

1) у частині 2 ст. 1243 ЦК України зазначено, що після смерті одного з подружжя частка у праві спільної сумісної власності переходить

до другого з подружжя, який його пережив. Це свідчить про те, що в цьому разі не відбувається відкриття спадщини, яке логічно пов'язано з виникненням права на обов'язкову частку. Майно просто переходить від одного з подружжя до іншого поза правилами про спадкування, тому обов'язкові спадкоємці першого з подружжя не набувають права на спадкування;

2) у разі смерті останнього з подружжя право на спадкування мають особи, визначені подружжям у заповіті. У законі не сказано, що після смерті останнього з подружжя відкривається спадщина або здійснюється спадкування, тільки визначено, що за заповітом подружжя майно спадкують лише ті особи, які визначені в ньому [5].

Так, відповідно до ч. 1 ст. 1241 ЦК України, малолітні, неповнолітні, повнолітні непрацездатні діти спадкодавця, непрацездатні батьки спадкують, незалежно від змісту заповіту, половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом (обов'язкова частка) [1]. Відтак спільний заповіт скасовує дію ч.1 ст. 1241 ЦК України і породжує проблему, яка полягає в тому, що особи не зможуть отримати обов'язкову частку поки залишається живий другий з подружжя.

Отже, ми бачимо, що думки вчених щодо спільного заповіту подружжя розрізняються. Хтось бачить позитивні наслідки появи такого заповіту, а дехто вважає, що це тільки ускладнює процедуру заповіту, а також в майбутньому може спричинити негативні наслідки. Прикладом є те, що за умови складення спільного заповіту, один з подружжя, який може пережити другого з подружжя на 20-30 років, позбавляється можливості розпорядитися майном, на яке накладено заборону, а при укладенні нового шлюбу і народження дітей, сам факт існування заповіту, який не можна скасувати і який визначив долю майна, стане причиною сімейних непорозумінь і конфліктів [6]. Це зумовлено ч.4 ст. 1243 ЦК України, а сам, у разі смерті одного з подружжя нотаріус накладає заборону відчуження майна, зазначеного у заповіті подружжя [1]. З чого і випливає саме заборона повного розпорядження майном, що іноді спричиняє певні незручності.

Ми підтримуємо думку про те, що внесення норми про спільний заповіт сприяє розширенню заповідального права, і є досить прогресивною для нашої країни. Подружжю надається спільне право заповідати, спрощується заповідання спільної сумісної власності, захищаються права останнього з подружжя, адже майно після смерті одного з подружжя переходить до іншого. Так прикладом є: вільне проживання в квартирі чоловіка, або дружини після його/її смерті останнього з подружжя. Тому, вважаємо, що досліджувану категорію необхідно розвивати, і більш глибоко розкривати на законодавчому рівні.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. - № 40–44. – Ст. 356. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної Ради України. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
 2. Донцов Д. Ю. Спільний заповіт подружжя: актуальність дослідження й деякі перешкоди до застосування. / Донцов Д. Ю. / - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/1944/1/%D0%A1%D0%9F%D0%86%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%97%D0%90%D0%9F%D0%9E%D0%92%D0%86%D0%A2%20%D0%9F%D0%9E%D0%94%D0%A0%D0%A3%D0%96%D0%96%D0%AF.pdf>
 3. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Спадкове право. Теорія і практика. [Навч. Посіб.] - / за ред. Фурса С.Я. — К.: Атіка, 2002. – 496 с.
 4. Курило Т.В. Заповіт подружжя: правова природа та особливості застосування./ Курило Т.В.//Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2015. – ст. 145-148.
 5. Кучерук К.І. Босак К.С., Правові проблеми складання та виконання заповіту подружжя в Україні. / Кучерук К.І./[Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/11285/%CA>
 6. Пасайлюк І.В. Заповіт подружжя: особливості правового регулювання. /Пасайлюк І.В.// [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://legallactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=371%3A101012-14&catid=49%3A3-1012&Itemid=61&lang=ru
-

Мальцева Д.М., студентка гр. МПР-111
Науковий керівник – Толкач А.М., ст. викладач
Чернігівський національний технологічний університет

«ЛЮДИНА» В ОСНОВІ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

Предметом класичної філософії права є ідея *права* - поняття *права* та його втілення. Змістовно сутність *ідеї права* полягає в наявному бутті самостійної волі.

Метою даної статті є дослідження філософської антропології як вчення про природу, сутність, призначення людини в природному і соціальному світі, про співвідношення раціональних і нерациональних, свідомих і несвідомих сутнісних сил людини. Ідейними джерелами філософської антропології були філософія німецького романтизму та «філософія життя».

Слід також вказати, що назва «філософська антропологія» може тлумачитися різними способами, в тому числі і невірними. Це пояснюється саме існуванням безлічі інших антропологій, що претендують на звання єдиної істинної антропології [1, с.145]. Представники «філософської антропології» висунули програму філософського пізнання людини у всій повноті його буття. Вони запропонували з'єднати онтологічне, природниче і гуманітарне вивчення різних сфер людського буття з цілісним філософським осягненням.

Принциповим завданням філософської антропології є розробка проблеми сутності людини. На думку засновників, філософська антропологія - це «базисна наука про сутність і сутнісну будову людини». Г.-Е. Херстенберг уточнює: «Філософська антропологія - це вчення про

людину з точки зору буття самої людини. Тим самим вона докорінно відрізняється від усіх наук, які також вивчають людини, але робить це з регіональних точок зору: філософської, біологічної, психологічної, лінгвістичної і т.д.» [2, с. 78].

Ірраціоналістична, навіть міфологічна антитеза раціоналістичної традиції постає з творів представників філософії життя, яка об'єднала таких несхожих, а водночас - єдиних у своїх ірраціонально-міфологічних настановах на світ мислителів, як А. Шопенгауер, Ф. Ницше, В. Дільтей, А. Бергсон, О. Шпенглер, З. Фрейд. Їхня ірраціоналістична демонстрація проти споглядального класичного раціоналізму отримала красномовну назву - «бунт проти розуму». На протипагу класичній традиції, що розглядала дійсність як жорстко детерміновану певним упорядковуючим началом (сукупністю механічних законів, розумом, Богом тощо) систему, представники філософії життя оцінюють навколишній світ як «хаотичний потік життя», нестримно активний життєвий універсум. Розум, свідомість відіграють у ньому скромну, суто технічну роль, оскільки, підкреслював А. Шопенгауер, основні життєво важливі процеси відбуваються без участі інтелекту [3, с. 251].

У чому ж полягає методологічна роль філософської антропології для філософії права? Основне питання цього філософського напрямку - питання про природу і сутність людини: Чи властива людині різних епох стійка, незмінна сутність? Чи наділена вона як біологічний вид деякими незмінюваними властивостями? А коли наділена, то чи можливо внутрішнє стійке ядро людської природи розколоти, порушити, а первісну природу перебудувати відповідно до якоїсь суспільної програми? Усвідомлення сутності права, згідно з філософською антропологією, неможливе без розуміння природи людини в усіх її проявах, без проникнення в потреби людини, її здібності, прагнення, ідеї, ідеали, цінності, тому визначення права має розпочинатися з антропологічного моменту. Крім того, філософська антропологія відповідає на питання про природу добра і зла в світі, сенс людського існування, природу девіантної поведінки, тобто злочинності, та інших видів відхилення від суспільних норм [4, с. 327]. Філософська антропологія виходить із того, що людина є тілесно-духовною істотою, що зумовлює її властивості. Людина є біологічно недостатньою, бо вона захищена інстинктами, «не завершена» і «незакріплена» в своїй тварино-біологічній організації. Звичайно, що це складне науково-світоглядне питання, розв'язання якого залежить від рівня розвитку науки - аналізу великого масиву фактичного матеріалу, що підтвердить або спростує уявлення про еволюцію людини.

Застосування в пізнанні права методу філософської антропології доповнює його філософсько-раціоналістичне усвідомлення. Якщо у

філософському раціоналізмі розкуга воля людини лише постулювалася, то філософсько-антропологічні дослідження обґрунтовують її буттєву передумову. В основі права як форми суспільної свідомості знаходиться свобода волі, вибору [5, с. 28]. Якщо свобода волі - природний стан людини, тоді й право є її природною властивістю. Порушувати право як свободу волі означає порушувати справедливість від природи. Не можна уявити духовно розвиненої людини, для якої були б байдужими гідність і честь. Гідність визначається самоцінністю людини. Вже хоча б тому, що вона є унікальною, неповторною, людина заслуговує на повагу інших людей, і має право на різноманітні прояви своєї особистості, якщо вони не заважають жити і не завдають шкоди іншим людям.

Духовно розвинена людина - це людина, яка глибоко усвідомила саму себе і може свідомо керувати своїми вчинками, підпорядковуючи їх нормам моралі, права й вимогам людяності [6, с. 3].

Отже, представники філософської антропології, розробляючи свої вчення, полемізуючи з представниками інших течій, наголошують на необхідності осягнення природи буття і перш за все людського буття. Проте, як правило, антропологічна цілісність людини розглядається поза її практичними відносинами з природою та історичною реальністю.

Список використаних джерел:

1. Барулин В. С. Социально-философская антропология: Общие начала социально.-философской антропологии / В.С. Барулин — М.: Онега, 1994. — 252 с.
2. Кимелев Ю. А. Современная буржуазная философско-религиозная антропология / Ю.А. Кимелев. — М.: Наука, 1995. - 143 с.
3. Брюнинг В. Философская антропология // Западная философия (итоги тысячелетий) / В. Брюнинг — Екатеринбург, 1979. — 379 с.
4. Причепій С. М. Філософія: підручник / С. М. Причепій, А. М. Черній, Л. А. Чекаль. -Київ, Академвидав, 2009. — 592 с.
5. Філософія: Короткий виклад / За ред. С. П. Щерби. — Житомир: Льонок, 2000. — 125 с.
6. Чуйко В. Чотири методології філософії науки: особливості та сфери застосування / В. Чуйко // Філософська думка. — 2000. — № 1. — С. 3—26.

Маньківська К.О., студентка гр. П-141
Науковий керівник – Ібрагімова Н.В., к.ю.н., ст. викладач
Чернігівський національний технологічний університет

ДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ МЕДІАЦІЇ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОЦЕСІ ТА СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Медіація вважається альтернативним методом позасудового вирішення спорів, який застосовується у багатьох країнах та в деяких закріплений на законодавчому рівні. Зазначена процедура застосовується в США, Австралії, Німеччині та особливо у Голландії, де в суспільстві вже сформована культура медіації щодо врегулювання конфліктів [1,с.76].

Перш ніж розглядати питання впровадження медіації в адміністративний процес та судочинство України, слід було б пояснити, що ж собою являє процедура медіації. Взагалі медіація – це неформалізована, але чітко структурована процедура врегулювання спору за участі нейтрального посередника (медіатора), який підтримує сторони у досягненні ними взаємовигідного рішення. Медіація має добровільний, а не зобов'язальний характер, тобто сторони за власним бажанням можуть припинити медіацію або продовжити її. Однією з умов медіації є її конфіденційність. Медіація як шлях врегулювання спору, зорієнтована, насамперед, на інтереси сторін: віднаходження рішення не обмежується виключно правовим предметом спору, воно охоплює широке коло питань, пов'язаних з економічними, фінансовими чи особистими інтересами сторін [2].

На сьогоднішній день в Україні існує дискусія щодо введення медіації як форми вирішення спорів. Аналіз правової системи України дає можливість на даному етапі розпочати роботу по напрацюванню процедури досудового врегулювання як способу розгляду і вирішення адміністративних спорів. Питання медіації досліджувалися такими науковцями як О.В. Белінська, А.В. Гайдук, Л.Б. Сало, В.А. Сьоміна, А.Є. Санченко та багатьма іншими.

Перший проект Закону «Про медіацію» в Україні було зареєстровано у парламенті ще на початку 2015 року групою депутатів на чолі з Оленою Шкрум - головою підкомітету з питань державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, Комітету Верховної Ради України з питань державного будівництва, регіональної політики та місцевого самоврядування [3].

Недоліком проекту була відсутність чіткої правової регламентації порядку доступу до професії медіатора та припинення статусу медіатора. Крім того, не вирішувалось належним чином питання правового статусу медіатора як суб'єкта підприємницької діяльності або незалежної професійної діяльності (за аналогією зі статусом адвоката, арбітражного керуючого, нотаріуса).

На підставі вищезазначених зауважень, комітет вирішив рекомендувати Верховній Раді повернути законопроект ініціаторам на доопрацювання.

Згідно зі статтею 113 Кодексу адміністративного судочинства, сторони можуть повністю або частково врегулювати спір на підставі взаємних поступок [4]. В цьому випадку роль судді полягає в тому, що зазначена особа повинна лише визначити строк для примирення сторін і якщо сторони прийшли до компромісу, то суддя закриває провадження у справі. Але багато вчених вважають, що компроміс не

можливий, тому що існує ряд проблем щодо введення даної процедури в адміністративний процес та судочинство України.

Багато юристів дотримується позиції, що у зв'язку з особливостями зазначених спорів процедура медіації не може існувати в рамках адміністративного судочинства, так як в адміністративних справах однієї зі сторін процесу зазвичай виступають орган державної влади або орган місцевого самоврядування, в суперечках з якими вельми проблематично досягти певного компромісу. Наприклад, якщо взяти до уваги один із принципів медіації, такий як «ініціативність», то дуже важко уявити собі, що орган державної влади може першим запропонувати вирішити спір за допомогою процедури медіації, адже відповідно до статті 10 Закону України «Про державну службу» державні службовці діють виключно в рамках своїх повноважень і відповідно до Конституції та законодавства України [5]. Державний службовець обмежений у прийнятті рішень на власний розсуд, він зобов'язаний діяти лише в рамках, дозволених законом. Тобто в рамках адміністративного судочинства ініціатором медіації швидше виступить зобов'язана особа, ніж державний орган.

Отже, коло спорів, які можуть бути ефективно вирішені медіацією, є не достатньо широким, в порівнянні зі сферою судового вирішення спорів. Як явище, медіація є досить корисним явищем для сторін і для адміністративного процесу в цілому але законодавство України не відповідає вимогам для введення процедури медіації і тому потребує значних змін і вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Землянська В. Аналіз практики судових та правоохоронних органів з впровадження процедури медіації в Англії, Бельгії та Німеччині / В. Землянська // Щоквартальний бюлетень «Відновне правосуддя в Україні». — 2007. — № 1. — С. 76-81.
 2. Мішина Ж. В. Медіація як альтернативна форма вирішення спорів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>
 3. Проект Закону України «Про медіацію» № 2480 від 27.03.2015 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://w1.l.c1.rada.gov.ua/pls/zweb>
 4. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35 –36. – С. 446.
 5. Про державну службу: Закон України № 4661-VI від 24.04.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3723-12>
-

ОСОБЛИВОСТІ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СТАТТІ 150 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ «ДІТЕЙ»

Згідно з положеннями Декларації прав дитини від 20.11.1959 року та Конвенції «Про права дитини» від 20.11.1989 року, прийнятих Генеральною Асамблеєю ООН, дитина унаслідок фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони й піклування, включаючи належний правовий захист як до, так і після народження. До одних з основних засобів такого захисту міжнародне співтовариство відносить визнання права дитини на захист від економічної експлуатації, примусової праці, виконання будь-якої роботи, яка може становити небезпеку здоров'ю, бути перешкодою в одержанні освіти чи завдавати шкоди її здоров'ю, фізичному, розумовому, духовному, моральному або соціальному розвитку [1, 2].

Відповідно до частини 1 статті 150 Кримінального кодексу України за експлуатацію дитини, яка не досягла віку, з якого законодавством дозволяється працевлаштування, шляхом використання її праці передбачено кримінальну відповідальність у вигляді арешту на строк до шести місяців або обмеження волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років [3, с.216]. Особливу увагу при з'ясуванні обставин вчинення цього злочину необхідно, на наш погляд, приділяти встановленню та дослідженню суб'єктивної сторони підозрюваного.

Суб'єктивна сторона складу злочину - це внутрішня сторона злочину, тобто психічна діяльність особи, що відображає ставлення її свідомості та волі до суспільно небезпечного діяння, котре нею вчиняється, і до його наслідків.

Зміст суб'єктивної сторони складу злочину характеризують певні юридичні ознаки: вина, мотив і мета вчинення злочину. Вони тісно пов'язані між собою, проте їх зміст і значення у кожному випадку вчинення злочину є різними. Відповідно до ст. 23 КК України, виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності, передбаченої цим кодексом, та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності [4, с. 125].

Вина - це центральне поняття кримінального права, основна, обов'язкова ознака будь-якого складу злочину. Вона визначає саму наявність суб'єктивної сторони складу злочину і значною мірою її зміст.

Передумовою вини є осудність особи, яка вчинила злочин, і досягнення нею віку встановленого для кримінальної відповідальності за такий злочин.

Відповідно до ст. 24 КК України умисел поділяють на прямий і непрямий. Прямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і бажала їх настання. Непрямим є умисел, якщо особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння (дії або бездіяльності), передбачала його суспільно небезпечні наслідки і хоча не бажала, але свідомо припускала їх настання.

При прямому умислі, згідно з ч. 2 ст. 24 КК України, особа:

- а) усвідомлює суспільно небезпечний характер своєї дії або бездіяльності;
- б) передбачає настання суспільно небезпечних наслідків;
- в) бажає їх настання.

Перші дві ознаки (усвідомлення і передбачення) характеризують процеси, які відбуваються у психіці суб'єкта і тому складають інтелектуальний момент умислу. Третя ознака (бажання чи свідоме припущення наслідків) характеризує вольову сферу особи і утворює вольовий момент умислу [7].

Усвідомлення суспільно небезпечного характеру вчинюваного діяння означає, що винувата особа розуміє не лише фактичні обставини, які стосуються об'єкта і об'єктивної сторони складу певного злочину, а й його суспільну небезпечність. Наприклад, у разі вчинення крадіжки винуватий усвідомлює, що він порушує право власності, таємно викрадає чуже майно і тим самим спричиняє майнову шкоду потерпілому.

Формулювання «передбачала його суспільно небезпечні наслідки» - це розумове уявлення особи про результати своєї дії або бездіяльності. При цьому передбачення тут має конкретний характер. Особа в цьому разі чітко усвідомлює, що саме від її конкретного діяння настануть або можуть настати суспільно небезпечні наслідки. Відповідно до законодавчого визначення прямого умислу передбачення наслідків може бути неоднозначним: винуватий передбачає можливість або неминучість настання суспільно небезпечних наслідків [6].

Найбільш характерним і таким, що трапляється значно частіше, є передбачення настання наслідків, коли суб'єкт злочину впевнений у реальності їх настання і спрямовує свої зусилля на досягнення цього конкретного результату.

Під бажанням розуміють прагнення досягти конкретного результату, що передбачає свідому і цілеспрямовану діяльність особи. Бажання – це воля, спрямована на досягнення чітко визначеної мети.

Мотив злочину – це обумовлені певними потребами й інтересами внутрішні спонуки, які викликають у особи рішучість вчинити злочин і якими вона керується при його вчиненні. Отже, мотив є рушійною силою злочинної поведінки людини, він передує злочину і значною мірою визначає суспільну небезпеку особи злочинця і вчиненого ним діяння.

Мотив як ознака суб'єктивної сторони складу злочину притаманний лише умисним злочинам, в яких стосується як діяння, так і його наслідків. У необережних злочинах природа мотиву порівняно з умисними злочинами інша. Це лише мотиви суспільно небезпечної поведінки, яка, попри бажання особи, призводить до суспільно небезпечних наслідків. Іншими словами, в необережних злочинах можна говорити про мотиви, які штовхнули особу на певну поведінку, але не на злочин, оскільки злочинного результату свідомість винуватого не припускає.

Мета злочину – це уявна модель майбутнього результату, те, до чого прагне особа, вчиняючи злочин. Отже, якщо мотив – це спонукка, то мета – це бажаний кінцевий результат злочинної діяльності. Мотив і мета тісно пов'язані між собою. Формування мотиву одночасно означає й постановку певної мети. Мотив – рушійна сила, яка веде суб'єкта злочину до досягнення певної мети. Мета є ознака лише злочинів з прямим умислом. Безпомилкове встановлення мети вчинення злочину сприяє правильній кваліфікації діяння.

Емоційний стан – це певні психічні переживання, за наявності яких особа вчинює злочин. Як правило, емоційний стан особи характеризується підвищеним збудженням, в ньому домінують страх, ненависть, виклик громадській думці тощо. Кримінально-правове значення закон відводить лише стану сильного душевного хвилювання, так званому фізіологічному афекту, у стані якого вчиняється злочин. У таких випадках злочин вважається привілейованим [5].

З суб'єктивної сторони злочин, зазначений у ст. 150 КК України характеризується прямим умислом.

В.В.Сташис визначає, що суб'єктивна сторона цього злочину включає:

- вину — прямий умисел,
- мотив — корисливий,
- мету — отримання від праці дитини прибутку [8].

Отже, суб'єктивна сторона злочину, відповідальність за який передбачена ч.1 ст.150 КК України «Експлуатація дітей»

характеризується прямим умислом, корисливим мотивом і метою отримання прибутку від праці дитини.

Список використаних джерел:

1. Декларація прав дітей від 20.11.1959 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_384.
2. Конвенція «Про права дитини» від 20.11.1989 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
3. Кримінальний кодекс України : станом на 28 серп. 2012 р./ Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Паливода А. В. , 2012. – С.216.;
4. Белов О.К. Деякі аспекти характеристики суб'єктивної сторони злочинів проти сім'ї та неповнолітніх / Право України. – 2005. – № 5. – С. 125.;
5. Вітвіцька В.В. Кримінологічні проблеми попередження злочинних посягань на моральний і фізичний розвиток неповнолітніх: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2002. – 20 с.
6. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів: Навч. посіб. / М.Й. Коржанський – 2-ге вид. – К.: Атіка, 2002. – 640 с.
7. Савченко А.В. Сучасне кримінальне право України: Курс лекцій / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2005. – 640 с.
8. Сташис В.В. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. ; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 4-ге вид., переробл. і допов. – Х. : Право, 2010. – 608 с.

Марушак Н.В., к.ю.н., доцент
кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права
Чернігівський національний технологічний університет

ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Однією з найважливіших ознак сучасного демократичного суспільства є повага до прав особи, що має характер відносин, заснованих на нормах моралі та права, на принципах свободи та взаємної відповідальності між державою, суспільством і особистістю, між різними особистостями і соціальними групами [1, с.82-83]. Громадянське суспільство є носієм відповідних цінностей, а держава, в особі її органів і посадових осіб, бере на себе зобов'язання щодо їх реалізації, забезпечення охорони прав своїх громадян і права на реабілітацію в тому числі. Саме на державі лежить відповідальність за допущені недоліки в роботі судових та правоохоронних органів. Слідчі й судові помилки, внаслідок яких до відповідальності притягуються невинні особи, існують, і шкода, яка ними завдається, виражається не лише в кількості неправомірно засуджених осіб, але й у зменшенні авторитету держави. І від того наскільки ефективно вона зможе їх усунути, повернути особі статус повноправного члена суспільства, значною мірою залежить і розвиток самої держави.

Ще у 1883 році І.Я. Фойницький писав: «Проїшли роки, а уникнути притягнення до кримінального суду невинних людство ще не навчилось; прийдуть нові століття – і все ж таки ці випадки будуть повторюватись. Вони неминучі і тому не можуть бути пояснені ні тимчасовою недосконалістю законів, ні випадковими помилками» [2, с.54]. Не погодитися з ним не можна. Дійсно, уникнути неправосудних вироків і інших помилок в ході кримінального судочинства неможливо. Противагою цьому може бути дієвий механізм реабілітації і відшкодування шкоди, без якого беззахисними відчувають себе громадяни, а держава демонструє безпорадність.

У даній сфері суспільних відносин діє Конституція України, Кримінальний процесуальний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Закони України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні». Але, в чинному законодавстві України поняття і порядок реабілітації не розкривається, у т.ч. в Законі України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» № 962-ХІІ від 17.04.1991 р. та Кримінальному процесуальному кодексі, хоча деякі норми цього кодексу (п. 6 ч. 2 ст. 52, п. 5 ч. 1 ст. 284, ч. 4 ст. 447, ст. 525) передбачають існування інституту реабілітації у кримінальному процесі, зокрема, реабілітації підозрюваного, обвинуваченого після його смерті.

Відсилюючи характер норм ст. 130 КПК 2012 р. щодо відшкодування (компенсації) шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю свідчить не тільки про відокремлення реабілітаційних процедур в частині відшкодування шкоди від власне кримінального провадження, але й про відмову законодавця від кодифікації існуючої нормативно-правової бази щодо реабілітації, зокрема, приписів Законів України «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинуві незаконними діями органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, прокуратури і суду», ст. 1176 Цивільного кодексу України. Проте повністю відокремити інститут реабілітації від кримінального провадження неможливо, адже саме в кримінальному провадженні виникає право на реабілітацію. Початком реабілітації завжди є виправдання, закриття кримінального провадження за реабілітуючими підставами, тобто, такими, відповідно до яких особа

визнається невинуватою у вчиненні злочину в порядку, визначеному кримінально-процесуальним законом.

Варто зауважити, що глави, присвячені реабілітації, і процедури часткового відшкодування моральної шкоди реабілітованим шляхом принесення офіційних вибачень передбачені кримінально-процесуальними кодексами Російської Федерації, Азербайджану, Казахстану. Досвід цих країн корисно було б запозичити.

Відсутність законодавчого визначення терміна «реабілітація» компенсується великою кількістю наукових визначень. Адже, правильне розуміння терміна, яким позначається поняття «реабілітація», викликає інтерес не тільки з теоретичної точки зору, а й з суто практичної, бо «без ясного й точного визначення понять, якими ми оперуємо, неможливо в процесі пізнання успішно рухатися вперед, не можна сформулювати суворо обґрунтовані судження й будувати умовиводи, важко уникати двозначності, непорозумінь, плутанини» [3, с.37].

Так, учені Б.Т. Безлепкін, В.В. Владимірова, О.В. Капліна, Ч.С. Касумов, С.В. Наріжний, Л.А. Прокудіна, В.М. Ширяєв, М.Є. Шумило, Г.Б. Яновицька і ін. зробили великий внесок у розробку цього питання. З аналізу праць учених можна зробити висновок, що становлення інституту реабілітації було складним і зараз воно не є завершеним.

На початку 70-х років Б.Т. Безлепкін висловив думку про те, що реабілітація – це «виправдання судом підсудного або припинення кримінальної справи відносно засудженого, обвинуваченого, а також підозрюваного» [4, с.144-145].

О.В. Капліна зазначила, що «реабілітація в кримінальному процесі являє собою систему передбачених законом соціально-правових заходів, спрямованих на повне відновлення в колишніх правах громадянина, якого протиправно притягнули до кримінальної відповідальності, або засудженого, і відшкодування йому завданої шкоди» [5, с.30].

Слушною видається і думка Г.Б. Яновицької щодо сутності реабілітації як комплексного інституту, який регулює відносини, що є предметом різних галузей права [6, с.8].

Автор підтримує думку М.Є. Шумила, який справедливо зазначив, що «неоднозначне тлумачення поняття реабілітації у законодавстві й судовій практиці адекватно відображає ступінь і зміст його наукової розробки» [7, с.54].

На жаль, розробники нового Кримінального процесуального кодексу України не прислухалися до пропозицій правників.

Для повноцінного забезпечення і захисту прав особи, на нашу думку,

необхідно створити дієвий кримінально-процесуальний механізм реабілітації осіб, постраждалих від незаконного кримінального переслідування, тобто, відновлення незаконно порушеного статусу особи як такої, що вважається невинуватою у вчиненні певного кримінального правопорушення, відповідно до правового принципу презумпції невинуватості особи, закріпленого статтею 62 Конституції України, включаючи й офіційні вибачення від імені держави за незаконне порушення цього статусу. Це сприятиме посиленню захисту законних прав, свобод та інтересів громадян України у кримінальному провадженні, зміцненню авторитету правосуддя та підвищенню рівня довіри до судів, реальному втіленню принципів презумпції невинуватості та відповідальності держави перед особою за завдану їй матеріальну та моральну шкоду внаслідок окремих проявів беззаконня у роботі правоохоронних органів, слідства та суду, а також розвитку традиційного інституту реабілітації.

Список використаних джерел:

1. Колодій А. М. Права людини і громадянина в Україні : навч. посіб. / А.М. Колодій, А.Ю. Олійник.– К. : Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.
2. Фойницький І. Я. О вознаграждении невинно к суду уголовному привлекаемых : [речь на юбил. заседании С.-Петерб. юрид. о-ва 20 февр. 1883 г.] / И. Я. Фойницький. – СПб. : Тип. Правительствующего Сената, 1884. – 110 с.
3. Лузгин И. М. Расследование как процесс познания : учеб. пособие / Лузгин И. М. – М. : Высш. шк. МВД СССР, 1969. – 178 с.
4. Безлепкина Б. Т. Судебно-правовая защита прав и свобод граждан в отношениях с государственными органами и должностными лицами / Безлепкина Б. Т. – М. : Учебно-консультационный центр «ЮрИнфоР», 1997. – 128 с.
5. Каплина О. В. Проблемы реабилитации в уголовном процессе Украины : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза» / Каплина Оксана Владимировна. – Харьков, 1998. – 230 с.
6. Яновицька Г. Б. Відновлення майнових прав незаконно засуджених та реабілітованих громадян : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 „Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза” / Г. Б. Яновицька – Харків, 2005. – 20 с.
7. Шумило М. Є. Реабілітація в кримінальному процесі України : монографія / Шумило М. Є. – Харків : Арсіс, 2001. – 320 с.

Марущак О.А., асистент

кафедри теорії та історії держави і права, конституційного права
Чернігівський національний технологічний університет

ОЗНАКИ СУДОВОЇ ВЛАДИ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Судова влада стала об'єктом самостійного наукового дослідження лише в рамках теорії поділу влади. Один із перших мислителів, який створив теорію розподілу влади, Дж. Локк виділяв законодавчу, виконавчу та федеративну владу (тобто владу держави на міжнародній арені), і нічого не писав про судову владу. Шарль Луї Монтеск'є

виокремлював законодавчу і дві виконавчі влади. Одна виконавча влада – це аналог за Дж. Локком, інша – судова, покликана вирішувати спори приватних осіб. Ш. Л. Монтеск'є розробив систему стримувань і противаг між різними гілками влади, проте судовій владі місця у ній не знайшлося. Дж. Вашингтон, Т. Джефферсон, О. Гамільтон, Дж. Медісон почали розглядати судову владу як повноправну гілку у системі розподілу влади.

Судовій владі притаманні як загальні ознаки державної влади, так і певні специфічні ознаки, які вирізняють її з-поміж інших гілок влади.

Найважливішими ознаками судової влади є наступні:

1. Судова влада – вид державної влади. Вона – одна з трьох самостійних гілок державної влади.

2. Судова влада здійснюється тільки спеціальними державними органами – судами. Вони є її безпосередніми носіями. Суд складається з суддів, які працюють на професійній основі, до його складу можуть входити представники народу в якості присяжних, народних і арбітражних засідателів. Наприклад, у ст. 92 Основного закону ФРН сказано: «Судова влада ввіряється суддям» [1].

3. Винятковість судової влади – ознака, тісно пов'язана з названим вище. Ніякі інші органи та особи, крім суду і суддів, не вправі приймати на себе здійснення правосуддя. Відповідно до ст. 91 Конституції Республіки Вірменія: «Правосуддя в Республіці Вірменія здійснюють тільки суди – відповідно до Конституції та законів» [2]. Так, тільки суд може визнати людину винною у скоєнні злочину і піддати її кримінальному покаранню. Наприклад, відповідно до ст. 113 Конституції Королівства Нідерландів: «Вирок, який передбачає позбавлення волі, може бути винесений тільки судом».

4. Судова влада єдина, внаслідок чого встановлено єдність судової системи країни. Вичерпний перелік судів встановлюється у конституції та спеціальних актах кожної країни. Як правило, зміна структури судової системи допускається лише за певних умов, визначених у законодавстві, та шляхом здійснення складної процедури.

5. Незалежність, самостійність і відособленість судової влади. При виконанні своїх повноважень суди у демократичних країнах підкоряються лише конституції та законам. Ніхто не має права давати суддям вказівки, як вирішити те чи інше питання. Судді, розглядаючи справу, не пов'язані позицією і думкою сторін у процесі. Втручання в якій би то не було формі в діяльність суду з метою перешкоджання здійсненню правосуддя тягне за собою відповідальність. Наприклад, ст. 76 Конституції Японії: «Всі судді незалежні і діють, керуючись голосом своєї совісті; вони пов'язані тільки цією Конституцією і законами» [3]. Одночасно з цим незалежність судової влади означає, що судді не мають права підкорятися чієї-небудь

думку і зобов'язані протистояти спробам такого впливу, повинні володіти високими моральними якостями, зберігати вірність закону.

Самостійність судової влади означає, що судова влада неподільна, а рішення суду не вимагають чітких-небудь санкцій або затвердження. Суди утворюють свою відособлену систему, що не входить в яку-небудь іншу державну структуру; організаційно вони нікому не підпорядковані. Взаємодія судів з іншими гілками державної влади здійснюється в рамках закону, що гарантує незалежність суддів і відокремлення судів в самостійну. Крім того, конституції визначають незалежність судової влади. Наприклад, у п. 3 ст. 82 Конституції Грузії 1995 р. зазначено, що «судова влада незалежна і здійснюється тільки судами», у ст. 165 Конституції Арабської Республіки Єгипет 1971 р. у редакції 1980 р. та у п. 2 ст. 117 Конституції Республіки Болгарія 1991 р. проголошено, що «судова влада незалежна».

6. Судова влада здійснюється шляхом судочинства. Судочинство – це форма реалізації судової влади. У більш вузькому сенсі під судочинством розуміють порядок розгляду справ судами.

7. Процесуальний порядок діяльності. Процесуальний порядок, який регулює правила судової процедури, – важлива гарантія законної діяльності судової влади, обґрунтованості та справедливості судових рішень.

8. Підзаконність судової влади означає, що вона діє в межах наданої компетенції відповідно до закону або на його основі. Основою законодавчої регламентації є, передусім, конституція. Більшість сучасних конституцій містить принаймні загальні положення щодо статусу судової влади («Про судову владу» – Конституція Франції, Іспанії, «Правосуддя» – Конституція ФРН, «Суди» – Конституція Португалії). «Ці положення визначають загальні конституційні засади судової влади конкретної країни і встановлюють: а) визначення судової влади як однієї зі складових єдиної системи розподілу влади (місце судової влади у загальній єдиній системі розподілу влади); б) основні принципи організації і діяльності судової системи; в) правовий статус судів; г) судові гарантії прав і законних інтересів громадян» [4].

Крім того, у багатьох країнах існує спеціальне законодавство, що детально розвиває конституційні засади судової влади. Наприклад, це спеціальні закони про судоустрій: «Закон про судоустрій» 1975 р. у ФРН; «Органічний закон про судову владу» 1981 р. в Іспанії; «Судоустрій і судові провадження» розд. 28 Зводу Законів США; або закони, що визначають статус суддів: «Органічний закон про статус магістратури» 1978 р. у Франції.

9. **Обов'язковість постанов судової влади для всіх без винятку державних органів, організацій, посадових осіб і громадян.** Це означає, що рішення суду мають владний характер і підлягають неухильному виконанню на всій території держави. Їх невиконання тягне за собою відповідальність. Наприклад, ст. 115 Конституції Республіки Білорусь проголошує: «Судові постанови є обов'язковими для всіх громадян і посадових осіб» [5].

10. **Об'єктивність.** Ще в давні часи людство усвідомлювало, що судова влада повинна бути об'єктивною. Законодавство більшості країн передбачає право сторони висловити недовіру судді, мотивуючи його заінтересованістю у справі, а також низку обставин, які виключають участь судді у справі саме внаслідок його можливої упередженості (правила відводу суддів передбачені процесуальним законом). Приймаючи рішення, судді обов'язково аргументують його, посилаючись на правову норму. Воля судді (суддів), викладена в ухвалі, постанові, рішенні, вирокі, трансформується у волю судової влади, яка знайшла своє матеріальне закріплення в акті судової влади. Так, наприклад, відповідно до ст. 129 Конституції Азербайджанської Республіки: «Рішення суду повинно ґрунтуватися на законі і доказах» [6].

11. **Легітимність.** Ця ознака свідчить про ступінь довіри суспільства судовій владі, його згоду на неї, готовність до виконання її рішень. Легітимність дуже тісно пов'язана із законністю, а законність є обов'язковою умовою легітимності. Але легітимність передбачає не лише відповідність судової влади вимогам закону, а й неформальне, процесуально не визначене ставлення суспільства до судової влади та її рішень.

До чинників, що впливають на рівень легітимності судової влади, належать: а) незалежність і безсторонність суду при розв'язанні юридичних справ; б) об'єктивність процесу дізнання, правильність його результату; в) справедливість у матеріально-правовому (відповідність діяння і покарання за нього) і процесуально-правовому (надання сторонам рівних можливостей для відстоювання своїх інтересів) аспектах; г) законність (відповідність дій і рішень суду правовим нормам).

12. **Особлива предметна сфера.** Предметна сфера функціонування судової влади має виключний характер. Судову владу залучають до дії лише в умовах розгляду юридичної справи, тобто за умов, якщо: а) хоча б два суб'єкти знаходяться у стані суперечки; б) спір виник щодо відносин, які регулюються правом. Усі конфлікти, що належать до юрисдикції судової влади, мають конкретний, індивідуалізований характер. Завжди відомі сторони конфлікту, час, місце й обставини його виникнення, оскільки це є необхідною передумовою звернення до суду.

13. Ситуативний характер. Судова влада функціонує лише за умови звернення до неї суб'єктів права. За своєю ініціативою суд не розпочинає розгляд юридичних справ. Реалізація судової влади лише в умовах конкретної юридичної справи і лише за умови звернення до неї заінтересованих сторін є ознаками, які підкреслюють ситуативний характер судової влади, її відмінність від законодавчої і виконавчої гілок влади, предметна сфера яких поширюється на більш загальне коло правовідносин.

Отже, судова влада відповідно до теорії поділу влади – самостійна і незалежна сфера публічної влади. Судова влада – самостійна гілка державної влади, суб'єктом якої є суд, що займає особливе місце в системі державних органів і реалізує свої функції в особливій процесуальній формі. Самостійність і незалежність судової влади не варто розуміти так, ніби вона ніяк не залежить від двох інших гілок влади (діє система стримувань і противаг). Законодавча влада визначає структуру судової системи, компетенцію судів, статус суддів і бере участь у формуванні суддівського корпусу. У деяких країнах від виконавчої влади залежить створення належних умов для роботи судів, підготовка кадрів для заміщення суддівських посад і ряд інших організаційних питань.

Список використаних джерел:

1. Основний Закон Федеративної Республіки Німеччина від 23 травня 1949 року
2. Конституція Республіки Вірменія від 05 липня 1995 року
3. Конституція Японії від 3 травня 1947 року.
4. Горшеньова М. С., Закоморна К. О., Ріяка В. О. Конституційне право зарубіжних країн: навч. посіб. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 544 с. // Режим доступу: <http://radnuk.info/pidrychnuku/konst-zar.html>
6. 5. Конституція Республіки Білорусь від 15 березня 1996 року
- Конституція Азербайджанської Республіки від 12 листопада 1995 року.

Немченко Н.Ю., студентка гр. ПР 143
Науковий керівник – Козинець І.Г., ст. викладач
Чернігівський національний технологічний університет

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Світовий досвід в оподаткуванні доходів свідчить про те, що вони посідають важливе місце у забезпеченні фінансової стабільності, соціальної справедливості та сталого економічного розвитку більшості розвинених країн світу. Побудова адаптованої до умов кожної держави системи оподаткування доходів фізичних осіб має важливе значення, адже вона є однією із найбільш пріоритетних і впливових у плані наповнення бюджету, а група платників податку на доходи фізичних осіб (прибуткового податку) є найбільш чисельною.

Однією з найстаріших і найбільш справедливих по відношенню до платників податку на доходи фізичних осіб вважається система прибуткового оподаткування Великої Британії, де згаданий податок становить близько 65 % від усіх прямих податків, що надходять до державного бюджету. Специфікою оподаткування доходів громадян є те, що їхні доходи поділяються на певні частки (шедули), які оподатковуються за окремою методикою. Ставка податку диференційована залежно від річного доходу: 20 %, 25 %, 40 % [1, с. 178].

Зокрема, шедула А об'єднує доходи від власності на землю, будівлі та подібні об'єкти; шедула В – доходи від лісових масивів, що використовуються в комерційних цілях (за умови, що вони не оподатковуються шедулою D); шедула С – доходи від окремих державних цінних паперів, цінних паперів іноземних країн, що випускаються у Великобританії, за якими відсотки виплачуються в Англії; шедула D – прибутки від виробничої комерційної діяльності (в торгівлі, промисловості, сільському господарстві, транспорті), доходи осіб вільних професій, доходи від цінних паперів, що не обкладаються податком по шедулі С, доходи, отримані у вигляді відсотків по позиках, та доходи, одержані за кордоном і переведені в Великобританію; шедула Е – трудові доходи, заробітну плату й пенсію; шедула F – дивіденди й інші доходи компаній, що розподіляються.

Особливістю прибуткового оподаткування населення у Франції є охоплення доходів, що одержуються платником всередині країни, так і тих, які отримано за її межами. При цьому, платником є не фізична особа, а сім'я (якщо платник неодружений – сім'я з однієї особи). Оподаткуванню підлягає сукупний дохід, який зазначається у податковій декларації. Загалом, доходи платника поділяються на сім категорій: плата за роботу за наймом; доходи від оборотного капіталу (відсотки і дивіденди); доходи від торговельної і промислової діяльності підприємств, які не є акціонерними товариствами; доходи від надання в оренду землі та будівель; сільськогосподарські доходи; некомерційні доходи (доходи осіб вільних професій) [2].

Прибутковий податок з фізичних осіб є вагомим у плані надходжень до бюджету Італії. Його суб'єктами виступають приватні особи – резиденти і нерезиденти, а об'єктом оподаткування – їх доходи. Цим податком оподатковуються всі доходи резидентів, отримані не тільки в Італії, але й за її межами.

Нерезиденти ж сплачують податок тільки з доходів, одержаних на території Італії. Всі доходи платників поділяються на п'ять груп залежно від джерел їх надходжень. До першої групи відносяться доходи, отримані від земельної власності, споруд і ведення сільськогосподарської

діяльності. Другу групу складають доходи від різних видів грошової ренти (відсотки за позиками, депозитними і поточними банківськими рахунками, по облігаціях й інших цінних паперах). В третій групі об'єднано усі трудові доходи, в тому числі і доходи осіб вільних професій. Четверта група складається з доходів від приватних комерційних підприємств. П'ята група об'єднує в собі прибуток від спекулятивного перепродажу землі, предметів мистецтва, нерухомості. Всі доходи, по кожній з груп, оподатковуються окремо, відповідно до індивідуальної системи. Розрахунок податку провадиться за ставками, побудованими на принципі складної прогресії: шкала ставок коливається від 10 до 50 %. [3, с. 267].

Особливої уваги заслуговують підходи до побудови особистого прибуткового оподаткування в Німеччині. На частку прибуткового податку з фізичних осіб тут припадає до 40 % дохідної частини державного бюджету. Зараз прибутковий податок справляється за прогресивною шкалою з мінімальною ставкою – 15 % і максимальною – 42 %. Залежно від сімейного стану платники поділяються на 6 класів. Податковий клас залежить, зокрема, від того, чи знаходиться платник у шлюбі, має дітей, є годувальником і т. і. Якщо ж обидва з подружжя мають оподатковуваний дохід, то вони обирають найбільш доцільну для себе комбінацію податкових класів. Податковий клас та відомості про кількість дітей вносять до податкової карти, яку отримують в муніципалітеті. Вона зберігається у роботодавця, і в неї вносяться дані про річний дохід. Об'єктом оподаткування є такі види доходів громадян: доходи від роботи за наймом; доходи від ведення сільського господарства; доходи від підприємницької або вільної професійної діяльності; доходи за вкладками в банках, дивіденди за корпоративними правами, цінними паперами, від нерухомості та ін.

Неоподатковуваний мінімум у Німеччині порівняно до прожиткового і диференційовано залежно від сімейного стану. Характерною особливістю є і те, що в Німеччині створено спеціальний інститут податкових консультантів, які відповідають за правильність нарахування податків [4].

Що стосується податків на доходи фізичних осіб в США, то прибутковий податок з громадян забезпечує понад половину загального обсягу федеральних податкових надходжень і є найвагомим із усіх джерел доходів Федерального бюджету США. Відповідно до системи оподаткування доходів громадян США, оподаткування може здійснюватися як кожного громадянина окремо, так і сім'ї загалом. При цьому платники податку поділяються на чотири категорії, які оподатковуються за різними ставками залежно від доходу: самітні фізичні

особи; подружні пари, які сплачують податки спільно; члени сімей, які виплачують податок самостійно; глави домогосподарств.

Поріг доходу для застосування максимальної ставки для всіх категорій платників єдиний, а для мінімальної ставки різний. У найбільш непривільованому становищі знаходяться неодружені, що, можливо, є ознакою певної демографічної політики, здійснюваної через фіскальні заходи. Ставка оподаткування коливається від 15 до 39,6 % [1, с. 451].

В Канаді індивідуальні оподатковувані доходи громадян обчислюються як різниця між загальним доходом сім'ї і видатками на утримання непрацюючих членів сім'ї, страхові виплати, на навчання та стажування, оплату консультацій податкового інспектора тощо. І це при найвищому життєвому рівні. Громадяни з невисокими зарплатами розміром до 10 тис. 382 дол. (865 дол. на місяць звільняються від прибуткового податку, а ті, хто отримав понад 128 тис., зобов'язані сплатити 29% свого заробітку до державної казни [5].

Багаторівневою та з розгалуженою базою оподаткування є й система прибуткового оподаткування Японії. Так, особи, які проживають в Японії, поділяються на три категорії: нерезиденти; номери на постійне місце проживання або непостійні резиденти; постійні резиденти.

Фізичні особи (наймані працівники та самозайняті особи) сплачують державний прибутковий податок по прогресивній шкалі, що має шість ставок – 5, 10, 20, 30, 40 і 50%, які нараховуються залежно від суми отриманого доходу. Сплачується він щорічно на всі види доходів, отриманих протягом календарного року.

Визначення суми податку до сплати здійснюється двома шляхами: безпосередньо платником під час подання ним податкової декларації та роботодавцем, який обраховує податок з заробітної плати найманої особи.

Окрім того, система прибуткового оподаткування населення Японії має складний механізм вирахувань: функціонує прогресивна система розрахунку неоподаткованого мінімуму, розмір якого коливається від 0,65 млн. ієн до 2,2 млн. ієн в залежності від обсягу валового доходу та персональна знижка, яка додається до неоподаткованого мінімуму й залежить від складу сім'ї. Попри велику кількість доходів, що підлягають оподаткуванню законодавством також встановлено багато пільг та підстав для податкових кредитів. Законом встановлений досить значний неоподатковуваний мінімум, що враховує родинний стан платника податків.

В Японії податкові ставки на доходи фізичних осіб, включаючи місцеві податки, одні із найвищих світі. Навіть після податкової реформи 1988р., що спростила шкалу та зменшила процент податку, найвища гранична ставка податку становить 50% доходів, що перевищують 30 млн.

ен. Нараховується у випадку отримання громадянином надприбутку, тобто доходу, що перевищує 30 млн. єн. Наприклад, якщо японець за рік заробив більше 50 млн. єн, то половину доведеться віддати на користь держави. Якщо до цього додати 15% податок на проживання, то в сумі отримаємо 65% [6].

Таким чином, незважаючи на різні моделі податкових систем, неоднакові принципи їх формування залежно від надання переваг економічній ефективності або соціальній справедливості, що відображається у частці податкових вилучень податок з доходів фізичних осіб є одним із найважливіших елементів податкових систем розвинутих країн ринкової економіки. Звичайно, держави з високим рівнем розвитку при оподаткуванні доходів громадян вирішують завдання, які не є ключовими для українського суспільства. Це пов'язано з тим, що рівень розвитку нашої економіки значно нижчий від розвинених країн, проте, спираючись на їхній досвід, можна вмонтувати певні світові здобутки в українську систему оподаткування.

Список використаних джерел:

1. Якушик І. Д. Податкові системи зарубіжних країн / І. Д. Якушик, Я. В. Литвиненко: Довідник. – Київ : «МП Леся», 2004. – 480 с.
2. Податок на доходи фізичних осіб в умовах інтеграції в європейське співтовариство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economyconfer.com.ua/full_article/971/
3. Танклевська Н.С. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб / Н.С. Танклевська. // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Економічні науки. – 2013. – Т. 1. Вип. 1 (6). – С. 264–268.
4. Оподаткування в Німеччині [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sta.lviv.ua/index.php?id=1789>
5. Світовий досвід оподаткування: Канада [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sts.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/canada/>
6. Світовий досвід оподаткування: Японія. Офіційний портал Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/modernizatsiya-dps-ukraini/arkhiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/japan/>

Полевиченко Я.В., студентка гр. ПР - 134
Науковий керівник - М.Б. Головка, к.ю.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ «СУТЕНЕРСТВО АБО ВТЯГНЕННЯ ОСОБИ В ЗАНЯТТЯ ПРОСТИТУЦІЄЮ»

Відповідно до положень статті 43 Конституції України кожна людина має право на працю, що передбачає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку погоджується [1]. Використання примусової праці людей забороняється, а за найбільш небезпечні форми протиправної експлуатації населення встановлено кримінальну відповідальність. Серед найбільш небезпечних форм

експлуатації людей є сексуальна експлуатація. В Україні набули поширення злочини, пов'язані із сексуальною експлуатацією, зокрема сутенерство, втягнення особи в заняття проституцією та примушування до неї. Ці дії суперечать загальним правилам людської моральності, негативно впливають на стан здоров'я людей, оскільки сприяють поширенню венеричних захворювання, створюють передумови для виникнення та функціонування організованих злочинних угруповань, дають змогу одержати незаконні прибутки, що потребують легалізації.

Положеннями ст.303 Кримінального кодексу (далі – КК) України встановлено кримінальну відповідальність за сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією. На особливу увагу при кваліфікації протиправних дій з ознаками цього злочину необхідно, на наш погляд, приділяти з'ясуванню фактичних обставин, тобто об'єктивної сторони кримінального правопорушення.

Об'єктивна сторона складу злочину завжди пов'язана із зовнішнім виявом суспільно небезпечної і протиправної поведінки особи у формі дії або бездіяльності, яка супроводжується певним психічним станом такої особи. Це вольова поведінка, яка завдає або загрожує завдати шкоди тим чи іншим цінностям, які охороняються кримінальним законом. Характерними ознаками об'єктивної сторони, які властиві майже всім складам злочину, вважаються: 1) суспільно небезпечне діяння особи; 2) спосіб його вчинення у певний час, у певному місці із застосуванням певних предметів, знарядь або засобів; 3) суспільно-небезпечні наслідки у вигляді заподіяння або створення загрози заподіяння шкоди; 4) причинний зв'язок між суспільно небезпечним діянням і наслідками. Але не всі зазначені ознаки об'єктивної сторони входять до кожного складу злочину, а тому й не всі мають значення для кваліфікації [2, с.115]. Обов'язковими ознаками об'єктивної сторони складу злочину вважаються: суспільно небезпечне діяння, його наслідки (загроза їх настання). Ці ознаки визначені в законі або впливають з його змісту і мають бути встановлені при кваліфікації злочину.

Об'єктивну сторону злочину, юридичний склад якого передбачено ст. 303 КК України, утворюють альтернативні діяння: втягнення особи в заняття проституцією; примушування особи до заняття проституцією; сутенерство. У теорії кримінального права здебільшого під проституцією розуміють заняття особою жіночої чи чоловічої статі систематичним наданням сексуальних послуг невизначеному колу осіб протилежної або власної статі за матеріальну винагороду, що є постійним, основним чи додатковим джерелом доходу [3, с.1027].

Втягнення особи в заняття проституцією або примушування її до неї полягає в схиланні особи до такої діяльності визначеними в

законодавстві способами. Це може бути використання обману, шантажу, уразливого стану цієї особи, застосування чи погроза застосування насильства. Способи втягнення на відміну від способів примушування до заняття проституцією різні. Втягнення можливе шляхом використання обману, шантажу чи уразливого стану особи, а примушування – лише шляхом застосування чи погрози застосування насильства. Тому, на нашу думку, ці способи залучення до заняття проституцією необхідно диференціювати залежно від ступеня їх суспільної небезпеки. Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією вважається закінченим із моменту вчинення однієї з дій, передбачених диспозицією ст. 303 КК України.

Слід відмітити, що у ч. 4 ст. 303 КК України в редакції від 01.04.2001 року, сутенерство визначалось як створення, керівництво або участь в організованій групі, що забезпечує діяльність із надання сексуальних послуг особами чоловічої та жіночої статі з метою отримання прибутків. В. А. Ломако вважає, що сутенерство полягає у створенні умов для сексуальної експлуатації осіб, здійсненні нагляду й опіки над ними, захисті від конкурентів, забезпеченні транспортом, відверненні насильства чи обману з боку клієнтів та інших діяч, що забезпечують умови сексуальної експлуатації таких осіб [4, с. 607].

В.Т. Дзюба стверджує, що сутенерство – це діяльність як чоловіка, так і жінки, щодо забезпечення заняття проституцією іншою особою (охорона повій, забезпечення необхідними засобами, надання транспорту, медичної допомоги, підшукування клієнтів тощо). Ця діяльність спрямована на отримання матеріальної вигоди від заробітків за надання сексуальних послуг [5, с. 1028].

На думку В. О. Навроцького, сутенерство може виражатись у наданні приміщень, охороні, транспортуванні проститутток до замовників, звідництві, рекламуванні, встановленні корупційних зв'язків для забезпечення невторчання державних органів тощо. Зазвичай, це здійснюється підпільно або прикривається легальними формами [6, с.884].

Таким чином, під сутенерством слід розуміти здійснення охорони проститутток та нагляду за ними, захист їх від конкурентів, забезпечення транспортом, відвернення насильства чи обману з боку клієнтів, забезпечення необхідними засобами, надання медичної допомоги, підшукування клієнтів, надання приміщень, транспортування проститутток до замовників, рекламування, встановлення корупційних зв'язків для забезпечення невторчання державних органів та недоторканості тощо.

Отже, забезпечення заняття проституцією – це створення надійних для неї умов, надання необхідних засобів до існування особам, що нею займаються, їх захист тощо. Водночас дослідження судової практики

підтверджує, що особи, які займаються сутенерством, зазвичай самі примушують чи втягають до заняття проституцією. Таким чином, змушування або втягнення до заняття проституцією та сутенерство це взаємопов'язана діяльність одних і тих же осіб. Крім того, сутенери з метою забезпечення тривалої злочинної діяльності, а також розширення бізнесу та своїх статків систематично втягають або примушують до заняття проституцією нових осіб. Отже, оскільки в найбільш загальному вигляді всі діяння, що утворюють об'єктивну сторону злочину, пов'язані з діяльністю сутенера, їх можна вважати сутенерством у широкому значенні слова. Таку позицію може бути покладено в основу вдосконалення підстав кримінальної відповідальності за протиправні дії сутенера шляхом розширення визначення сутенерства або розроблення більш чітких критеріїв його відмежування від схожих діянь.

Злочин, передбачений ст. 303 КК України, стосується різноманітних проявів сутенерства, зокрема примушування до заняття проституцією, втягнення в заняття проституцією та вчинення інших дій щодо забезпечення заняття нею. Зважаючи на вищезазначене, можна виділити три альтернативних діяння об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 303, а назву статті змінити на «Сутенерство».

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст. 141.
2. М.І. Бажанов. Кримінальне право України: Загальна частина / За ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація, Ю.В. Бауліна, В.І. Борисова та ін. / Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти.; – К.: Юрінком Інтер; Х.: Право, 2003. – 416 с.
3. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / [Андрушко П. П., Арсенюк Т. М., Бантишев О. Ф. та ін.]; за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – [2-ге вид., переробл. та допов.]. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.
4. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар : у 2 т. / за заг. ред. В. Я. Тація, В. П. Пшонки, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х.: Право, 2013. Т. 2 : Особлива частина / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін. – 2013. – 1040 с.
5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / [Андрушко П. П., Арсенюк Т. М., Бантишев О. Ф. та ін.]; за заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – [2-ге вид., переробл. та допов.]. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.
6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та допов. – К.: Юрид. думка, 2012. – 1316 с.

Пономаренко О.В., студентка гр. ПР-143
Науковий керівник - Козинець І.Г., ст. викладач
Чернігівський національний технологічний університет

ПРАВОВА ПРИРОДА ТА ПОНЯТТЯ ДЕФОЛТУ

За свою історію Україна, як незалежна держава, мала два випадки дефолту (у 1998 та 2000 рр.). Розмови експертів про вірогідність дефолту України знов почалися, коли світова фінансова криза лише набирала обертів. За даними агентства Bloomberg у 2015 р. Україна зайняла 1 місце

в списку країн, яким загрожує дефолт [1]. Причини – великий обсяг зовнішнього боргу (експерти Світового банку оцінили зовнішній борг України на 2015 рік у 156,7% ВВП) і сповільнене зростання економіки. У своїх оцінках експерти виходили з розміру зовнішнього боргу, а також фінансової і політичної стабільності в країні. У зв'язку зі складною економічною ситуацією та стрімким зростанням зовнішнього боргу дослідження сутності дефолту та його можливих наслідків для України є доволі важливим та актуальним питанням.

Дослідження щодо сутності, оцінки та наслідків дефолту знаходяться в центрі уваги зарубіжних науковців і спеціалістів-практиків, а також серед вітчизняних економістів, завдяки роботам яких сформульовано підґрунтя для подальших наукових досліджень, зокрема, це – Л. Гевлич, А. Чухно, В. Башко, Ю. Ребрик та інші.

Дефолт (англ. default – невиконання обов'язків) – стан у кредитних відносинах, що настає, коли позичальник не виплачує свої борги або платежі, порушення платіжних зобов'язань позичальника перед кредитором, нездатність проводити своєчасні виплати за борговими зобов'язаннями або виконувати інші умови договору позики. Цим терміном позначають будь-які види відмови від боргових зобов'язань (тобто він певною мірою є синонімом поняття «банкрутство»), але, як правило, його використовують вужче, маючи на увазі відмову центрального уряду або муніципальної влади від своїх боргів.

Існує різниця між поняттями дефолт – невиконання фінансових обов'язків, неплатоспроможність – неможливість виплачувати зобов'язання, та банкрутство – визнана судом фінансова неспроможність.

Поняття дефолт схоже на поняття банкрутство, але їх не варто плутати: банкрутство – особливий стан юридичної або фізичної особи, при якому є формальне підтвердження про неможливість або часткової можливості погасити борги. Отже, перед банкрутством завжди спостерігається дефолт.

Як правило, стан дефолту переживають юридичні особи, комерційні структури, які не можуть виплатити за борговими зобов'язаннями. Такими борговими зобов'язаннями можуть бути облигації, банківські позики (кредити), векселі, заставні, чеки тощо.

Дефолт – найгірше, що може бути вписано в кредитній історії. Якщо у приватної або юридичної особи був помічений дефолт по позичках, то ймовірність отримання кредиту падає практично до нуля. Отже, якщо ви хоч раз не повернули борг, вам навряд чи дадуть позику ще раз, навіть якщо справи налагодилися. Важливо розуміти, що потім, в результаті формального підтвердження дефолту, тобто банкрутства, можна позбутися майна, яке буде використано для погашення боргу

кредиторам. Наприклад, якщо ви не виплатите ваш автокредит, то кредитор у вас відбере машину. Те ж саме і у великих компаніях: якщо дефолт, то майно використовується для погашення боргу.

Існує два типи дефолтів для фізичних та юридичних осіб: технічний дефолт (формальне порушення умов договору) та дефолт з обслуговування боргу (фактична невивплата).

Також є ще третій тип дефолту, страшніший, ніж будь-який попередній: суверенний дефолт, який означає неможливість держави виплачувати по боргах.

Технічний дефолт (англ. technical default) відбувається тоді, коли боржник порушує якусь певну умову кредитного договору. Приміром, якщо в договорі позики вказується мінімальне значення якогось мультиплікатора фінансових показників компанії – позичальника, і значення показника вийшло за обумовлені межі, то настає технічний дефолт. Але це не означає, що позичальник не виплатив або не виплачує борг (хоча може бути і таке). Або, приміром, вимога у договорі позики мати капітал на певну мінімальну суму може бути порушена позичальником, що теж призведе до технічного дефолту.

Дефолт з обслуговування позикових коштів (англ. debt service default) – це фактична невивплата. Незалежно від того, на якому рівні у позичальника фінансові показники і вартість поточних активів, якщо позичальник виплатив лише частково, невивплатив, або виплатив невчасно, то відбувається дефолт з обслуговування боргу. Найгаласливішим корпоративним дефолтом, є дефолт фінансової компанії Lehman Brothers, який відзначив кінцеву неминучість світової фінансової кризи, що почалася в 2008 році. У США це був найбільший дефолт, і другий у світі (після банкрутства Nortel Networks).

Суверенний дефолт відрізняється від інших видів дефолтів не тільки своїми масштабами (яких розмірів може досягти борг держави), а й однією важливою відмінною рисою: дефолт по державних боргах не може тягти юридичну підтримку держави (банкрутство), тому що держава не може допомогти сама собі. У разі дефолту за зовнішніми боргами, як правило, переглядаються умови договору з інститутом – або країною-кредитором [2].

Як правило, дефолти трапляються в країнах з неефективними, витратними і корумпованими економічними системами. Яскравим прикладом є «російський дефолт» 1998 року. В кінці 90-х років стало зрозуміло, що Росія так і не змогла побудувати ефективну економіку після розпаду радянської системи. В країні був катастрофічний спад виробництва практично всієї продукції, а основу експорту, як і сьогодні, становили природні ресурси. Останнім поштовхом стала фінансова криза

в Азії 1997 року і спад попиту на нафту. Прийшов момент, коли Росія не змогла обслуговувати свої борги. Ситуацію не врятував навіть кредит МВФ на суму 22,6 мільярда доларів. У серпні 1998 року російський уряд оголосив дефолт по внутрішньому боргу, номінованого в рублях, а іноземних кредиторів попросив про відстрочення платежів. Наслідком цього кроку стало виведення капіталів іноземними інвесторами, що практично призвело до колапсу на російському ринку акцій, який тоді тільки-но ставав на ноги. У серпні 1998 року в один момент звалилися всі несучі конструкції бюджетної і кредитно-грошової системи Росії. До найнижчих показників впав збір податків. Темпи інфляції прискорилися втричі. На фоні чотирикратної девальвації це ще більше знецінило доходи скарбниці, громадян і підприємств. У підсумку валовий внутрішній продукт скоротився втричі і став меншим, ніж ВВП Бельгії. Росія перетворилася на одного з найбільших боржників у світі. Від повного краху російську економіку врятувало зростання цін на нафту, яке почалося незабаром. За рахунок доходів від експорту вдалося зміцнити фінансове становище, не проводячи ніяких реформ.

Ще один показовий приклад повного дефолту стався в Аргентині у 2001 році. Величезний торговельний і платіжний дефіцит призвів до того, що на межі століть країну почали покидати іноземні інвестори на фоні нестримного падіння песо. Люди масово забирали з банків заощадження й переводили їх у долари. А коли уряд обмежив вилучення вкладів, країну охопила паніка. У 2001 році Аргентина оголосила себе неплатоспроможною по всьому обсягу зовнішнього боргу. В підсумку країна занурилася в п'ятому: іноземні інвестори розбіглися, притік капіталу припинився, рівень безробіття зріс до 25%, сільське господарство опинилось у жалюгідному стані, закрилося багато підприємств, чимало людей втратили дах над головою. Тільки у 2005 році уряд досягнув угоди з кредиторами, згідно з якою знецінені облігації замінилися іншими, більш довгостроковими і менш вартісними (25-35% від початкової вартості). Наслідки дефолту країна переживає досі, практично безперервно перебуваючи у стані глибокої економічної кризи. Її розвиток відкинувся на роки назад [3].

У різний час дефолти траплялись і в інших країнах, наприклад, у Північній Кореї 1987 року, в Мексиці 1994 року, в Уругваї 2003 року та ін. Отож сьогодні в Україні багатьох цікавить, чи можливий дефолт у нашій державі? І відповідь тут, на жаль, однозначна – можливий. У 2016 році Україна для погашення державного боргу повинна виплатити 234,26 млрд грн. З цієї суми на зовнішній борг припадає 79,8% або 186,854 млрд грн. [4].

До революції наш борг не був відносно невеликим. Він становив 40-45% від ВВП, що не вважається критичним показником. Однак революція та війна внесли свої корективи. Країна втратила значну частину економіки, через що знизився ВВП. Водночас відбулася різка девальвація національної валюти. А оскільки зовнішні борги України в основному в доларах і євро, то їх вартість у гривнях різко зросла. Сьогодні ми фактично маємо ситуацію, коли самостійно розрахуватися з боргами наша держава не в змозі. Врятувати її від дефолту фактично може кредит МВФ у розмірі 10 млрд. доларів. За допомогою цих коштів ми матимемо змогу обслуговувати борг та уникнути дефолту. Однак Міжнародний валютний фонд вимагає виконати ряд умов і тому досі зволікає з рішенням про позику. По суті їхні вимоги є справедливими, адже вони мають бути певнені, що Україна зможе самостійно розрахуватися по боргових зобов'язаннях. А для цього потрібно провести реформи, які, з одного боку, дозволять створити ефективну державу, а з іншого – скоротити навантаження на бюджет за рахунок соціальних стандартів. Отже, якщо Україна не виконає вимоги МВФ і не отримає чергову позику вірогідність дефолту є критично високою [5, с. 189-190].

Таким чином, дефолт – це фактична невіплата за боргами, яка може бути результатом небажання, неможливості позичальника, або невиконанням якогось пункту за кредитним договором. Після дефолту, юридичні та фізичні особи, як правило, оголошуючи себе банкрутами, проходять юридичні процедури. З декількох типів дефолтів, суверенний дефолт – найнебезпечніший, тому що він тягне за собою невіплату великій кількості людей чи державам, і величезний за масштабами невіплаченого боргу.

Список використаних джерел:

1. Список країн яким загрожує дефолт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.businessinsider.com/countries-most-likely-to-default-march-2011-3#6-ukraine-13>
2. Поняття дефолту та його види [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://financeukraine.com.ua/default/>
3. Дефолт в іноземних країнах, його наслідки [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pravo.pp.ua/55149-defolt-krayini-prichini-nasltdki.html>
4. Башко В. Й. Безпечний рівень державного боргу / В. Й. Башко [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ecofin.org.ua/wpcontent/uploads/2012/12/debt-ratio.pdf>.
5. Ребрик Ю. С. Діагностика фінансової кризи України у контексті зовнішньоекономічної інтеграції / Ю. С. Ребрик, А. В. Сириця // Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр ТНЕУ «Економічна думка», 2015. – Том 14. – № 3. – С. 187-195.

Райнін І.Л., кандидат наук з державного управління,
голова Харківської обласної державної адміністрації,
Харківський національний університет внутрішніх справ
(м. Харків, Україна)

НЕДОЛІКИ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ

Правоохоронна складова розвитку регіонів характеризується високим ступенем громадської активності, що здебільшого обумовлено значним рівнем корумпованості правоохоронних органів та судової влади, котра призводить до численних порушень прав і законних інтересів громадян та суб'єктів господарювання. З метою подолання цього негативного суспільного явища та упередження свавілля тих, хто повинен захищати, і створюються громадські об'єднання, діяльність яких пов'язана з правоохоронною та правозахисною сферою. Прикладом таких об'єднань є: громадська організація «Правоохоронна спілка «Честь і чистота», Запорізька міська правоохоронна організація «Спілка по захисту прав людини», Всеукраїнська громадська організація «Українська правозахисна асоціація» (дата реєстрації 14.06.2012 р.), Запорізька міська правоохоронна організація «Спілка по захисту прав людини» (дата реєстрації 25.03.2013 р.), Всеукраїнська громадська організація «Українська правозахисна асоціація» (дата реєстрації 25.06.2009 р.) [1].

Останнім часом законодавство у сфері правоохоронної діяльності рухається у напрямку побудови механізмів взаємодії з інститутами громадянського суспільства, що відображається у профільних нормативно-правових актах. Так, згідно з п. 9 ст. 3 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14.10.2014 р. № 1698-VII, одним із основних принципів його діяльності є взаємодія з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування, громадськими об'єднаннями [2]. Отже, вбачається, що громадські об'єднання мають можливість брати участь у реалізації державної та регіональної політики у сфері боротьби з корупцією. Стаття 5 Закону № 1698-VII, регламентує право Директора Національного бюро створювати комісії, які вивчають питання порушення прав осіб, котрі співпрацюють з Національним бюро, та виносять рекомендації щодо усунення зазначених порушень. До складу таких комісій можуть входити представники громадських об'єднань, рекомендації яких є обов'язковими

до розгляду державними органами та органами місцевого самоврядування [2].

Деяко схожі принципи взаємодії з інститутами громадянського суспільства, передбачені і Законом України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 р. № 580-VIII, зокрема:

– проекти нормативно-правових актів, що стосуються прав і свобод людини, обов'язково проходять громадські обговорення (п. 6 ст. 9 Закону № 580-VIII);

– діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці і взаємодії з населенням, територіальними громадами та громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб (ч. 1 ст. 11 Закону № 580-VIII) [3].

Недоліком зазначених нормативно-правових актів є наявність неузгодженості окремих положень щодо становища громадських об'єднань. Наприклад, поряд з положеннями ст. 3 Закону № 1698-VII, у яких одним із принципів діяльності Національного бюро є взаємодія з громадськими об'єднаннями, ст. 4 встановлює заборону щодо незаконного втручання громадських об'єднань в діяльність Національного бюро. У ч. 3 ст. 4 Закону № 1698-VII йдеться, що будь-які письмові чи усні вказівки, вимоги, доручення тощо, спрямовані до Національного бюро чи його працівників, які стосуються питань досудового розслідування у конкретному кримінальному провадженні і не передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України, є неправомірними та не підлягають виконанню [2].

Однак не зрозуміло, чи слід такі дії вважати незаконним втручанням в діяльність Національного бюро. Якщо так, то необхідно змінити редакцію ч. 3 ст. 4 Закону № 1698-VII, розпочавши її словами «незаконним втручанням в діяльність Національного бюро є: ...», якщо ж ні, то необхідно на законодавчому рівні закріпити визначення терміну «незаконне втручання». Внесення відповідних змін надасть можливість конкретизувати правове становище громадських об'єднань у правовідносинах з іншими державними інституціями.

Вбачається, що такі суперечливі положення в чинному законодавстві призводять до того, що громадські об'єднання використовуються як своєрідне джерело інформації для правоохоронних органів, в рамках якого мобілізуються та систематизуються відомості про протиправну діяльність посадових осіб, громадян, підприємств, інших суб'єктів. Останні на власний розсуд використовують ці відомості, жодним чином не звітуючи про це представникам громадськості. Враховуючи високий рівень корумпованості влади цілком ймовірно, що ці відомості можуть бути використані на користь посадових осіб та

працівників правоохоронних органів, наприклад, для політичного шантажу, отримання неправомірної вигоди, залякування тощо.

Правоохоронна складова розвитку регіонів відіграє важливе значення, оскільки утвердження ідеї верховенства права, подолання корупції та правового нігілізму влади, є передумовою розвитку інших сфер суспільного життя територіальних утворень (економічної, соціальної, культурної тощо). За таких умов взаємодія громадських об'єднань з правоохоронними органами та судовою владою, є вкрай необхідною, адже вона дозволяє врівноважити інтереси держави та народу, а також забезпечує сторонній, незалежний контроль за сферою публічного адміністрування. З урахуванням цього, усунення законодавчих недоліків взаємодії громадських об'єднань з правоохоронними органами, є передумовою ефективної співпраці владних установ з інститутами громадянського суспільства.

Доцільно розробити та затвердити Загальнодержавну концепцію розвитку інститутів громадянського суспільства, яка має містити вичерпний перелік механізмів взаємодії громадських об'єднань з центральною владою та органами місцевого самоврядування, а також чіткі напрями розвитку інститутів громадянського суспільства. Розробка такої концепції надасть можливість максимально наблизити статус громадських об'єднань в Україні до статусу неурядових організацій, які здійснюють свою діяльність в рамках Європейського Співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Реєстр громадських об'єднань [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rgo.informjust.ua/>.
2. Про Національне антикорупційне бюро України : закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 47. – Ст. 2051.
3. Про Національну поліцію : закон України від 02 липня 2015 р. № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 40–41. – Ст. 379.

Савицька О.О., студентка гр. ПР-124

Науковий керівник - Керноз Н.Є., старший викладач
Чернігівський національний технологічний університет

ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ АНАЛОГІЇ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ СУДОЧИНСТВА: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Україна сьогодні - це країна, яка стоїть на порозі кардинальних змін, що стосуються не лише економічної, соціальної, політичної сфери, а й у першу чергу – правової. Не зважаючи на велику кількість нормативно – правових актів, законодавець не може врегулювати всі відносини і тому існують прогалини в праві, одним із способів подолання яких при вирішенні справи у суді є застосування аналогії.

Питання щодо використання аналогії процесуального закону, як засобу подолання прогалин у нормативному регулюванні правовідносин у сфері здійснення судочинства є актуальним як з наукової точки зору, так і з точки зору практичного застосування. Існують різні точки зору на дане питання, одні науковці виступають за існування інституту аналогії права (В.І. Авдюков, А.Т. Боннер, Л.Ф. Лісницька, А.А. Мельников), інші вважають, що такий інститут порушує жорстку процесуальну форму та призводить до ігнорування принципу законності (Н.А. Власенко, П.Я. Трубніков). Деякі науковці вказують на можливість використання аналогії права, але по відношенню до цивільно-процесуального права, а не права в цілому [5,60].

Багато уваги науковці приділяють розмежуванню права за аналогією на аналогію права та аналогію закону. При аналогії права справа вирішується, на основі засад чинного законодавства і принципів права (гуманізму, справедливості, рівноправ'я тощо), а при аналогії закону застосовується правова норма, що регулює суміжні, аналогічні відносини. Дане положення закріплено на законодавчому рівні в ЦПК України та КАС України.

Науковці стверджують, що інститут аналогії в цивільному процесуальному праві є об'єктивно необхідним казуальним засобом подолання прогалин в праві. Він дозволяє оперативного зглядити прорахунки законодавця, забезпечити дію юридичних норм відповідно до вимог суспільних відносин, що розвиваються. Застосування інституту цивільно-процесуальної аналогії забезпечує ширший судовий захист і реалізацію принципів цивільного судочинства, адже суд не може відмовити в правосудді, пославшись на відсутність процесуальної норми, що регулює провадження по даній категорії справ (ч. 9 ст.8 ЦПК України) [1].

Усвідомлюючи високий рівень новітнього цивільного процесуального законодавства, не можна констатувати його бездоганність. Необхідність застосування процесуальної аналогії вбачається при апеляційному провадженні, коли зі скаргою звертається особа, яка не має права на таке звернення, або коли оскаржується процесуальний акт, який не підлягає оскарженню. Також суди апеляційної інстанції вимушено застосовують аналогію процесуальної норми при призначеннях справ до розгляду в апеляційному суді, оскільки ст. 302 ЦПК не зазначає, чи потрібно при призначенні справи до розгляду в апеляційному суді постановляти ухвалу і яку саме [7, 75]. На жаль, цей перелік великої кількості існуючих прогалин також є досить істотним, особливо що стосується заочного розгляду справи, розгляду справи в окремому провадженні, в апеляційному провадженні тощо. Тому і сьогодні відмовитися від застосування аналогії процесуального законодавства майже неможливо [6, 185].

У Кримінальному процесуальному кодексі України вказується, що у разі якщо в КПК України відсутнє конкретне або однозначне положення для регулювання певних процесуальних відносин, що виникають під час кримінального провадження, застосовуються загальні засади кримінального провадження, визначені ч.1 ст. 7 КПК України. Законодавець надає пріоритетне значення засадам кримінального провадження, стосовно інших норм, проте багато науковців вказують на необхідність доповнити ст. 9 КПК України положенням, щодо застосування інституту аналогії та визначити умови його застосування. Адже на практиці існують такі правовідносини, які не можуть бути врегульовані за допомогою використання основних засад кримінального провадження.

Фундаментальними принципами адміністративного судочинства є принципи верховенства права та законності. Відповідно до ч.4 ст.8 Кодексу адміністративного судочинства України, вагомою складовою верховенства права є важливе положення відповідно до якого «забороняється відмова в розгляді та вирішенні адміністративної справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини»[2]. Фактично, цією нормою визнано те, що права людини і громадянина мають бути захищені в будь-якому разі, навіть за умов існування прогалин у праві. Більш того, законодавець у межах принципу законності, закріпленого у статті 9 КАСУ, вказав на можливі способи вирішення адміністративних справ, за відсутності відповідного правового регулювання спірних відносин, зокрема, відповідно до ч.7 ст.9 КАС України «в разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону), а за відсутності такого закону суд виходить із конституційних принципів і загальних засад права (аналогія права)»[2].

Відповідно до ч.6 ст.4 Господарського процесуального кодексу України «забороняється відмова в розгляді справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства» [3]. Однак само по собі це законодавче положення, не є підставою для застосування господарськими судами закону і права за аналогією. За таких умов проблема застосування господарськими судами закону і права за аналогією набуває практичної гостроти й актуальності [4,459].

Варто відзначити, що головною функцією Верховного Суду України є забезпечення єдності судової практики судів всіх юрисдикцій та усунення прогалин в законодавстві. В ЦПК України, КАС України і в ГПК України міститься норма, яка вказує що однією з підстав перегляду судових рішень Верховним Судом України є неоднакове застосування судом (судами)

касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, внаслідок чого ухвалено різні за змістом судові рішення у подібних правовідносинах. В Постанові Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про судову практику застосування статей 353-360 Цивільного процесуального кодексу України» зазначено, що під неоднаковим застосуванням одних і тих самих норм матеріального права слід розуміти різне застосування правил аналогії права чи закону в подібних правовідносинах. Зміст правовідносин з метою з'ясування їх подібності в різних рішеннях суду (судів) касаційної інстанції визначається обставинами кожної конкретної справи. Таку правову позицію підтримують Вищий адміністративний суд України та Вищий господарський суд України.

Крім того будь-яке рішення ВСУ має бути обґрунтованим, тобто воно має містити висновок про правильне застосування норми матеріального права щодо спірних правовідносин та обґрунтування помилковості (чи правильності) висновків суду касаційної інстанції з цього питання. Проте в ГПК України все ще не міститься норма, яка б чітко вказувала на порядок та межі застосування аналогії права чи аналогії закону. У перспективі такі положення доцільно було б закріпити в Господарському і Господарському процесуальному кодексах [4,461].

Таким чином, аналогія процесуального закону є дієвим інструментом подолання існуючих прогалин діючого законодавства. Особливо це відчутно у період проведення чергової судової реформи, яка сьогодні відбувається в Україні. Саме визнання законодавцем можливості використання аналогії процесуального закону дозволить уникнути так званих «фактичних процесуальних відносин» або «фактичної процесуальної діяльності», надавши судам можливість забезпечувати права та інтереси відповідних осіб, а не відмовляти у здійсненні правосуддя з формальних причин.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2004. - № 40-41, 42 із змінами.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 року №2747- IV. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2005. - №35-36, 37 із змінами.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР).-1991.-№ 6 зі змінами
4. Коваль В. М. Застосування господарськими судами закону і права за аналогією / В. М. Коваль // Форум права. - 2011. - № 1. - С.467.
5. Колотова О.В. Допустимість застосування аналогії у галузях права/ О. В. Колотова // Держава і право : 36. науков. праць. - 2009/1. - № 2 (44). - С. 98
6. Косаренко О. І. Проблеми аналогії в контексті реформування цивільного судочинства/ О.І. Косаренко //Вісник Академії адвокатури України.- 2010.-№18.-С.237
7. Савченко М.Д. Суддівський розсуд у швидкому процесі. Національний університет «Києво- Могиллянська академія». - Т. 26: Юридичні науки /НаУКМА; Редкол.: В. Брюховецький та ін. - К, 2004. – С.-96

Саврацька Ю.М., студентка групи ПР-121
Науковий керівник - Шпомер А.І., к.ю.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

В Україні на сьогодні досить актуальним є питання реформування відносин, що складаються із застосування господарського процесуального законодавства. Господарський суд займає особливе місце у судовій системі України як гарант законності і стабільності в господарських правовідносинах, що здатний надійно забезпечувати одну з основних конституційних вимог щодо рівності всіх суб'єктів права власності перед законом.

Відповідальна місія покладена на господарські суди на сучасному етапі розвитку України – щодо забезпечення належного судового захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, розширення та поглиблення започаткованих економічних реформ і підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Здійснюючи правосуддя, господарські суди безпосередньо сприяють позитивним економічним перетворенням у державі, формуванню конкурентного середовища з-поміж суб'єктів господарювання всіх форм власності.

Діяльність господарських судів наразі стає важливим засобом реалізації державної економічної політики, оскільки, приймаючи рішення в господарських справах, вони здійснюють оцінку законності конкретних дій суб'єктів господарювання і спрямовують їх діяльність у правове поле.

На сьогодні існує чимало проблем та недоліків господарського судочинства. Потребують врегулювання існуючі прогалини в чинному законодавстві, а також існує необхідність належним чином визначити повноваження господарського суду в умовах суттєвого реформування законодавства, судової системи та судочинства в Україні.

Раніше внесені зміни до ГПК містять чимало, позитивних моментів, серед яких, зокрема, впровадження автоматизованої системи документообігу, що повинна забезпечувати об'єктивний розподіл справ між суддями з додержанням принципів черговості та рівної кількості справ для кожного судді. Прийнято ряд позитивних змін спрямованих на унеможливлення зловживання своїми процесуальними правами сторін у справі. Ці зміни в господарському процесуальному кодексі дійсно сприяють вдосконаленню судового процесу в господарських судах, але залишається ще велика кількість питань які потребують врегулювання[3].

Вважається, що всі новації, безперечно, повинні бути спрямовані на забезпечення здійснення ефективного, швидкого та неупередженого правосуддя у господарських справах, удосконалення правового регулювання господарського процесу з урахуванням європейських стандартів щодо поліпшення судового захисту підприємців, інших осіб, які є учасниками господарського судочинства. Зокрема, не вирішеним залишається питання суттєвого скорочення процесуальних строків розгляду справ господарськими судами. Питання щодо скорочення строків розгляду справ в судді та їх порушення завжди залишались актуальним для усієї судової системи України. Запропонований законодавчий алгоритм розв'язання даного питання шляхом скорочення строків розгляду справи та неможливості їх продовження, на нашу думку, не призведе до повноти та всебічності судового розгляду[1]. Так, вважається деякі господарські справи можна розглядати через надсилання позовної заяви в електронному вигляді. Це дасть можливість скоротити час розгляду справи, та матеріальні затрати учасників процесу.

Невирішеним залишається питання ухвалення усіх судових рішень у нарадчій кімнаті. Зокрема, доцільність прийняття рішення по справі за результатами оцінки доказів, поданих сторонами та іншими учасниками господарського процесу, а також доказів, які були витребувані господарським судом, у нарадчій кімнаті сумніву не підлягає. Але в даному випадку потрібно або ототожнювати, або розрізняти судові рішення (даний термін введено в статті 82 ГПК України) та рішення (стаття 82 ГПК України). При цьому, якщо дана термінологія різниться за суттю та за змістом, то треба передбачити конкретний перелік усіх судових рішень, ухвалення яких повинно відбуватись у нарадчій кімнаті.

Проведене дослідження з питань вдосконалення правового врегулювання господарського процесу дозволяє зробити деякі висновки. Господарський процесуальний кодекс України справді потребує доопрацювання та прийняття його в новій редакції. Вважаємо за необхідне в ГПК передбачити таку можливість, як подання позовної заяви в електронному вигляді, та скорочення строків розгляду господарських спорів. Все це сприятиме забезпеченню здійснення ефективного, швидкого та неупередженого правосуддя у господарських справах, удосконаленню правового регулювання господарського процесу з урахуванням європейських стандартів щодо покращення судового захисту підприємців, інших осіб, які звертаються до господарського суду, держави.

Список використаних джерел:

1. Господарський процесуальний кодекс України: станом на 16 серп.2010 р. / Верховна Рада України. Офіц.вид.-Київ:Парлам.вид-во, 2010.-84с.
2. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України / за ред. О. І. Харитонова. – 2-ге вид., переробл. та допов. – К. : Істина, 2010. – 344 с.
3. Беляневич В. Е. Господарський процесуальний кодекс України : науково-практичний коментар / В. Е. Беляневич. – К. : Юстініан, 2006. – 872 с.

Сіра І.В., Дорошенко А.В., студентка 3 курсу,
група СЗ-131, факультет соціальної роботи
Чернігівський національний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ ВИРІШЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ

У процесі трудової діяльності між працівниками і власниками підприємств або уповноваженими ними органами можуть виникати й часто виникають різного роду непорозуміння. Здебільшого вони носять індивідуальний характер, для вирішення яких законодавством про працю передбачено певний порядок, що є досить відпрацьованим і сталим. Час від часу більшість найманих працівників потрапляють у такий стан, що не мають можливості право на утримання від своїх роботодавців належних до виплати грошових коштів.

З'ясування правової природи та причин виникнення трудових спорів є важливим, оскільки це дозволить не лише зрозуміти суть цього складного явища суспільного життя, а й віднайти нові шляхи удосконалення трудового законодавства.

Необхідно зазначити, що інститут вирішення трудових спорів в Україні розвивався досить непослідовно. З прийняттям у 1922 р. Кодексу законів про працю УРСР було передбачено вирішення трудових спорів у органах примирно-третейського розгляду (розцінно-конфліктних комісіях, примирних камерах і третейських судах), а де трудових сесій не організовано – в народному суді. Таким чином, незважаючи на те, що цілий ряд теоретичних положень та понятійний апарат не був достатньо розроблений, існувала ефективна правова система з вирішення трудових спорів [4].

Норми, які формують існуючу систему захисту трудових прав та інтересів працівників, встановлені у низці законодавчих актів, що ускладнює їх правозастосування, а передбачена процедура розгляду трудових спорів є настільки складною, що використати своє право на захист трудових прав та інтересів є не простим завданням.

Так, загальний досудовий порядок вирішення індивідуальних трудових спорів встановлений главою XV Кодексу законів про працю України, для окремих категорій працівників встановлено спеціальний

порядок, особливості якого визначаються законами України «Про судоустрій і статус суддів», «Про державну службу» тощо.

Водночас, Конституція України гарантує людині і громадянину захист її прав і свобод судом. Тому, незважаючи на те, що КЗпП передбачає досудовий порядок вирішення індивідуальних трудових спорів, працівник сам може обрати судовий порядок вирішення спору, що передбачений Цивільним процесуальним кодексом України, Кодексом адміністративного судочинства України. Правозастосування трудового законодавства відбувається також з урахуванням постанов Верховного Суду України. Колективні трудові спори вирішуються згідно з Законом України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» та нормативними актами Національної служби посередництва і примирення [1]. Певні особливості, що пов'язані з актами, формами та суб'єктами соціального діалогу та впливають на вирішення колективних трудових спорів, передбачені Законами України «Про колективні договори та угоди», «Про соціальний діалог в Україні», «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності», «Про організації роботодавців, їх об'єднання, права і гарантії їх діяльності», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні».

Формування системи вирішення колективних трудових спорів розпочалося з прийняттям Закону України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)», який визначив правові та організаційні засади функціонування системи заходів по їх вирішенню [2].

З метою сприяння врегулюванню колективних трудових спорів Указом Президента України від 17 листопада 1998 року № 1258 було утворено постійно діючий державний орган - Національну службу посередництва і примирення .

Аналіз практики вирішення трудових спорів в Україні показав, що індивідуальні трудові спори сконцентровані на судовому порядку їх вирішення, а колективні трудові спори, навпаки, мають лише позасудовий порядок врегулювання трудових спорів і позбавлені можливості розгляду у суді. Оскільки трудові спори вирішуються інстанціями та судами різної юрисдикції, законодавча база щодо питань, пов'язаних з трудовими спорами, не є систематизованою, виникає необхідність реформування системи вирішення трудових спорів в Україні.

Загальноєвропейська практика класифікації трудових спорів за суб'єктним складом та предметом спору передбачає поділ на чотири головні види: колективні, індивідуальні; спори інтересів та спори права. Розподіл на спори прав і інтересів було запропоновано Європейською фундацією покращення умов життя і праці (European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions). З позиції Міжнародної

Організації Праці, спір права – це спір щодо порушення або тлумачення існуючого права (або зобов'язання), закріпленого у законодавстві, колективній угоді або трудовому договорі. Його сутність полягає у твердженні, що працівник або група працівників не отримали того, що їм належне по праву. Спір інтересів виникає з незгоди щодо майбутніх прав і зобов'язань, і зазвичай є результатом невдалих переговорів щодо укладання колективної угоди. Спір інтересів породжується не існуючими правами, а інтересом однієї зі сторін створити таке право через включення його до колективної угоди і спротивом іншої сторони [3].

Отже, реформування системи вирішення трудових спорів повинно базуватися на таких загальних принципах, як верховенство права, законність, демократизм, гуманізм, рівність сторін та спеціальних принципах: вирішення спорів на основі соціального діалогу, оперативність вирішення спорів, простота та доступність процедури вирішення трудових спорів, досудовий та судовий порядки вирішення трудових спорів, безпосередність, свобода вираження пропозицій, безплатність примирної процедури для сторін спору, обов'язковість рішень примирних органів, уніфіковані індивідуальний та колективний порядки вирішення трудових спорів.

Список використаних джерел:

1. Про порядок вирішення колективних трудових спорів : Закон України від 3 березня 1998 року № 137/98-ВР // Вісник Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 34, ст. 227
2. Стадник М. П. Правове регулювання вирішення колективних трудових спорів (конфліктів): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / М. П. Стадник. – К., 1998. – 16 с.
3. Пилипенко П. Д. Основи трудового права України. П.Д. Пилипенко. - К.: «Магнолія плюс», 2006. - 544 с.
4. Лазор В. В. Правове регулювання трудових спорів, конфліктів і порядок їх вирішення / В. В. Лазор. – Луганськ, 2004. – 350 с.

Сіра І.В., Статура А.О., студентка гр. СЗ-131
Чернігівський національний технологічний університет

ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТРУДОВИХ СПОРІВ

Соціально-економічні зміни, що відбуваються в Україні, торкнулися всіх сфер суспільного життя і сфери трудового права також. Разом з демократизацією нашого суспільства, зміною економічного курсу, визнанням різних форм власності та різноманітним господарюючим суб'єктам, втратою держави своєї домінуючої ролі на ринку праці Україна стикнулася із різними негативними явищами – спад виробництва, економіки, безробіття, вимушена неповна зайнятість, інфляція тощо. Ці явища спричиняють нестабільність, незадоволеність.

Світова економічна криза, суперечливі економічні, соціальні та правові реалії в Україні загострили проблеми, пов'язані з реалізацією трудових прав громадян. Зазначені обставини спонукають до пошуку ефективного вирішення найрізноманітніших питань трудового права, зокрема, й питань, пов'язаних з причинами виникнення трудових спорів.

Разом з незалежністю, демократизацією суспільства, зміною економічного курсу та іншими здобутками демократії, Україна отримала й такі негативні явища, як спад виробництва, безробіття, приховане безробіття, інфляція тощо, що не тільки спричиняють нестабільність та незадоволеність у суспільстві, а й стають причинами виникнення трудових спорів.

Системний аналіз положень чинного законодавства дозволяє зробити висновок про те, що всі причини виникнення трудових спорів, за підставою їх виникнення, можуть бути класифіковані на дві основні групи причин: об'єктивні та суб'єктивні. Зазначені основні дві групи причин виникнення трудових спорів, у свою чергу, також можуть бути розділені на окремі підгрупи.

Так, до першої групи причин виникнення трудових спорів, що ми її визначаємо як «причини виникнення трудових спорів об'єктивного характеру», належать причини: 1) соціально-економічного характеру; 2) юридичного характеру; 3) організаційного характеру; 4) фінансово-економічного характеру.

Природно, що за нинішньої соціально-економічної ситуації в Україні, головне місце серед об'єктивних причин виникнення трудових спорів посідають причини соціально-економічного характеру. Наприклад, аналіз даних Національної служби посередництва та примирення - далі НСПП дозволяє зробити висновок про те, що найбільш активно наймані працівники реагують на такі конфліктні чинники, як заборгованість із заробітної плати та несвоєчасна виплата поточної зарплати - ці два чинники є основними причинами виникнення колективних трудових спорів та конфліктних ситуацій.

Проте існують й інші об'єктивні фактори соціально-економічного характеру, які впливають на погіршення стану соціально-трудова відносин, а саме: низький рівень заробітної плати в ряді галузей економіки (сільське господарство, охорони здоров'я тощо) та в деяких регіонах; порушення соціальних та трудових прав найманих працівників при реорганізації, реструктуризації, приватизації, зміні власника об'єктів господарювання; незабезпечення соціально-трудова прав найманих працівників на підприємствах, щодо яких реалізуються процедури відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом; нена- рахування та невикплата індексації грошових доходів та компенсації

втрати частини заробітної плати ; за роботу в надурочний час, у нічну зміну тощо); незабезпечення на деяких підприємствах та організаціях належних умов охорони та безпеки праці; відносно високий рівень безробіття в окремих регіонах тощо.

Друге місце серед об'єктивних причин виникнення трудових спорів займають причини юридичного характеру. Вони характеризуються передусім недоліком самих вимог трудового законодавства – їх суперечливістю, відсутністю чітких формулювань, швидкоплинністю, а часто й застарілістю та невідповідністю Конституції України. Дійсно, застосовувати сучасне трудове законодавство складно, оскільки законодавство швидко змінюється, а кількість нормативно-правових актів невинно зростає. Окрім того, внаслідок реформування суспільних відносин у соціальній сфері, у тому числі, й у сфері праці, приймаються акти, якими впроваджуються в суспільну практику нові ринкові принципи.

Наступними серед об'єктивних причин виникнення трудових спорів є причини організаційного характеру. До цих причин належать причини, пов'язані з недоліками в організації праці найманих працівників, організації нормальної діяльності підприємства, установи, організації тощо. Так, ще у 1981 р. А. І. Процевський відзначав, що господарська самостійність, розширення прав підприємств жодною мірою не звільняє їх керівників від суворого дотримання трудового законодавства та від відповідальності за порушення прав працівників.

До об'єктивних причин виникнення трудових спорів фінансово-економічного характеру належать ті, які прямо чи опосередковано впливають на фінансово-економічний клімат трудових колективів підприємств, установ та організацій. Це: неузгодженість та неврегульованість податкової, цінової, кредитної політики; складний фінансово-економічний стан ряду галузей економіки, нестача власних обігових коштів (металургія, вугільна промисловість, хімічна промисловість, машинобудування, житлово-комунальне господарство, міський електричний транспорт тощо); скорочення обсягів виробництва підприємств ряду галузей економічної діяльності тощо.

До другої групи основних причин виникнення трудових спорів ми віднесли причини суб'єктивного характеру. З розвитком ринкових процесів в економіці та послабленням домінуючого впливу держави на трудові відносини в Україні роботодавцем нерідко стає людина, яка не має спеціальних юридичних знань, отже, й не спроможна компетентно та відповідно до існуючих законодавчих норм розв'язати питання, що стосуються трудового права. Крім цього, деякі з роботодавців, прагнучи отримати максимальний прибуток будь-якими засобами та при

мінімальних затратах, стали трактувати законодавство про працю на власний розсуд, зневажливо ставитися до вимог трудового права тощо.

До причин суб'єктивного характеру виникнення трудових спорів призводять такі дії роботодавців або найманих працівників, як: 1) порушення чинного законодавства про працю; 2) ухилення від укладення колективних договорів, небажання брати на себе додаткові зобов'язання щодо забезпечення соціальних гарантій найманим працівникам; 3) невиконання або лише часткове виконання положень колективних договорів, угод; 4) використання праці найманих працівників без документального оформлення трудових відносин; 5) нереагування на ускладнення соціально-трудова відносин та зволікання із своєчасним усуненням причин спірних чи конфліктних ситуацій, ігнорування вимог найманих працівників або профспілок; 6) невиконання взаємоузгоджених рішень примирних органів (примирних комісій, трудових арбітражів) по вирішенню колективних трудових спорів, конфліктів.

Розкриваючи питання щодо причин виникнення трудових спорів, зазначимо, що сама по собі протилежність, суперечливість позицій, розбіжність цілей та інтересів суб'єктів трудового права не завжди призводить до розгортання конфліктної ситуації та виникнення трудового спору. Конфлікт виникає та починається лише тоді, коли сторони задля реалізації своїх цілей починають свідомо й активно протидіяти одна одній. Конфлікт - це зіткнення поглядів, інтересів, позицій та ін., що супроводжується конфронтацією, суперництвом, конкуренцією чи протиборством його учасників. В принципі, будь-яка соціальна організація не може існувати, жодного разу не зіткнувшись з проблемою вирішення конфліктів. Цілком природно, що конфлікт сприймається як щось ненормальне, як порушення в роботі організації, перешкода реалізації її стратегічних цілей і завдань, руйнування стосунків між людьми тощо. Проте конфлікт є показником того, що організація розвивається, є динамічною, а відсутність конфліктних ситуацій засвідчує про стагнацію цієї організації. Отже, проблема полягає не в подоланні конфлікту, а в тому, щоб не дати йому розвиватися стихійно, мінімізувати його деструктивні наслідки, розробити та майстерно застосувати технології й правила конструктивного вирішення конфлікту.

При цьому, як зазначають фахівці з конфліктології, власне конфліктна ситуація – це лише умова виникнення конфлікту. Для переростання такої ситуації в конфлікт необхідні зовнішній вплив, поштовх чи інцидент. Інцидент/привід характеризується активізацією дій однієї зі сторін, що зачіпає, нехай навіть ненавмисно, інтереси іншої сторони. Інцидент може виникнути випадково, незалежно від бажання учасників, унаслідок об'єктивних причин або як результат неграмотної

взаємодії сторін. Справді, конфлікт відсутній, якщо, по-перше, діє лише один учасник, або, подруге, учасники виконують лише розумові дії (планування мети, обмірковування плану дій, прогнозування майбутньої поведінки). Отже, для виникнення будь-якого спору, зокрема й трудового, завжди потрібні активно протидіючі сторони.

Зазвичай сторонами трудового спору є найманий працівник/колектив найманих працівників чи профспілкова організація - з одного боку, та роботодавець/роботодавці – з другого. Зауважимо, що існують випадки, коли стороною трудового спору може стати й особа, яка не є стороною трудових правовідносин. Так, приміром, стороною трудового спору може виступити фізична особа, яка ще не уклала трудовий договір з роботодавцем і є тільки кандидатом на зайняття посади - тобто «потенційний найманий працівник», а також фізична особа, яка вже припинила трудові відносини з роботодавцем, тобто колишній найманий працівник.

Отже, трудовий спір виникає лише з моменту звернення до відповідного юрисдикційного органу. Якщо ж розбіжності, непорозуміння, що виникли між сторонами трудових правовідносин, врегульовуються шляхом взаємних переговорів між ними, в ході яких приймається компромісне для обох сторін рішення, то трудовий спір не виникає. Слід також враховувати, що вирішується трудовий спір лише у встановленому законодавством процесуальному (процедурному) порядку.

Список використаних джерел:

1. Драганова Н.В. Причини виникнення трудових спорів /Н.В. Драганова Бюлетень Міністерства юстиції України. - 2011. - № 6. - С. 44-50.
2. Болотіна Н. Б. Трудове право України / Н. Б. Болотіна, Г. І. Чанишева. – Київ: Знання, 2001. – 309 с.
3. Грузінова Л. П. Трудове право України / Л. П. Грузінова. – Київ: МАУП, 2003. – 240 с.

Судак Н.В., студентка гр.ПР-121
Науковий керівник – Шпомер А.І., к.ю.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет

ДО ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СТОРІН У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до чинного законодавства основними учасниками господарського процесу є сторони.

Слід зазначити, що у господарському процесуальному законодавстві України чітко не визначено поняття «сторони господарського процесу», а лише зазначається хто ними може бути.

Господарський процесуальний кодекс України (далі - ГПК України), а саме стаття 21, визначає, хто може бути сторонами під час

вирішення господарського спору у суді. Зазначена норма досить обмежено регулює це питання і містить посилання на ст. 1 ГПК України.

Виходячи зі змісту статей 1 та 21 ГПК України, сторонами - позивачем і відповідачем - у господарському процесі виступають підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності (підприємства та організації), а у випадках, передбачених законодавством України, також державні та інші органи, громадяни, що не є суб'єктами підприємницької діяльності [4].

Стаття 2 ГПК України серед осіб, які звертаються до господарського суду з позовними вимогами, виокремлює підприємства та організації із заявами про захист своїх прав та охоронюваних законом інтересів; державні та інші органи - у випадках, передбачених законодавством; прокурорів та їхніх заступників - в інтересах держави; а також Рахункову палату - в інтересах держави у межах повноважень, що передбачені Конституцією та законами України [1, с. 106-107].

Також, слід відмітити, що сторонами господарського процесу, згідно з діючим законодавством, можуть бути іноземні юридичні особи. Сторонами господарського процесу можуть бути державні органи, органи місцевого самоврядування або некомерційні суб'єкти господарювання, але для досягнення мети їхньої діяльності, вони вступають у відносини із суб'єктами підприємництва [1, с. 107].

Питання правового статусу сторін у господарському судочинстві розглядали такі науковці як: Д. М. Притика, В. Д. Чернадчук, В. В. Сухонос, В. П. Нагребельний, С. С. Бичкова та інші.

Більшість вчених, розглядаючи поняття «сторони господарського процесу», не згадують про момент з якого набувається відповідний процесуальний статус. Сторони набувають процесуальний статус з моменту відкриття провадження у справі, тобто з винесенням ухвали про порушення провадження у справі (ст. 64 ГПК України).

С. С. Бичкова зазначає, що у процесуальному законодавстві України особи називаються «позивачами», «відповідачами» уже під час подання позовної заяви до суду, і навіть під час визначення підсудності, тобто позов ще навіть не подається, а лише вирішується до якого суду направляти справу.

Відповідно до статті 21 ГПК України позивачем вважається особа, що подала позов або в інтересах якої подано позов. При цьому постає питання: якщо особа набуває статусу сторони процесу з моменту подання позовної заяви, то які ж процесуальні обов'язки можуть на неї покладати. І взагалі, про які обов'язки відповідача можна говорити, якщо ще відсутнє

порушення провадження у справі. Адже, як правило, відповідач дізнається про позов з надісланої судом копії ухвали про порушення провадження по справі.

У висновку свого дослідження С. С. Бичкова підсумовує, що сторони набувають процесуального статусу з моменту відкриття провадження по справі та додає, що необхідно правильно тлумачити нормативні приписи: тобто, коли йдеться про дії, які вчиняються до відкриття провадження у справі, а також після відмови у відкритті такого провадження (наприклад, апеляційне оскарження ухвали про відмову у прийнятті позовної заяви), сторін спору потрібно розуміти лише як потенційних осіб, які беруть участь у справі [2, с. 10].

Ще одним важливим питанням щодо правового статусу сторін у господарському процесі є їхнє процесуальне правонаступництво. Так, у постанові Пленуму Вишого господарського суду України (далі – ВГС України) № 18 від 26.12.2011 «Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції» (п. 1.4) врегульовано, зокрема, питання процесуального правонаступництва фізичних осіб - підприємців та учасників корпоративних відносин, які є сторонами у справах. ВГС України вважає, що таке правонаступництво можливе за одночасної наявності двох умов:

по-перше, відповідні правонаступники мають аналогічний правовий статус (наприклад, фізичних осіб - підприємців чи учасників корпоративних відносин);

по-друге, існування даного статусу на момент вирішення господарським судом питання про процесуальне правонаступництво. Сама тільки можливість виникнення процесуального правонаступництва в майбутньому не може братися судом до уваги.

У разі відсутності відповідних умов при вибутті фізичної особи зі спірних правовідносин, провадження у справі підлягає припиненню на підставі п.6 ч.1 ст.80 ГПК України. Але, така позиція є спірною, оскільки фактично позбавляє права потенційних правонаступників (йдеться про учасників корпоративних відносин), які на момент розгляду справи з незалежних від їхньої волі причин ще не набули цього статусу, але набудуть у майбутньому, на захист своїх прав у судовому порядку, оскільки повторне звернення до суду після припинення провадження буде неможливим [3, с. 77].

Таким чином, з вищезазначеного можна зробити висновок, що питання правового статусу сторін у господарському процесі є не досить врегульованим, а тому потребує подальшого дослідження та вдосконалення з метою уникнення певних прогалин в нормативно-правовому регулюванні даного питання.

Список використаних джерел:

1. Первушина А. А. Институт сторін як основних учасників господарського процесу / А. А. Первушина, Н. С. Хатнюк // Юридичний вісник. – 2012. – № 3(24).
 2. Саєнко М. Новели господарського процесу: крок до правосуддя // М. Саєнко // Закон і бізнес. – 2012. – № 12(1051).
 3. Бичкова С. С. Щодо моменту набуття процесуального статусу особами, які беруть участь у справі / С. С. Бичкова // Юридичний вісник. – 2009. – Випуск 2 (6).
 4. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 1992 - №6.
-

Козинець О.Г., к.і.н., доцент,

Скрипка О.А., студент гр. ПР-125

Чернігівський національний технологічний університет

ТЕОРІЯ НАРОДНОГО СУВЕРЕНІТЕТУ ЖАН-ЖАКА РУССО

Протягом XVII – XVIII ст. прямо чи опосередковано представники філософської та політико-правової думки, зокрема Гоббс, Локк, Монтеск'є, Вольтер, Дідро, Гельвецій, Гольбах, Руссо та інші, працювали над розробкою теорії суспільного договору та природних прав людини. Найбільше в цьому напрямку було зроблено французькими просвітниками, серед яких вирізнявся оригінальністю Жан Жак Руссо. За основні положення своєї теорії він вважався найрадикальнішим із французьких просвітників. Він розробив теорію про пряму форму правління народу державою (пряму демократію), вперше в політичній думці намагався пояснити причини соціальної нерівності та описати її види, охарактеризувати договірний спосіб походження держави, створив теорію про народний суверенітет.

Проблеми суспільства, держави і права мислитель починає вирішувати, вивчаючи природний і громадянський стан людини. Розвиток цивілізації, за його поглядами, був пов'язаний із появою і зростанням суспільної нерівності, або з регресом свободи. «Людина народжена бути вільною, а між тим скрізь вона у кайданах» – такими словами Руссо відкривав трактат «Про суспільний договір».

У трактаті «Про суспільний договір» французький просвітитель обґрунтував систему демократичних прав, здійснення яких повинне було, на його думку, знаменувати «ідеальне суспільство», торжество загальнонародської демократії.

У своїй ідеалізованій конструкції народного суверенітету Руссо відкидає вимоги будь-яких гарантій захисту прав індивідів у їх взаємовідносинах із державною владою. Відповідні гарантії, згідно Руссо, потрібні проти підданих, щоб забезпечити виконання ними своїх зобов'язань перед сувереном. Звідси, на думку Руссо, і виникає

необхідність примусового моменту у відносинах між державою і громадянином.

У цілому суспільна угода, за словами Руссо, дає політичному організму (державі) необмежену владу над усіма його членами. Ця влада спрямовується спільною волею, він називає її суверенітетом. За змістом концепції Руссо, суверенітет єдиний, і мова взагалі може і повинна йти про один-єдиний суверенітет – суверенітет народу. При цьому під «народом» як єдиному носії суверенітету Руссо має на увазі всіх учасників суспільної угоди, а не якийсь особливий прошарок суспільства, як це стали трактувати згодом радикальні прихильники його концепції народного суверенітету [3 с. 186].

Суверенітет трактується мислителем як «здійснення загальної волі», необмеженої влади, що направляється загальною волею. За умовами суспільного договору вона належить народу. Ідеї народного суверенітету разом із ідеями рівності і свободи виступають у Руссо як основні принципи республіканського ладу, центральні пункти його політичної програми.

Суверенітет народу проявляється у здійсненні ним законодавчої влади. Вступаючи в полеміку з Монтеск'є та іншими просвітителями, Руссо доводив, що політична свобода можлива лише в тій державі, де законодавцем є народ. Свобода, за визначенням Руссо, полягає в тому, щоб громадяни знаходилися під захистом законів і самі їх приймали. Виходячи з цього він формулює і визначення закону. «Всякий закон, якщо народ не затвердив його безпосередньо сам, недійсний; це взагалі не закон» [4, с. 74]. Лише там, де законодавець – народ є дійсна свобода. Закони – акти загальної волі. Тому парламент чи інші представницькі збори депутатів, вважає мислитель, не можуть бути представниками народу, вони лише його уповноважені: «вони нічого не можуть постановляти остаточно». Усякий закон, якщо народ не затвердив його безпосередньо сам, недійсний.

Виконавча влада (уряд) – сила суверена, згідно з Руссо, рішення якої не відносяться до компетенції суверена чи сфери закону. Ця влада виражається в актах приватного характеру. Вона – посередній організм між підданими і сувереном. Уряд є лише його служителем, уповноваженим здійснювати закони і підтримувати свободу як громадянську, так і політичну. Устрій виконавчої влади, у цілому, повинен бути таким, щоб «вона завжди була готова жертвувати урядом для народу, а не народом для уряду» [3, с. 187].

Поєднання влади законодавчої і виконавчої робить правління непридатним. Як міру, покликану запобігти узурпації влади чиновниками, мислитель пропонував періодично скликати Народні Збори для вирішення

питань про довіру уряду і посадовим особам. «Проведення таких зібрань, - писав Руссо, - має своєю метою збереження суспільного договору» [3, с. 187]. Народоправство, на його думку, виключає необхідність у поділі державної влади як гарантії політичної свободи. Досить розмежувати компетенцію законодавчих і виконавчих органів, підкорити виконавчу владу суверену.

На відміну від більшості мислителів Руссо вважав суверенітет народу невід'ємним і неподільним [1, с. 237]. Народ не може нікому віддати своє право на самоврядування та вирішення своєї долі. Уряд – лише тимчасовий агент суверенного народу, Руссо проти передачі парламенту або кому б то не було законодавчої влади. Причому виконавчу і судову владу, передавши уряду, все ж повністю підпорядковує народу – суверену. Суверенність повинна віддаватися загальній волі народу і не потребує представницьких установ. Руссо висунув вимогу єдності прав і обов'язків громадянина. Трактуючи свободу як підпорядкування закону, він висловлював ідею про можливість примусу до свободи.

При народовладді можлива тільки одна форма правління – республіка, тоді як форма організації уряду може бути різною – монархією, аристократією або демократією, в залежності від числа осіб, що беруть участь в управлінні. Як зазначав Руссо, в умовах народовладдя «навіть монархія стає республікою».

Прообразом народовладдя для нього служили плебісцити в Римській республіці, а також комунальне самоврядування в кантонах Швейцарії.

Для переходу до справжнього народовладдя потрібен мудрий законодавець. Щоб відкрити найкращі правила співжиття, потрібний розум високий, розуміючий пристрасті і природу людей, готовий трудитися в одному столітті, а пожинати плоди в іншому. «Потрібні були б Боги, – резюмує Руссо, – щоб дати закони людям» [3, с. 188]. Діяльність такого незвичайного законодавця просвіщає народ і готує ґрунт для мудрих актів суверена.

Доктрина Руссо стала одним із основних ідейних джерел у процесі підготовки та проведення Великої французької революції кінця XVIII ст., і особливо в період перебування при владі якобінців [2, с.105-106].

Так, у своїй ідеалізованій конструкції народного суверенітету Руссо передбачає рівність прав і обов'язків громадян і держави. Межі державної влади в її взаєминах із підданими, відповідно до його вчення, ставляться межами загальних угод. Верховна влада, якою б необмеженою, священною, недоторканою вона не була, не переступає і не може переступити межі загальних угод. Кожна людина може цілком

розпоряджатися тим, що їй ці угоди надали з її майна і свободи. Отже, людина ніяк не вправі накласти на одного з підданих більший тягар, ніж на іншого.

Ідеї Руссо зіграли важливу роль в подальшому розвитку теоретичних уявлень про державу і право. Його соціальна доктрина, за визнанням І.Канта і Г.Гегеля, послужила одним із головних теоретичних джерел німецької філософії кінця XVIII – початку XIX ст. Розроблена Руссо програма переходу до справедливого суспільства шляхом докорінної перебудови державної влади лягла в основу ідеології політичного радикалізму.

Список використаних джерел:

1. Волгин В.П. Развитие общественной мысли во Франции в XVIII в. – М.: Изд-во АН \ СССР, 1958. – 415 с.
2. Дворцов А.Т. Жан-Жак Руссо. – М.: Наука, 1980. – 112 с.
3. Демиденко Г. Г. Історія вчень про право і державу Навчальний посібник / Харків: Консум, 2004. – 432 с.
4. История политических и правовых учений: Учебник / Под ред. О.Э.Лейста. – М.: Юрид.лит., 1997. – 576 с

Давиденко А.О., студентка гр. ЮП-11
Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна
Науковий керівник - Сіра І.В., викладач
Чернігівський національний технологічний університет

ПРОБЛЕМИ ВИБОРЧОГО ЦЕНЗУ В УКРАЇНІ

У наш час неможливо заперечити той факт, що Україна перебуває в стані політичної нестабільності суспільства. У зв'язку з цим постає вельми цікаве питання, а які ж саме причини такої ситуації. Враховуючи те, які ми маємо наслідки (в основному негативні), то цих причин було більш ніж достатньо.

На сьогодні ми маємо проблеми та недоліки майже в усіх політичних інститутах. Але деякі з них повинні бути вирішені у першу чергу. Одним з таких інститутів є виборча система, яка має цілу низку недоопрацьовань. Звісно, наразі ідеальної виборчої системи не існує. Однак кожна така система певним чином може бути удосконалена, пристосована до конкретних умов суспільного та політичного життя конкретної країни. На даний момент, Україна ще не знайшла оптимального варіанту організації та проведення виборів. З питань принципів виборчого права, організації виборів, правового порівняння виборчих систем існує чимало наукових праць, публіцистичних статей, хоча попри це все дані проблеми викликають гострі дискусії в суспільстві.

Однак багато важливих аспектів виборчого права залишаються непоміченими.

Сучасне виборче право нашої держави засноване на принципі загальності, проте він не означає, що у виборчому праві не існує ніяких обмежень. Існування таких обмежень повинно мати виключно об'єктивний характер. Наприклад, деякі визначені умови, обмежують коло осіб, які мають право брати участь у виборах, це поєднується єдиним визначенням «виборчий ценз». З деяких пір, питання виборчого цензу, з невідомих причин замовчувалося. Можливо тому що, воно не є таким вагомим як інші проблеми, проте є доволі принциповим.

Отже, що ж включає в себе основний зміст такого поняття як «виборчий ценз», його різновиди, а також які можуть бути варіанти покращення цього інструменту.

Під поняттям «виборчий ценз» розуміють сукупність офіційно закріплених законодавством країни умов, що обмежують виборчі права громадян. Це сукупність вимог, яким повинен відповідати потенційний виборець для отримання права на участь у виборах. Варто зауважити, що виборчі цензи, як правило, застосовуються дещо по-різному стосовно активного (права громадян обирати) і пасивного (права бути обраними) виборчих прав [2, с. 154].

До виборчих цензів можна зарахувати:

- Ценз громадянства – передбачає участь у виборах лише тих осіб, що є громадянами держави не менше від встановленого законом періоду. Але варто зазначити, що в окремих випадках у деяких країнах допускається участь іноземців і осіб без громадянства на місцевих виборах.

- Ценз дієздатності – до участі у голосуванні не допускаються громадяни, що визнані судом недієздатними (громадяни, які внаслідок психічної хвороби чи недоумства не можуть розуміти значення своїх дій чи не можуть керувати ними). Важливою нормою, що спрямована на зміцнення гарантій виборчих прав громадян, є той факт, що визнання громадянина недієздатним відбувається тільки згідно з рішенням суду.

- Віковий ценз – надання громадянам права голосу (активне виборче право) лише з досягненням встановленого законом віку. Штучне завищення віку, необхідного для отримання виборчих прав, є недемократичним явищем і звужує виборчий корпус. Варто зазначити, що для отримання пасивного виборчого права (права бути обраним) застосовують здебільшого вищий віковий ценз. Це можна пояснити тим, що обраній на певну посаду людині необхідно мати значний життєвий досвід для реалізації державних справ. І чим відповідальнішою і

вагомішою є посада, тим вищий віковий ценз щодо її обрання застосовується [3, с. 132].

- Ценз осілості – передбачає надання громадянам права голосу лише за умови їхнього проживання у країні або на території відповідного виборчого округу протягом певного строку.

Відомі й інші цензи, такі як: ценз освіченості, банкрутства, військовий, службовий, статевий, майновий, расовий, релігійний та ін.. Проте сучасні процеси демократизації призвели до скасування більшості виборчих цензів. Це стосується, передовсім, дискримінаційних виборчих цензів, які, як правило, є повністю ліквідованими у більшості країн світу, або ж спостерігаються тенденції до їхнього обмеження. Це, звичайно, сприяє демократизації виборчого процесу, допуску до виборів ширших верств населення [4, с.112].

Проаналізувавши Конституцію України можна дійти до висновку, що впливати на державну політику може кожен. Проте в суспільстві існує категорія осіб, які через свій природний чи правовий стан не можуть висловлювати свої політичні інтереси і тому повинні бути усунені від права керування та обрання керівників. Тобто, для того щоб покращити якість виборчого процесу, потрібно вилучити з нього ту частину виборців, яка через обмеження свого світогляду, не в силу зробити адекватний, свідомий вибір, а є інструментом в руках махінаторів.

Ст. 70 Конституції України, закріплює, що право голосу на виборах і референдумах мають громадяни України, які досягли на день їх проведення вісімнадцяти років. Не мають права голосу громадяни, яких визнано судом недієздатними [1].

Ми вирішили зосередити вашу увагу на віковому цензі. Як ми вже зазначили, законодавство встановлює, що момент набуття активного виборчого права настає з 18 років і не закінчується ніколи. Проте виникає питання, а чи може людина похилого віку, років за сімдесят, зробити самостійний свідомий вибір того кандидата, який зможе покращити стан країни. Враховуючи те, що її політичний час вже минув. Бо така людина народилася в радянському суспільстві з відповідною радянською системою, яка також мала свої вади і такі концепції як «Українська нація», «незалежна, самостійна Україна» є відверто чужими, іноді навіть ворожими і в якомусь сенсі не зрозумілими. Таке судження буде гальмувати прогресивний розвиток держави та суспільства.

Звісно, подолати таку проблему в один момент неможливо. Тому на нашу думку, одним із першочергових завдань парламенту має стати зміна вікових виборчих цензів. Наприклад, надати громадянам України право голосу із видачею паспорту, а припиняти в момент досягнення ним загального пенсійного віку прийнятого у державі. Це може мати досить

такий позитивний вплив на формування політичного мислення у молоді і сприятиме її активному включенню у політичне життя суспільства.

З іншого боку є можливість вирішити наступну проблему, яка існує на сьогодні. У 16 років діти отримують паспорти, але не потрапляють до Державного реєстру виборців. Потім йдуть вчитися, і в решті виявляється, що людині вже 20 років, а її все ще немає в Реєстрі виборців, і вона не квапиться туди потрапити, бо у неї не виробилось відповідного політичного відчуття включеності у політичне життя своєї громади, своєї країни, своєї нації. У переважній більшості ця категорія молоді становить таке собі скупчення людей, яке не має політичної визначеності, вирізняється політичною безпринципністю.

Така рання політична соціалізація дозволить молоді у більш ранньому віці, коли вона власне ще навчається і має певний потяг до навчання, має свіжі уми, долучатися до політичних процесів, більш уважно ставитися до сторінок історії, виробляти такі орієнтири, які будуть підтримувати ідею української державності і самостійності.

Навпаки, відбираючи право голосу у людей, яким виповнилося 65 років, а то і 60, ми тим самим зменшуємо ту кількість, ту частину людей, які не здатні критично ставитися до політичної дійсності, не мають радикального мислення і активної життєвої позиції, людей, які орієнтовані виключно на споживацьке ставлення до держави і суспільства, які були виховані в зовсім іншій епоху. Але життя не стоїть на місці, для того аби не було деградації, потрібен постійний розвиток, постійний рух уперед, а його може забезпечити тільки молодь. Яка цього прагне, яка має нові, не заштамповані ідеї та підходи щодо розвитку нашої країни та суспільства. Звісно, помилково вважати, що виборчі цензи відразу можуть поліпшити загальний стан політичної та виборчої культури українського суспільства. Проте це стане гарним поштовхом для майбутніх змін.

Отже, можна дійти до висновку, що одне тільки запровадження вікового цензу дозволить, не лише омолодити наше державне керівництво та внести нові погляди, воно відкриє шлях до нових інтелектуальних та творчих підходів у управлінні державою, що стане прямою причиною до розвитку нашої Батьківщини.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. (із змін.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254r/96-вр>.
2. Кравченко В.В. Конституційне право України: навч. посібник. – 2-е вид., доповнене. – К.: Атіка, 2002. – 480 с.
3. Основи конституційного права України: підручник / За ред. В.В. Копейчикова. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 288 с.
4. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: підручник. – 3-є стереотипне видання. – К.: АртЕк, 2000. – 264 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Міжнародна
науково-практична конференція студентів,
аспірантів і молодих вчених**

**ЮНІСТЬ НАУКИ – 2016:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

18-19 травня 2016 року

ЗБІРНИК ТЕЗ

ЧАСТИНА 5

**Проблеми захисту прав і свобод
людини і громадянина**

Підрисано до друку 30.05.2016 р. Формат 60x84/16
Гарнітура Times New Roman. Друк - цифровий.
Ум. -друк. арк. – 7,8. Обл.-вид. арк. – 7,8.

Навчально-науковий інститут економіки
Чернігівський національний технологічний університет
14027 м. Чернігів, вул. Шевченка, 95

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4802 від 01.12.2014 р.